

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Lenka Libichová

Vztahy mezi imigranty a úřady v České republice: cizinecká policie

**The Relationships between Immigrants and the Authorities in the Czech Republic:
Alien's Registration Office**

Praha 2012

Vedoucí práce: prof. PhDr. Leoš Šatava, CSc.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala prof. PhDr. Leoši Šatavovi, CSc., za vedení práce, cenné rady a připomínky,
všem respondentům za jejich odpovědi, ochotu a čas se mnou spolupracovat,
a také mým nejbližším za jejich podporu.

PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze, 23. července 2012

.....
Lenka Libichová

ABSTRAKT

Tato diplomová práce pojednává o aktuální problematice vztahů imigrantů vůči imigračním úřadům v České republice. Je strukturovaná do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část se věnuje jednotlivým imigračním úřadům, tj. Ministerstvu vnitra České republiky, Službě cizinecké policie České republiky a Ministerstvu zahraničních věcí České republiky. Jsou zde zohledněny i příčiny migrace, právní hledisko a nevládní organizace, jež plní úlohu „mostu“ mezi imigranty a úřady.

Praktická část sleduje problematiku imigrantů a úřadů v médiích a literatuře. Nedílnou součástí je však i terénní výzkum. Ten byl proveden kvalitativní metodou řízených rozhovorů s imigranty, zástupci nevládních organizací, ale i příslušníky státní správy. Výzkum je doplněn o pozorování na pražské úřadovně ministerstva vnitra.

Jako největší problém se v případě ministerstva vnitra ukázalo nedodržování zákonem stanovených lhůt při vyřizování žádostí k dlouhodobému pobytu, chování úředníků, ale i přetrvávající fronty čekajících imigrantů. U ministerstva zahraničí se objevil problém s fungováním internetového objednávání, tzv. systému VISAPPOINT, k podání žádosti o vízum – pro řadu cizinců není možné se do něj přihlásit. Cizinecká policie již nespravuje agendu dlouhodobých pobytů, a proto zde žádné problémy z pohledu cizinců či médií nebyly zjištěny.

Příslušníci jednotlivých imigračních úřadů jsou si těch největších problémů vědomi a projevíli vůli k jejich zlepšení – závisí to však mimo jiné na výši přidělených finančních prostředků a na vývoji legislativy. Až čas tedy ukáže, jakým směrem se posune „cizinecká problematika“ v České republice.

Klíčová slova: cizinecká policie, Česká republika, imigranti, migrace, ministerstvo vnitra, ministerstvo zahraničí, nevládní organizace, úřady.

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the relationship between immigrants and the immigration authorities in the Czech Republic. The thesis is divided into two parts – theoretical and practical. The first one summarizes the facts about immigration authorities – the Ministry of the Interior of the Czech Republic, the Foreign Police and the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic. It also discusses the causes of migration, the legal aspects and the non-governmental organizations that serves as a mediator between immigrants and the authorities.

The practical part deals with the topic of immigrants and the authorities in the media and literature. It also includes a field research made by a qualitative method of directed interviews with the immigrants, the representatives of non-governmental organizations and the representatives of the immigration authorities. The research is supplemented by an observations at Prague office of the Ministry of the Interior.

The most criticized problems of the Ministry of the Interior is the failure to meet the statutory deadlines during the processing of applications for long-term stay, the behavior of officers and the queues of immigrants associated with a long waiting. The Ministry of Foreign Affairs has a problem with VISAPPOINT – an internet operation system for ordering to apply for a visa – many foreigners can not log into it. The Foreign Police has already refered a long-term stay agenda to the Ministry of the Interior, so there are no problems from the perspective of foreigners or the media now.

The representatives of the immigration authorities are aware of that biggest problems and expressed a desire to improve them – but that depends on the amount of allocated funds and the development of legislation. So only time will show the development of the ‘immigration issues’ in the Czech Republic.

Key words: authorities, the Czech Republic, Foreign Police, immigrants, migration, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of the Interior, non-governmental organizations.

OBSAH

1. ÚVOD.....	9
2. IMIGRAČNÍ ÚŘADY.....	11
2.1 Historický přehled.....	11
2.2 Cizinecká policie.....	14
2.2.1 Oddělení ochrany vnějších hranic.....	15
2.2.2 Cizinecká policie a Schengen	16
2.2.3 Odbor cizinecké policie v Praze	17
2.3 Odbor azylové a migrační politiky	18
2.4 Ministerstvo zahraničních věcí	20
3. IMIGRANTI V ČESKÉ REPUBLICE.....	22
3.1 Historický vývoj od roku 1918 po současnost.....	22
3.2 Příčiny imigrace	25
3.2.1 Pracovní migrace	26
3.2.2 Nelegální migrace	27
3.3 Právní hledisko	29
3.3.1 Podmínky vstupu a pobytu občanů EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska	30
3.3.2 Podmínky vstupu a pobytu občanů třetích zemí – rodinných příslušníků občanů EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska.....	31
3.3.3 Podmínky vstupu a pobytu občanů třetích zemí.....	32
3.3.4 Typy víz	34
3.3.5 Zelené karty	36
3.3.6 Modré karty.....	37
3.3.7 Azyl a uprchlictví.....	37
4. NEVLÁDNÍ ORGANIZACE PRACUJÍCÍ S MIGRANTY	39
4.1 Mezinárodní organizace pro migraci	39
4.2 Charita Česká republika.....	39
4.2.1 Arcidiecézní charita Praha	40
4.3 Konsorcium nevládních organizací	41
4.3.1 InBáze Berkat	42
4.3.2 Organizace pro pomoc uprchlíkům.....	43
4.3.3 Sdružení pro integraci a migraci	43

4.4 La Strada Česká republika	45
4.5 PwC.....	46
5. IMIGRANTI A ÚŘADY V MÉDIÍCH A V LITERATUŘE.....	47
5.1 Literární obraz.....	47
5.2 Zaostrěno na cizince	49
5.2.1 Jak se cítí Češi jako cizinci?	49
5.2.2 Česko zve do země akademiky	50
5.2.3 Zázrak na úřadovnách pro cizince?	51
5.2.4 Zneužívání studentských víz.....	53
5.2.5 Nové průkazy pro cizince s biometrickými údaji	55
5.2.6 Rychlá víza pro zahraniční zaměstnance	55
5.3 Internetové obrazy	56
5.3.1 Migrace online	59
5.3.2 Zpravodajství cizinecké policie	61
6. TERÉNNÍ VÝZKUM.....	63
6.1 Rozhovory s imigranty.....	63
6.6.1 Paní A	63
6.6.2 Pan B.....	65
6.6.3 Pan C.....	66
6.6.4 Pan D.....	67
6.6.5 Pan E.....	68
6.2 Rozhovory se zástupci nevládních organizací	69
6.2.1 Rozhovor se Soňou Schovánkovou	69
6.2.2 Rozhovor se Světlanou Porche	70
6.2.3 Rozhovor s Pavlem Dubou	72
6.3 Rozhovory s příslušníky státní správy	74
6.3.1 Rozhovor s Alešem Benediktem.....	74
6.3.2 Rozhovor s Lubošem Šafránkem.....	76
6.3.3 Rozhovor s Janem Vyčítalem	79
6.4 Oddělení pobytu cizinců v pražské Koněvově ulici	81
7. ZÁVĚR	84
8. POUŽITÉ ZDROJE INFORMACÍ	87

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ADCH Praha – Arcidiecézní charita Praha

CP – Cizinecká policie

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

MV ČR – Ministerstvo vnitra ČR

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí ČR

OAMP – Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR

OPU – Organizace pro pomoc uprchlíkům

SIMI – Sdružení pro intergaci a migraci

SIS – Schengenský informační systém

1. ÚVOD

Diplomová práce vznikla na základě práce bakalářské - *Cizinecká policie*¹ - s cílem tuto problematiku aktualizovat a dále rozvést. *Vztahy mezi imigranty a úřady v České republice*, jak zní název této práce, je tak kvůli kontinuitě doplněn i podtitulem: *cizinecká policie*.

V roce 2011 došlo k významným změnám v cizinecké legislativě. Ministerstvo vnitra České republiky převzalo od Služby cizinecké policie České republiky agendu dlouhodobých pobytů cizinců (k již převedeným pobytům trvalým). Z tohoto důvodu se diplomová práce již neorientuje pouze na cizineckou policii, ale všímá si i práce ministerstva vnitra ve vztahu k imigrantům.

Dalším „aktérem“ na poli cizinecké problematiky ze strany státu je i Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, které spravuje české zastupitelské úřady v zahraničí, s nimiž mají imigranti také své zkušenosti. Pro potřeby této práce tak vznikl termín „imigrační úřady“, jenž se v oficiálních materiálech úřední provenience jinak nevyskytuje.

Nezanedbatelnou roli ve vztazích mezi imigranty a českými imigračními úřady hrají i různé nevládní/mezinárodní/neziskové organizace. Často figurují jako prostředníci v byrokratickém procesu.

Hlavním cílem diplomové práce je tak poukázat na činnost českých imigračních úřadů ze třech různých pohledů – státního aparátu, nevládních organizací i imigrantů samotných – s využitím několika informačních zdrojů. Primárním zdrojem jsou oficiální internetové stránky jednotlivých ministerstev, Policie České republiky a nevládních organizací. Dále jsou to české a evropské právní normy, odborná literatura z etnologie a tématicky příbuzných oborů (zvláště publikace vydané Etnologickým ústavem Akademie věd České republiky a Policejní akademií České republiky), média, ale i vlastní terénní výzkum.

Práce je strukturovaná do dvou částí – teoretické a praktické. Cílem první – teoretické části je představit jednotlivé imigrační úřady (kapitola 2); strukturu migrantů od vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 po současnost, včetně příčin migrace a právního hlediska, bez něhož by práce nebyla kompletní, protože osvětluje důležité pojmy spojené s byrokracií v České republice (kapitola 3); a nevládní organizace pracující s migranty (kapitola 4).

¹ LIBICHOVÁ Lenka, *Cizinecká policie*, bakalářská práce obhájená na Ústavu etnologie FF UK v Praze, 2010.

Praktická část sleduje obraz imigrantů a úřadů v médiích a v literatuře včetně zpravodajství cizinecké policie, a to zejména po roce 2011 (kapitola 5). Vrcholem této části, ale v podstatě i celé práce, je terénní výzkum provedený kvalitativní metodou řízeného rozhovoru – s imigranty, příslušníky jednotlivých imigračních úřadů i se zástupci neziskových organizací – doplněnou o metodu pozorování (kapitola 6).

Závěrečná část (kapitola 7) obsahuje shrnutí problematiky včetně analýzy a interpretace zjištěných dat a informací. Následuje bibliografický soupis všech použitých pramenů včetně seznamu příloh (kapitola 8).

2. IMIGRAČNÍ ÚŘADY

2.1 Historický přehled

Dějiny imigrantů a úřadů na našem území nejsou jednoznačnou záležitostí, neboť v průběhu času – od vzniku Československé republiky v roce 1918 po současnost – docházelo ke změnám v rámci policie i samotného ministerstva vnitra. Samostatné oddělení, které by mělo na starosti cizineckou problematiku, tj. cizinecká policie, vzniklo až s Českou republikou, respektive s Policií ČR – viz níže.

Zákon č. 2/1918 Sb. ze dne 2. listopadu 1918² položil základ pro vznik jednotlivých ministerstev – mj. „Úřadu pro správu vnitřní“ – pozdější ministerstvo vnitra. Ministerstvo vnitra bylo organizačně členěno nejdříve na prezidium a osmnáct oddělení, z nichž šestnáct bylo seskupeno do čtyř odborů (podle rozhodnutí ze dne 14. ledna 1919). Později bylo zreorganizováno na prezidium, šest odborů a archiv (v roce 1924). Pro naše účely je důležitý zvláště „odbor II.“, který vyřizoval mj. „*vystěhovalecké a přistěhovalecké záležitosti, vyživovací příspěvky pro rodiny osob internovaných v cizině, sčítání lidu, statistické a konzulární záležitosti*(...)“.³

Organizačně podléhala ministerstvu vnitra policie i četnictvo. Od poloviny 30. let pak ještě Stráž obrany státu, přičemž všechny tyto instituce částečně řešily také cizineckou agendu (viz níže).

Současně s vytvořením ministerstva vnitra bylo založeno oddělení Obranné zpravodajské služby, které mělo za úkol „*sledovat státu nebezpečné elementy*“.⁴ V roce 1923 došlo k její reorganizaci – ministerstvo vnitra zřídilo Zpravodajskou ústřednu, která byla integrální součástí policejního ředitelství v Praze a byla přímo podřízena policejnímu prezidentovi. Další reorganizace nastala v roce 1937. V rámci policejního prezidia bylo zřízeno Oddělení pro státní bezpečnost, jehož součástí bylo i **Cizinecké oddělení**, které provádělo např. „*sledování a přihlašování cizinců, vedlo pasové záležitosti a provádělo kontrolu hotelů. Dále vedlo evidenci emigrantů, provádělo vyhošťování a trestní řízení ve věcech cizinců*“.⁵

V období tzv. první republiky existovalo vedle policie i četnictvo. Jednou ze složek četnictva bylo Ústřední četnické pátrací oddělení, které mj. „*řídilo pátrání po mezinárodních*

² MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918-1939), Police history, Praha, 1999, s. 17.

³ Tamtéž, s. 18.

⁴ Tamtéž, s. 29.

⁵ Tamtéž, s. 30.

pachatelích.⁶ Z hlediska cizinecké problematiky byly důležité četnické pohraniční kontrolní stanice, které byly zřízeny v roce 1931, a to pouze v Čechách. Ke dni 1. července 1935 byly zřízeny Četnické letecké hlídky⁷ jako reakce na špionážní přelety a nerespektování stanovených přeletových úseků německým a maďarským letectvem. Do zániku Československé republiky existovalo 11 hlídek, jejichž úkolem bylo především dozorovat nad dodržováním zákonných předpisů a mezinárodních úmluv v oblasti letectví – hájit svrchovanost státu ve vzdušném prostoru a spolupracovat s pozemními útvary (např. při pronásledování zločinců nebo s úkoly související s leteckou dopravou – pasové kontroly apod.) nebo pomocná záchranná služba v případě živelných pohrom.⁸

Další ozbrojenou složkou, která přicházela do kontaktu s cizinci, byla Finanční stráž.⁹ Jejím hlavním úkolem bylo střežit celní hranici a zabránit přestupkům. Vzhledem k tématu diplomové práce se jedná o složku okrajovou, nicméně související s finanční kriminalitou imigrantů.¹⁰

Do období „první republiky“ patří ještě Stráž obrany státu, která vznikla v roce 1936, avšak podněty pro její vznik přicházely už v roce 1935. Důvodem byla zejména obrana proti případnému vojenskému vpádu potenciálních nepřátel (zvláště Německa a Maďarska), na což by finanční stráž ani četnické pohraniční kontrolní stanice nestačily. Za „druhé republiky“ (Česko-Slovenské republiky) byla Stráž obrany státu „dezaktivována“ a její příslušníci se vrátili ke své původní službě. Oficiálně však byla zrušena až nařízením protektorátní vlády (č. 3/1940 z 21. prosince 1939 Sbírky zákonů a nařízení).¹¹

Během Protektorátu Čechy a Morava (v letech 1939-1945) dominovaly na území německé bezpečnostní složky. Pod jejich kontrolou nadále fungovala policie. Zachováno zůstalo i četnictvo, ale byly zrušeny pohraniční kontrolní stanice i četnické letecké hlídky.

⁶ MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918-1939), Police history, Praha, 1999, s. 59.

⁷ Tamtéž, s. 67-69.

⁸ Dnes existuje *Letecká služba Policie České republiky* jako samostatný celorepublikový útvar. Mezi její hlavní úkoly patří „*pohotovostní zajištění policejních akcí na záchranu života či odvrácení hrozícího nebezpečí, pátrání po pohřešovaných osobách, nebezpečných pachatelích a pachatelích závažných trestných činů*.“ Dále např. „*průzkumné lety spojené s ostrahou státních hranic, s pátráním po odcizených motorových vozidlech, s dopravním průzkumem a řízením dopravy či s hledáním důkazů a pořizováním dokumentace při objasňování trestných činů*“ či pomoc v případě přírodních katastrof. Zdroj: <http://www.policie.cz/clanek/policie-ceske-republiky-letecka-sluzba-824129.aspx> (únor 2012).

⁹ MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918-1939), Police history, Praha, 1999, s. 111-112.

¹⁰ Dnes úkoly související s celní problematikou řeší *Celní správa České republiky* – je „*bezpečnostním sborem zajišťující výkon kompetencí v oblasti správy cel a některých daní, jakož i dalších svěřených nefiskálních činností ve prospěch státu i jeho občanů. Je podřízena Ministerstvu financí ČR*.“ Zdroj: <http://www.celnisprava.cz/cz/Stranky/default.aspx> (únor 2012).

¹¹ MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918-1939), Police history, Praha, 1999, s. 113-115.

Cizineckou agendu převzalo Gestapo – „politická policie Německé říše. Jejím nejvyšším úřadem byl Úřad státní tajné policie (Geheimstaatspolizei) k němuž bylo připojeno Ústředí evidence cizinců (Ausländer-Zentral-Kartei).“¹² Gestapo mělo i svou pohraniční policii, jež převzala už v roce 1938 službu četnických kontrolních stanic.¹³

Po roce 1945 došlo k reorganizaci bezpečnostních složek. Policie a četnictvo byly nahrazeny Sborem národní bezpečnosti (SNB), jenž spadal pod pravomoc ministerstva vnitra. Samo ministerstvo vnitra však také procházelo transformacemi. V letech 1950-1953 existovalo vedle ministerstva vnitra i ministerstvo národní bezpečnosti, které mj. „vedlo agendu hlášení pobytu obyvatelstva a cizinců, občanských průkazů a cestovních pasů.“¹⁴ Od roku 1953 do roku 1968 bylo opět jedno ministerstvo vnitra, přičemž jeden z náměstků měl na starosti Správu pasů a víz MV. V letech 1969-1990 úřadovala vedle sebe hned tři ministerstva vnitra – Ministerstvo vnitra Československé socialistické republiky (tzv. Federální MV), Ministerstvo vnitra České socialistické republiky (MV ČSR) a Ministerstvo vnitra Slovenské socialistické republiky (MV SSR). Federální MV mělo cizinecký odbor (po roce 1969) a útvar správy pasů a víz (po roce 1979). MV ČSR zastávalo v letech 1969-1976 evidenci obyvatelstva a cizinců.¹⁵

V listopadu 1945 odešla z území ČSR spojenecká vojska. Střežení státních hranic byl v počátcích úkol jednotek Pohotovostního pluku 1 NB.¹⁶ V roce 1946 byly zřizovány pasové kontrolní stanice a pohraniční stanice SNB. K 1. lednu 1949 pak byla vytvořena Pohraniční stráž SNB.¹⁷

Součástí SNB byla Veřejná bezpečnost (VB), která měla také pohraniční oddělení, jehož úkolem bylo např.: „dohled nad dodržováním demarkace státní hranice, kontrola a odbavování osob na hraničních přechodech, provádění vyšetřování trestné činnosti mající vztah k hraničnímu režimu, hlídková služba na státních hranicích k zamezení ilegálních přechodů a pašování(…).“¹⁸ Na velitelství VB existoval „sektor osobních dokladů“, který mj. řešil „otázky přihlašovací povinnosti obyvatelstva a jeho evidence, evidence cizinců a organizace výdeje propustek a povolení k pobytu v pohraničních pásmech.“¹⁹ Od roku 1953

¹² MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: *Dějiny policie a četnictva III. Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939-1945)*, Police history, Praha, 2001, s. 32.

¹³ Tamtéž, s. 26.

¹⁴ MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: *Dějiny policie a četnictva IV. Československo (1945-1989)*, Police history, Praha, 2011, s. 30.

¹⁵ Tamtéž, s. 30-34.

¹⁶ *Muzeum Policie ČR*.

¹⁷ MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: *Dějiny policie a četnictva IV. Československo (1945-1989)*, Police history, Praha, 2011, s. 41, 127-8.

¹⁸ Tamtéž, s. 59.

¹⁹ Tamtéž, s. 51.

působila na území kriminální služba VB, kde byl mj. Odbor operativně pátrací a povolovací, jenž: „řídil a prováděl pátrání po pachatelích zvláště nebezpečných trestných činů, cizincích, osobách bez státní příslušnosti(...)“.²⁰

Mezi další součásti SNB patřily ještě Státní bezpečnost (StB), jež měla po roce 1953 útvar pasů a víz pod krycím názvem „III. odbor MV“,²¹ a Bezpečnostní letectvo, které svým posláním navazovalo na prvorepublikové četnické letecké hlídky.²² Zajímavostí z doby komunistického Československa je otevření Muzea Pohraniční a Vnitřní stráže v roce 1965.²³

Po roce 1990 došlo k reorganizaci útvarů federálního MV s Správ SNB. Spojením bývalé Správy pasů a víz SNB a odboru pasové kontroly, vznikl nový útvar s federální působností – Úřad federálního MV pro cizineckou a pasovou službu federálního policejního sboru. Ochranu hranic mělo na starosti Hlavní velitelství Pohraniční policie, která působila jako samostatný útvar federálního MV.²⁴

Po rozpadu československé federace k 1. lednu 1993 nastala nutnost další reorganizace bezpečnostních složek. V průběhu roku 1993 bylo zrušeno Hlavní velitelství Pohraniční policie a byla zřízena Služba cizinecké a pohraniční policie, jejímž centrálním orgánem bylo Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie.²⁵

Dne 21. prosince 2007 se Česká republika stala součástí tzv. schengenského prostoru, takže hraniční kontroly po celé délce pozemních hranic byly zrušeny. Hraniční kontroly na letištích pro lety v rámci Schengenu byly zrušeny až k 30. březnu 2008.²⁶ Služba cizinecké a pohraniční policie prošla další reorganizací – byla zřízena Služba cizinecké policie, která existuje dosud (nařízení MV ČR č. 67/2008).²⁷

2.2 Cizinecká policie

„Služba cizinecké policie je vysoce specializovanou složkou Policie České republiky, která plní úkoly související s odhalováním nelegální migrace, uplatňováním represivních opatření vůči cizincům zdržujícím se na území České republiky v rozporu se zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve

²⁰ Tamtéž, s. 72.

²¹ Tamtéž, s. 82.

²² Tamtéž, s. 84.

²³ Tamtéž, s. 92.

²⁴ DVOŘÁČEK Zdeněk a kol.: *Základy činnosti policejních služeb: služba kriminální policie a vyšetřování; cizinecká a pohraniční policie*, Policejní akademie ČR, Praha, 2004, s. 184-185.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ *Muzeum Policie ČR*.

²⁷ *Policie ČR*, <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-831034.aspx> (únor 2012).

*znění pozdějších zákonů, plněním úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv a přímo použitelných právních předpisů Evropského společenství a řešení trestné činnosti spáchané v souvislosti s překračováním státních hranic a s přeshraniční trestnou činností.*²⁸

V roce 2011 prošla Služba cizinecké policie zatím poslední reorganizací. Ještě v roce 2010 byla struktura CP členěna na Ředitelství služby CP, kterému bylo podřízeno sedm Oblastních ředitelství (v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Ostravě, Plzni, Praze a Ústí nad Labem).²⁹

Od ledna 2011 zůstalo zachováno Ředitelství služby CP jako samostatný útvar Policie ČR s celostátní působností, podřízený Policejnímu prezidiu ČR. Oblastní ředitelství byla nahrazena Odbory CP, které jsou nově podřízeny jednotlivým krajským ředitelstvím. Nyní je tedy 14 Odborů CP, které územně kopírují jednotlivé kraje. Ředitelem služby CP je v současné době plk. Mgr. Milan Majer,³⁰ který vystřídal na pozici Mgr. Vladislava Husáka. Jeho náměstkem je plk. Ing. Miloš Vacek.

Ředitelství služby CP plní především následující úkoly: provádění pobytových kontrol; provozování zařízení pro zajištění cizinců (v Bělé pod Bezdězem a Poštorné³¹); kontrolování činnosti odborů CP; provádění eskort v souvislosti s vyhošťováním cizinců nebo v souvislosti s průvozem cizinců přes území; provádění úkonů v souvislosti se zajištěním za účelem správního vyhoštění, zjišťování totožnosti cizince nebo plnění závazku vyplývajících z mezinárodní smlouvy; rozhodování ve správním řízení jako odvolací orgán; rozhodování o označení osoby za nežádoucí; provoz informačních systémů v rozsahu působnosti; zabezpečení cestovních a přepravních dokladů a udělení výjezdního víza pro cizince vyhošťovaného z území; rozhodování o udělení víza nebo povolení vstupu na území v případech žádostí o odstranění tvrdosti správního vyhoštění.³²

2.2.1 Oddělení ochrany vnějších hranic

Oddělení ochrany vnějších hranic je „*řídícím, metodickým a kontrolním pracovištěm*“, které je podřízeno Ředitelství služby CP. Toto oddělení provozuje inspektoráty CP na veřejných mezinárodních letištích (Praha-Ruzyně, Karlovy Vary, Pardubice, Brno-Tuřany,

²⁸ <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-831034.aspx> (březen 2012).

²⁹ Viz LIBICHOVÁ L., *Cizinecká policie*, bakalářská práce, kapitola 2. 2 Struktura cizinecké policie.

³⁰ <http://www.policie.cz/clanek/kontakty-na-reditelstvi-sluzby-a-jednotliva-pracoviste-cizinecke-policie.aspx> (červen 2012).

³¹ *Správa uprchlických zařízení MV ČR*, <http://www.suz.cz/pages/7.html#mapJump> (březen 2012).

³² <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-831034.aspx> (březen 2012).

Ostrava-Mošnov, Mnichovo Hradiště); dále na neveřejných mezinárodních letištích s vnější hranicí a vojenských mezinárodních letištích.

Oddělení ochrany vnějších hranic mj. dozoruje nad dodržováním správného postupu při provádění hraničních kontrol – zda jsou v souladu s tzv. Schengenským hraničním kodexem (o Schengenu viz níže) a „řeší obecné problémy vízové praxe na mezinárodních letištích se zřízenými hraničními přechody podle NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (ES) č.810/2009 o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex).“³³

Na mezinárodních letištích jsou zaváděna bezpečnostní opatření k ochraně civilního letectví – např. monitorování pomocí policejního kamerového systému; pyrotechnická ochrana, kde mohou být využiti speciálně vycvičení psi k vyhledávání výbušnin; kontrola při odbavení cestujících a zavazadel; kontrola nenarušenosti letištního zázemí v nepravidelných intervalech, kdy dochází ke spolupráci s bezpečnostní složkou letiště. Jestliže nastanou mimořádné události, postupují policisté dle tzv. „Typových plánů bezpečnostních akcí,“ případně spolupracují s dalšími policejními útvary (např. s Bezpečnostní informační službou).³⁴

2.2.2 Cizinecká policie a Schengen³⁵

Schengenský prostor³⁶ představuje volný pohyb osob, zboží a služeb v rámci EU (vyjma Velké Británie a Irska, které nejsou signatáři Schengenských dohod). Tento princip existoval již v roce 1984, avšak pouze mezi Francií a Spolkovou republikou Německo podepsáním tzv. Saarbrückenské dohody, která zrušila kontroly na francouzsko-německých hranicích.

Schengenská dohoda byla uzavřena dne 14. června 1985 mezi Belgií, Francií, Německem, Lucemburskem a Nizozemím. Obsahem dohody bylo postupné rušení hraničních kontrol a volný přechod osob mezi státy. Plnění dohod bylo stále odkládáno (mj. kvůli obavám z nekontrolovaného šíření přeshraniční kriminality), až byla dne 19. června 1990 signatářskými státy podepsána tzv. **Schengenská prováděcí úmluva**.

³³ <http://www.policie.cz/clanek/oddeleni-ochrany-vnejsich-hranic.aspx> (březen 2012).

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Vstup ČR do schengenského prostoru měl přímý vliv na cizineckou problematiku, resp. na podmínky vstupu a pobytu cizinců na území – viz níže. Následující oddíl byl převzat z výše zmíněné bakalářské práce „Cizinecká policie“, neboť představuje stručný historický vývoj a objasňuje některé důležité pojmy týkající se Schengenu – např. SIS).

³⁶ Do něj dnes patří tyto státy: Belgie, ČR, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Island, Itálie, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko a Švýcarsko. Zdroj: <http://www.mvcr.cz/clanek/zakladni-informace-o-schengenske-spolupraci.aspx> (březen 2012).

Schengenská prováděcí úmluva vstoupila v platnost 26. března 1995, po ratifikaci parlamenty jednotlivých zemí. Touto úmluvou byly zrušeny kontroly na vnitřních hranicích signatářských států, takže byla zároveň zesílena kontrola na vnějších hranicích (společné zásady pro kontrolu osob na vnějších hranicích jsou uvedeny v Schengenské příručce pro hraniční kontrolu³⁷). Dalším opatřením, které má napomoci proti přeshraniční trestné činnosti, je zřízení tzv. Schengenského informačního systému (dále jen SIS - policejní pátrací databáze).

Schengenská prováděcí úmluva upravuje též jednotný přístup pro občany ze třetích zemí, kteří se chtějí pohybovat na území Schengenu po dobu tří měsíců (dostanou vízový štítek, který je velmi dobře chráněn proti zneužití). Pobyty, které přesahují tři měsíce, jsou řešeny národním cizineckým právem.³⁸

2.2.3 Odbor cizinecké policie v Praze³⁹

Pražský Odbor CP je specializovanou složkou Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy. Vedoucím tohoto odboru je plk. Mgr. Aleš Benedikt, který před reorganizací v roce 2011 řídil Oblastní ředitelství CP pro Prahu a střední Čechy.

Součástí odboru je *Oddělení pobytových agend*, které se zaměřuje na cizince legálně pobývající na území. Je zde možné vyřídit ověření pozvání do ČR, prodloužení pobytu na krátkodobé vízum (viz kapitola 3.3.4), ale také ohlašovací povinnost, kterou mají i hotely a další ubytovací zařízení. Dále je zde možné získat potvrzení oprávněnosti pobytu na území pro potřeby uzavření manželství a zjišťuje se, zda cizinec plní účel pobytu (studium, zaměstnání apod.). Přednostně jsou odbavovány osoby se zdravotním postižením nebo rodiny s dětmi.

Na neoprávněně pobývající cizince se zaměřuje *Oddělení pobytové kontroly, pátrání a eskort*. Je zde stálá dozorcí služba a jak už vyplývá z názvu, hlavním úkolem je provádění pobytových kontrol (ubytovací zařízení, zaměstnavatelé apod.). Mezi další úkoly patří např. přebírání neoprávněně pobývajících cizinců od ostatních policejních složek; provedení eskortní činnosti související s cizineckou problematikou (mj. při realizaci správního a soudního rozhodnutí); správní vyhoštění; úkony se zjišťováním totožnosti cizince; řešení

³⁷ Schengenský hraniční kodex.

³⁸ KURŽEJA Jan, *Cizinecká policie a evropské právo*, Policejní akademie ČR, Praha, 2007, s. 59-61.

³⁹ V práci je podrobně představen pouze tento, neboť právě v Praze se koncentruje největší počet cizinců (viz. DRBOHLAV Dušan a kol.: *Migrace a (i)migranti v Česku*, SLON, Praha, 2010, s. 23). Autorka zde navíc absolvovala 10 denní praxi, během které se mohla podrobně seznámit s jeho činností (viz příloha č. 1).

správních deliktů s ubytovateli; řešení problematiky v oblasti nelegálního zaměstnávání; spolupráce s dalšími orgány státní správy a samosprávy (úřady práce, celníci apod.).

Další součástí odboru je *Oddělení dokladů a specializovaných činností*. Zaměřuje se zejména na odhalování padělaných či pozměněných dokladů, a to za použití speciální techniky (tzv. Schengenbus – transportér, který se využívá v terénu a je vybaven mikroskopy a dalšími přístroji).

Poslední součástí odboru CP je *Oddělení dokumentace*, jež shromažďuje, dokumentuje a vyhodnocuje poznatky při podezření z přeshraniční trestné činnosti v souvislosti s přepravou osob a zboží.⁴⁰

2.3 Odbor azylové a migrační politiky

Odbor azylové a migrační politiky (dále OAMP) je útvar Ministerstva vnitra ČR, který se zabývá problematikou v oblasti vstupu a pobytu cizinců, mezinárodní ochrany a uprchlictví, koncepce integrace cizinců – státní integrační program. Dále řídí Správu uprchlických zařízení MV ČR a předkládá návrhy na zřízení nebo změnu podoby zařízení pro zajištění cizinců či azylových zařízení. Zpracovává agendu trvalých i dlouhodobých pobytů (včetně dlouhodobých víz – viz kapitola 3.3.4). Ředitelem OAMP je PhDr. Tomáš Haišman, přičemž odbor se člení na 20 následujících oddělení:

Oddělení koordinace cizineckého správního řízení „koordinuje plnění úkolů příslušejících do působnosti více oddělení v rámci odboru, případně vyžadujících meziresortní spolupráci, odpovídá za materiálně technické zabezpečení odboru a zajišťuje činnosti spojené s běžným provozem odboru.“⁴¹

Oddělení metodiky, dozoru a kontroly v oblasti mezinárodní ochrany a trvalých pobytů v souladu se zákonem o azylu a zákonem o dočasné ochraně odpovídá za řízení o udělení nebo odnětí azylu či doplňkové ochrany. Dále např. zajišťuje aplikaci Úmluvy o právním postavení osob bez státní příslušnosti a „odpovídá za řízení o vydání či o zrušení povolení k trvalému pobytu, o přiznání či zrušení postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta na území, o vydání či odnětí cizineckého pasu, o vydání, prodloužení nebo zrušení zelené karty dle zákona o pobytu cizinců. Ve výše uvedených oblastech plní mimo jiné úkoly na úseku dozoru, kontroly, metodiky a sjednocování postupů v rámci správního řízení ve

⁴⁰ Informace pro tento oddíl byly pořízeny podle interního dokumentu se souhlasem vedení odboru.

⁴¹ <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx> (březen 2012).

vztahu k oddělení trvalých pobytů v jednotlivých krajích.“⁴² Toto oddělení je řízeno pracovišti trvalých pobytů Praha-Letná a Praha-Bohdalec.

Oddělení trvalých pobytů jsou rozdělena dle jednotlivých krajů (Jihočeského, Jihomoravského, Královéhradeckého, Moravskoslezského, Plzeňského, Ústeckého a Zlínského), přičemž některá z těchto oddělení řídí pracoviště trvalých pobytů i v sousedním kraji (např. Oddělení trvalých pobytů Jihomoravský kraj řídí pracoviště trvalých pobytů kraje Vysočina). Vedle agendy trvalých pobytů tato oddělení vedou např. správní řízení ve věci vydání či odnětí cizineckého pasu nebo řeší žádosti o vydání zelené karty.

Oddělení mezinárodní ochrany „odpovídá za řízení o udělení nebo odnětí azylu, doplňkové ochrany a dočasné ochrany, vydává závazná stanoviska k otázkám existence důvodů znemožňujících vycestování v rámci řízení o správním vyhoštění a zajišťuje aplikaci Úmluvy o právním postavení osob bez státní příslušnosti.“⁴³

Oddělení Dublinského střediska určuje stát, který posoudí žádost o azyl podanou občanem třetí země v jednom z členských států Evropské unie, Islandu, Norska a Švýcarska (v souladu s tzv. Dublinskou úmluvou⁴⁴).

Oddělení zástupčí činnosti a kasací se podílí na tvorbě návrhů nových právních předpisů v oblasti mezinárodní ochrany a jedná za ministerstvo před soudy (včetně Ústavního) v případě kasačních stížností ve věcech mezinárodní ochrany nebo pobytu cizinců.

Oddělení integrace cizinců a azylantů řeší problematiku integrace cizinců, azylantů a cizinců s prokázaným českým původem. Oddělení rovněž odpovídá za realizaci Koncepce integrace cizinců v rozsahu působnosti ministerstva a za meziresortní koordinaci Státního integračního programu.

Oddělení koncepcí a analýz „odpovídá za přípravu celostátních koncepcí azylové, migrační a integrační politiky, koordinuje meziresortní spolupráci v rámci Analytického centra pro ochranu hranic a migraci, ve vymezeném rozsahu zajišťuje mezinárodní spolupráci a sestavuje analytické informace v migrační a azylové oblasti. Oddělení také zajišťuje činnost národního kontaktního místa Evropské migrační sítě.“⁴⁵

⁴² Tamtéž.

⁴³ <http://www.mvcr.cz/clanek/oddeleni-mezinarodni-ochrany.aspx> (březen 2012).

⁴⁴ „Dublinská úmluva je účinná různě pro jednotlivé státy EU od 1. září 1997 do 1. ledna 1998. Zahrnuje kompetence a kriteria azylové politiky v rámci EU. Předpisy Dublinské úmluvy se shodují s předpisy azylového řízení Schengenského prováděcí úmluvy. Cílem úmluvy je určit současně jeden smluvní stát pro posouzení žádosti o azyl občana ze třetí země. Zamezuje se tímto dvojímu nebo vícenásobnému podání žádosti o azyl v různých státech EU. Následně byla úmluva nahrazena jiným předpisem.“ In: KURŽEJA Jan, *Cizinecká policie a evropské právo*, Policejní akademie České republiky, Praha, 2007, s. 15.

⁴⁵ <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx> (březen 2012).

Oddělení Evropských komunitárních fondů plní úkoly vyplývající z členství ČR v Evropské unii – především v oblasti rozdělování komunitárních fondů EU na poli mezinárodní ochrany a migrace.

Oddělení imigrace podle zákona o pobytu cizinců na území ČR a zákona o zaměstnanosti, plní úkoly související s vydáváním oprávnění ke zprostředkování zaměstnání v rozsahu působnosti ministerstva.

Oddělení zahraničních vztahů a informací o zemích původu sbírá informace o zemích původu žadatelů o azyl pro jejich využití na národní úrovni. Dále se toto oddělení např. podílí na plánování a realizaci projektů v oblasti zahraniční rozvojové spolupráce nebo na programech humanitární pomoci.

Oddělení koordinace schengenské spolupráce a ochrany hranic plní úkoly související s členstvím ČR v schengenském prostoru – zajišťuje aplikaci evropských předpisů pro schengenskou spolupráci.

Oddělení státní správy, evidencí a ekonomiky mj. zodpovídá za řádné hospodaření s přidělenými financemi ve vztahu ke státnímu rozpočtu, řídí personální oddělení a zabezpečuje správní evidenci odboru.

Oddělení azylové a migrační legislativy, které je posledním oddělením OAMP, se podílí na přípravě návrhů právních předpisů na poli cizinecké problematiky (zejména „azylového a uprchlického práva, doplňkové ochrany, dočasné ochrany, vstupu, pobytu a vycestování cizinců a překračování státních hranic“⁴⁶), které dále „harmonizuje“ s evropskými normami.⁴⁷

2.4 Ministerstvo zahraničních věcí

Ministerstvo zahraničních věcí ČR je důležité zejména proto, že jeho Odbor konzulárních koncepcí a metodiky řídí vízovou agendu na českých zastupitelských úřadech v zahraničí. Ředitelem tohoto odboru je Mgr. Jan Vyčítal.⁴⁸

Na českých konzulátech v zahraničí se podávají nejen žádosti o vízum, ale také žádosti o zelené/modré karty (povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání – viz kapitola 3.3.5-6).

⁴⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx> (březen 2012).

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/index.html (březen 2012).

V některých státech⁴⁹ je na českých zastupitelských úřadech spuštěn internetový systém *VISAPOINT*, sloužící k registraci žadatelů o dlouhodobé vízum (viz kapitola 3.3.4). Cílem tohoto systému je „*rovný a spravedlivý přístup ke každému cizinci (žadateli o vízum), zajištění stejných podmínek pro podání žádostí o dlouhodobá víza na zastupitelském úřadě, zvýšení efektivity vízového procesu a v neposlední řadě pohodlí samotného žadatele.*“⁵⁰ Registraci na podání žádosti o vízum do systému *VISAPOINT* může provést cizinec (popř. zvučí osoba) pomocí platné e-mailové adresy na internetových stránkách www.visapoint.eu. Po zaregistrování do systému je cizinec pozván na pohovor, kde je zahájeno řízení o (ne)udělení dlouhodobého víza.

Pro krátkodobá (schengenská) víza (viz kapitola 3.3.4) je od 11. října 2011 spuštěn tzv. *Vízový informační systém – VIS*, který „*představuje systém pro výměnu vízových údajů mezi členskými státy Evropské unie, umožňuje oprávněným vnitrostátním orgánům vkládat a aktualizovat vízové údaje, včetně biometrických, a elektronicky je prohlížet.*“⁵¹ *VIS* je v provozu na českých ambasádách v Alžíru, marockém Rabatu, Tunisku a egyptské Káhiře. Žadatelé o krátkodobé vízum jsou na těchto konzulátech požádáni o poskytnutí biometrických údajů (otisky prstů a fotografie).⁵² Cílem *VIS* je usnadnit udělování víz pro časté cestovatele; chránit cestující před „krádeží“ identity; chránit před vícenásobným podáním o vízum v jiném státě, když prvotní žádost byla zamítnuta; pomáhat při vyšetřování trestných činů.⁵³

⁴⁹ Albánie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Čína, Filipíny, Gruzie, Jordánsko, Kazachstán, Makedonie, Moldavsko, Mongolsko, Nigérie, Rusko, Spojené arabské emiráty, Srbsko, Thajsko, Turecko, Ukrajina, Uzbekistán, Vietnam. Zdroj: http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/visapoint/index.html (březen 2012).

⁵⁰ http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/visapoint/index.html (březen 2012).

⁵¹ http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/aktuality/spusteni_vizoveho_informacniho_systemu.html (březen 2012).

⁵² Tamtéž.

⁵³ http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/borders/borders_vis_en.htm (březen 2012).

3. IMIGRANTI V ČESKÉ REPUBLICE

Imigranti v ČR by se dali rozdělit do dvou skupin – na cizince a uprchlíky. Cizincem, je každý člověk, který nemá české státní občanství, a proto, na rozdíl od občanů ČR, nemá volební právo (aktivní i pasivní) a může být nucen ČR opustit (např. z důvodu správního vyhoštění). Uprchlíci jsou cizinci ve specifickém právním postavení – nemohou být vyhoštěni (právní rámec viz níže).⁵⁴

3.1 Historický vývoj od roku 1918 po současnost

Po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 pobývalo na území dnešní ČR zhruba 10 milionů obyvatel, přičemž asi 67 % bylo Čechů, 30 % Němců a zbytek tvořili Poláci, Židé a Slováci. Údaje o mezistátní migraci v letech 1918-1939 pochází z průběžné registrace vydávání vystěhovaleckých pasů a policejní evidence (viz kap. 2.1).⁵⁵

První významnou skupinu, která přišla na území po první světové válce, tvořili ruští emigranti – jejich počet je odhadován na 20 tisíc. „*Praha se stala po Paříži druhým nejdůležitějším centrem ruské porevoluční emigrace.*“⁵⁶ Další skupinu tvořili v první polovině 20. let čeští krajané – reemigranti z USA a Rakouska.

S ekonomickou krizí koncem 20. let přišla regulace pracovní migrace v podobě nového zákona na ochranu pracovního trhu. Podle něj mohli zaměstnavatelé přijmout zahraniční pracovníky jen na základě zvláštního povolení, které bylo vydáváno v případě, že volná místa nebylo možné obsadit „domácími“ pracovníky.

Další změny v imigrační legislativě nastaly v roce 1935 přijetím zákona o pobytu cizinců, jenž stanovoval povinnost žádat na policejní stanici o povolení k pobytu trvajícimu déle než dva měsíce. Tato povinnost se nevztahovala na uprchlíky. Po přijetí mnichovské dohody se však postavení uprchlíků zhoršilo – nově museli také žádat o povolení k pobytu. Ještě před vytvořením Protektorátu Čechy a Morava bylo vládním rozhodnutím stanoveno, že imigranti musí opustit Československo na základě příkazu vyššího státního úředníka.⁵⁷

Po druhé světové válce došlo k velkému pohybu osob. Z pohraničních oblastí bylo odsunuto asi 2,8 milionu Němců a nahrazováno jak domácí populací, tak migranty –

⁵⁴ TOMÁŠKOVÁ Petra: *Právní rámec problematiky migrantů a menšin*, IN: ŠIŠKOVÁ T. (ed.): *Menšiny a migranti v České republice*, Portál, Praha, 2001, s. 31-38.

⁵⁵ DRBOHLAV Dušan a kol.: *Migrace a (i)imigranti v Česku*, SLON, Praha, 2010, s. 20-21.

⁵⁶ Tamtéž, s. 22.

⁵⁷ Tamtéž.

skupinami českých reemigrantů (např. 33 tisíc volyňských Čechů), bulharských zemědělců (asi 12 tisíc se jich přistěhovalo v letech 1946-47), Slováků a slovenských Romů (pro rok 1947 činí odhad 17 tisíc), ale i řeckých uprchlíků (Československo poskytlo azyl zhruba 14 tisícům Řeků, kteří ze své vlasti uprchli v důsledku občanské války probíhající v letech 1946-1949 a usídlili se v oblasti severní Moravy – Jeseník, Šumperk apod.).⁵⁸

Po roce 1948, kdy stát reguloval emigraci (čeští občané mohli vycestovat jen s úředním povolením) i imigraci, přicházeli cizinci především z rodinných důvodů (sjednocení rodiny či sňatek). Jednalo se hlavně o příslušníky zemí střední a východní Evropy. Kvůli nedostatku pracovních sil vzešla v polovině 70. let potřeba aktivnější imigrační politiky. V této souvislosti docházelo k mezivládním dohodám a k tzv. internacionální pomoci, na jejímž základě přicházeli pracovníci z Angoly, Jugoslávie, Kuby, Maďarska, Mongolska, Polska, Severní Korey a Vietnamu. Důležitou roli hrála i krátkodobá migrace učňů a dělníků z ostatních socialistických zemí.⁵⁹

Spolupráce s Polskem byla důležitá především v pohraničních oblastech, a to už od počátku 60. let. Poláci pracovali např. v severních a východních Čechách (textilní a sklářský průmysl) či na severní Moravě (hornictví). V roce 1974 byl zaznamenán nejvyšší počet polských občanů pracujících na území – 20 825 osob.⁶⁰

Imigrace Vietnamců započala už v roce 1956. V rámci mezinárodní pomoci přijíždí do Československa sto členná skupina dětí za základním vzděláním. V témže roce byla podepsána *Dohoda o vědecko-technické spolupráci*, na jejímž základě přicestovali první vietnamští praktikanti a učňové (zejména z oblastí strojírenského, potravinářského či textilního průmyslu).⁶¹ V roce 1980 pak byla uzavřena dohoda o zaměstnávání vietnamských občanů. Koncem roku 1983 bylo na území Československa zaznamenáno 27 100 občanů Vietnamu. Po roce 1989 už dohody nebyly obnoveny, nicméně právě tato imigrace „inspirovala“ Vietnamce pro novou imigrační vlnu po roce 1990.⁶²

Třetí významnou skupinu zaměstnaných cizinců na základě mezivládních dohod tvořili Kubánci – v letech 1978-1989 jich bylo přijato cca 23 tisíc. Podstatně méně pracovníků pocházelo z Mongolska, Maďarska, Angoly a dalších výše zmíněných zemí.⁶³

⁵⁸ DRBOHLAV Dušan a kol.: *Migrace a (i)imigranti v Česku*, SLON, Praha, 2010, s. 23.

⁵⁹ Tamtéž, s. 26-27.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ KOCOUREK Jiří: *Vietnamci v České republice*, IN: ŠIŠKOVÁ T. (ed.): *Menšiny a migranti v České republice*, Portál, Praha, 2001, s. 99-105.

⁶² DRBOHLAV Dušan a kol.: *Migrace a (i)imigranti v Česku*, SLON, Praha, 2010, s. 28.

⁶³ Tamtéž.

V roce 1990 schválila tehdejší československá vláda reemigraci tzv. „černobylských Čechů“, tj. krajanů, kteří žili v zamořené zóně cca 30 kilometrů v okolí černobylského jaderného reaktoru. V letech 1991-1993 tak došlo k přesídlení 1812 osob z Ukrajiny a Běloruska do ČR, přičemž jim zde bylo zajištěno zaměstnání a ubytování a následně jim bylo umožněno zažádat o státní občanství.⁶⁴

Po vzniku ČR v roce 1993 docházelo k výraznému nárůstu počtu cizinců na území. Bylo to dané zejména liberálním přístupem k imigraci a pracovními možnostmi (zaměstnávání cizinců i podnikání).⁶⁵ Vzrůstá i počet žadatelů o azyl, a to zejména z oblasti Balkánu (např. z Bosny a Hercegoviny) a ze zemí bývalého Sovětského svazu. To se mění v roce 1999, kdy je přijat nový Zákon o pobytu cizinců, který „zcela mění kurs a zdejší pravidla se naopak mění ve značně restriktivní a byrokraticky náročná.“⁶⁶ V roce 2001 došlo i ke zpřísnění zákona o azylu, mj. kvůli „zneužívání azylového řízení ekonomickými migranty především z Ukrajiny a Moldávie.“⁶⁷ Další změny nastaly v roce 2004 v souvislosti se vstupem ČR do EU a následně v roce 2007, kdy se ČR stala součástí Schengenu (oblast cizineckého práva je upravena i evropskými předpisy – viz níže). To se projevilo např. snížením počtu žádostí o azyl.⁶⁸

V 90. letech minulého století tvořili nejpočetnější skupinu imigrantů občané Slovenska (tj. Slováci a slovenští Romové) – migrace vnitrostátní se po roce 1993 změnila na mezistátní. Od roku 2000 patří mezi nejsilnější skupinu cizinců též občané Ukrajiny. Další významné imigrační skupiny pak tvoří Vietnamci, Rusové, Poláci a Němci, přičemž v posledních letech se do popředí statistik dostávají i občané Mongolska či Moldavska.⁶⁹

Ke konci roku 2011 (k 30. listopadu) bylo zaznamenáno z hlediska povolení k pobytu v ČR nejvíce občanů Ukrajiny (106 040), dále Slovenska (80 967), Vietnamu (55 585), Ruska (27 320), Polska (19 048), Německa (15 702). Desítku nejpočetnějších imigračních

⁶⁴ DRBOHLAV Dušan, JANSKÁ Eva: *Reemigrace volyňských a „černobylských“ Čechů*, IN: ŠIŠKOVÁ T. (ed.): *Menšiny a migranti v České republice*, Portál, Praha, 2001, s. 107-115.

⁶⁵ UHEREK Zdeněk, KORECKÁ Zuzana, POJAROVÁ Tereza a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, Etnologický ústav AV ČR, Praha, 2008, s. 85.

⁶⁶ GÜNTER Vladislav: *Cizinci v ČR*, Katedra antropologie ZČU v Plzni, <http://www.antropologie.org/publikace/44-prehledove-studie/150-cizinci-v-r> (duben 2012).

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ ČR je vnitrozemský stát a cizinci mohou zažádat o mezinárodní ochranu pouze v jednom státě EU – v souladu s tzv. Dublinskou úmluvou – viz pozn. č. 43.

⁶⁹ DRBOHLAV Dušan a kol.: *Migrace a (i)imigranti v Česku*, SLON, Praha, 2010, s. 34-35.

skupin pak uzavírají občané Bulharska (7 387), Moldavska (6 732), Spojených států amerických (6 385) a Číny (5 019).⁷⁰

3.2 Příčiny imigrace

Příčiny migrace se snaží vysvětlit různé teorie. Jako základ nám může v tomto směru posloužit „push-pull“ hypotéza C. Jansena, která říká, že „migrace probíhají v závislosti na socioekonomické nerovnováze mezi oblastmi, při níž jisté faktory vytlačují (push) obyvatelstvo z původního prostoru, zatímco jiné je přitahují (pull) do prostoru cílového.“⁷¹ Tuto hypotézu rozšířil E. S. Lee, který bral v úvahu i „působící překážky a osobní faktory“, jež mají vliv na migranta.⁷²

Na příčiny migrace lze rovněž nahlížet z hlediska typologie. Zde je na místě zmínit W. Petersena, jenž vymezil několik druhů migrace – *primitivní* (hlavním „hybatelem“ je zde ekologický tlak – např. vyčerpání zdrojů); *násilnou a pod tlakem* (stát nutí obyvatelstvo k přesunu, přičemž rozdíl je zde ve vůli občanů se stěhovat – pokud se mohou rozhodnout sami, jedná se o migraci pod tlakem, pokud nikoliv, jedná se o migraci násilnou); *svobodnou* (lidé migrují za vyšší kulturní či společenskou úroveň); a *masovou* (např. stěhování do měst).⁷³

Petersenovu typologii se snažil „zdokonalit“ např. A. Demuth, který vycházel z dichotomie migrace dobrovolné a nucené. Migraci dobrovolnou dále členil na *pracovní*, *řetězovou* (např. za účelem sloučení rodiny), *neimigrační* (např. za účelem studia) a *inovační* (ze lepšími životními podmínkami). Migraci nucenou dělil na *zapříčiněnou ekologickými důvody* (např. živelné pohromy) a *mezilidskými vztahy* (z důvodu občanské války či porušování lidských práv).⁷⁴

Faktory umožňující, respektive pomáhající migraci, jako zlepšení dopravy či volný pohyb osob,⁷⁵ přispěly ke vzniku nového fenoménu, kterým je *transnacionální migrace*, jež je součástí dnešního globalizovaného světa. Někteří migranti tak mohou být „doma“ ve dvou či

⁷⁰ Zdroj: OAMP, *Cizinci s povoleným pobytem* - Souhrn statistik za listopad 2011,

<http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d> (duben 2012).

⁷¹ ŠATAVA Leoš: *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*, FF UK, Praha, 1989, s. 35-36.

⁷² Tamtéž, s. 37-39.

⁷³ Tamtéž, s. 39-45.

⁷⁴ DRBOHLAV Dušan, UHEREK Zdeněk: *Reflexe migračních teorií*,

<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf> (duben 2012).

⁷⁵ BUDILOVÁ Lenka, HIRT Tomáš: *Policista v multikulturním prostředí: informační manuál pro Policii ČR*, Člověk v tísni – společnost při ČT, Praha, 2005, s. 48.

více státech, tj. vedle své vlasti pobývají i v jiném státě (dokonce mohou mít i vícero občanství).⁷⁶

Podle dat z konce roku 2007 přijíždějí imigranti do ČR především z ekonomických důvodů⁷⁷ – konkrétně za účelem zaměstnání (k 31. 12. zde bylo 129 734). Dále je to za účelem sloučení rodiny (111 130) a za účelem podnikání (66 010). Spojování rodin je příčinou nárůstu počtu migrantů (převážně ze třetích zemí) nejen v ČR, ale také v západní Evropě.⁷⁸

Dalšími „pull“ faktory v ČR mohou být pro cizince studium, vědecký výzkum či sport.⁷⁹ Naopak „push“ faktorem mohou být vedle výše zmíněných ekonomických důvodů i demografické důvody (přelidnění některých částí světa), ekologické katastrofy či nějaká forma pronásledování (politické/náboženské) v případě uprchlíků. Jestliže je však uprchlík motivován ekonomickými pohnutkami, jedná se o tzv. „kvazi uprchlíka.“⁸⁰

Do ČR přijíždí cizinci i na krátkodobé pobyty (tj. na dobu nepřesahující 90 dnů – zpravidla se jedná o turisty, studenty, obchodníky, sportovce, zaměstnance na služební cestě apod.),⁸¹ kteří ovšem mohou mít s českými imigračními úřady také zkušenosti (např. při získávání krátkodobého víza).

3.2.1 Pracovní migrace

V oblasti pracovní migrace lze aplikovat tzv. *teorii dvojího trhu*,⁸² kterou charakterizují dva pracovní sektory – první je určen kvalifikovaným pracovníkům, proto je zpravidla dobře placený, eventuálně nabízí možnost kariérního postupu. Tento sektor láká do ČR skupinu tzv. vysoce kvalifikovaných pracovníků (řídící pracovníci – manažeři, vysokoškolsky vzdělaní odborníci – lékaři, finančníci, právníci...).⁸³ V některých případech jsou tito migranti povinni zažádat o **modrou kartu** (viz právní hledisko).

⁷⁶ BITUŠÍKOVÁ Alexandra: *Theorising, Researching and Practicing Transnational Migration*, IN: UHEREK Zdeněk et al.: *Migration, Diversity and Their Management*, Etnologický ústav AV ČR, Praha, 2011, s. 37-61.

⁷⁷ DRBOHLAV Dušan a kol.: *Migrace a (i)imigranti v Česku*, SLON, Praha, 2010, s. 41.

⁷⁸ MAREŠ Miroslav a kol., *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno: 2004, s. 80.

⁷⁹ Z hlediska dlouhodobých víz nad 90 dní. Viz http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/obecne_vizove_informace/typy_viz.html (duben 2012).

⁸⁰ DRBOHLAV Dušan: *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt*, IN: ŠÍŠKOVÁ T. (ed.): *Menšiny a migranti v České republice*, Portál, Praha, 2001, s. 17-30.

⁸¹ Z hlediska krátkodobých víz.

⁸² DRBOHLAV Dušan, UHEREK Zdeněk: *Reflexe migračních teorií*, <http://web.natur.cuni.cz/ksgrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf> (duben 2012).

⁸³ Zaznělo v příspěvku S. Schovánkové na konferenci „Budoucnost pracovní migrace v ČR“, která se uskutečnila 20. března 2012 v Praze. Existují 3 typy definic – dle OECD, EU a ČR – v textu uvedeny příklady z ČR.

Pro druhý sektor je charakteristické, že zahrnuje fyzicky namáhavou práci, která nevyžaduje odbornou kvalifikaci a je špatně placená. Příslušníci některých států mají povinnost zažádat o **zelenou kartu** (viz níže).

Příkladem nekvalifikované pracovní síly mohou být migranti z Ukrajiny, kteří jsou často najímáni na pomocnou práci na stavbách, úklidové práce apod. Zde se však setkáváme s problémem v podobě *klientelismu*. Klientem se v tomto případě rozumí zprostředkovatel, který je často napojen na organizovaný zločin, resp. na jádro klientelistické sítě v zemích bývalého Sovětského svazu. Hlavním úkolem klienta je za úplatu zprostředkovat migrantovi pobyt, ubytování i zaměstnání, avšak snažit se ho za všech okolností udržet v závislém postavení (např. zabavením dokladů). To se daří právě u nekvalifikovaných migrantů, kteří navíc klientům odevzdávají část své mzdy. V případě kvalifikovaných migrantů, kteří se snaží rychle osamostatnit, se objevují tendence donutit je k „poslušnosti“ za pomoci vydírání či násilí.⁸⁴ Nutno dodat, že až 70 % migrantů z Ukrajiny má SŠ či VŠ vzdělání, avšak např. kvůli jazykové bariéře pracují manuálně.⁸⁵

V současnosti už klientelismus není typický jen pro ukrajinský organizovaný zločin, ale objevuje se i u Vietnamců, kteří *„částečně přejali systém organizace práce specifický pro ukrajinské migranty. Prostřednictvím tohoto systému již bylo importováno tisíce vietnamských migrantů především na pozice tzv. agenturních zaměstnanců.“*⁸⁶

Dnes je snaha klientelismus omezit, avšak prozatím neúspěšně, neboť pro migranty je kvůli jazykové bariéře a neznalosti českého právního systému mnohdy snazší se obrátit právě na klienta, popř. je k tomu donucen zaměstnavatelem, jenž je s klientem domluven.⁸⁷

3.2.2 Nelegální migrace

Nelegální migrant je člověk, který *„věří ve vlastní schopnosti a má vůli zlepšit své postavení, ať už hledá bezpečí nebo zlepšení své ekonomické situace. Za tímto účelem je připraven riskovat, podstupuje cestu přes hranice států, která je často náročná (finančně, příp. zdravotně) a kde imigrant svěřuje svůj osud do rukou převaděčské skupiny nebo cestuje tzv. „na vlastní pěst“. Cestuje bez pasu nebo víza a tak nedovoleně překračuje státní hranice (v úkrytu nebo přechodem tzv. zelené hranice za nebo bez pomoci převaděčů), usazuje se nebo*

⁸⁴ UHEREK Zdeněk: *Migrace do České republiky*, Etnologický ústav AV, Praha, 2004, s. 69, 82-84.

⁸⁵ BUDILOVÁ Lenka, HIRT Tomáš: *Policista v multikulturním prostředí: informační manuál pro Policii ČR*, Člověk v tísni – společnost při ČT, Praha, 2005, s. 61-62.

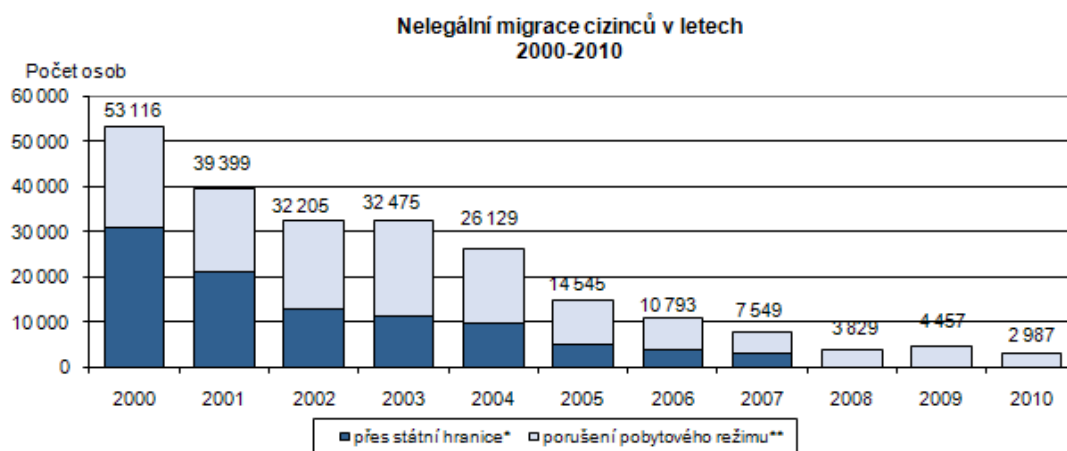
⁸⁶ DRBOHLAV Dušan a kol.: *Migrace a (i)migranti v Česku*, SLON, Praha, 2010, s. 116.

⁸⁷ Zaznělo v příspěvku D. Čermákové na konferenci „Budoucnost pracovní migrace v ČR“, konané 20. března 2012 v Praze.

tranzituje územím cizího státu v rozporu s podmínkami stanovenými tímto státem v jeho legislativě a aniž by o jeho pobytu úřady tohoto státu věděly. Riskuje i během svého pobytu v cílové zemi, protože i tam mu neustále hrozí v případě odhalení deportace...“⁸⁸ Takto definoval nelegální migraci M. Krahulík ve své rigorózní práci v roce 2006, tj. před vstupem ČR do Schengenu.

Po vstupu ČR do schengenského prostoru se stala ČR vnitrozemským státem s vnější hranicí na mezinárodních letištích. Z toho důvodu dnes hovoříme v souvislosti s nelegální migrací spíše o porušení pobytového režimu (oproti dřívějšímu překračování hranic) – cizinci přicestují na území legálně, ale zůstanou zde i po vypršení pobytového víza, nebo neplní účel pobytu (např. jsou zde za účelem podnikání, ale nevykazují žádnou činnost) a ocitnou se v neregulárním postavení,⁸⁹ nebo nemají platné doklady.⁹⁰

Podle oficiálních čísel došlo k významnému úbytku cizinců v neoprávněném postavení na území ČR – viz následující graf.⁹¹ Nicméně, lze předpokládat, že ve skutečnosti bude takových migrantů mnohonásobně více, neboť uvedená data zahrnují jen ty cizince, kterým byl neoprávněný pobyt prokázán kontrolními úřady (CP, celníky, inspektoráty práce...).

Cizinci v případě porušení pobytového režimu hrozí sankce v podobě správního vyhoštění dle § 118 *Zákona o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb.* na tři, pět i deset let (§ 119-120).⁹²

⁸⁸ KRAHULÍK Martin, *Nelegální migrace a detentismus v ČR*, rigorózní práce, Ústav etnologie FF UK, Praha, 2006, s. 13-14.

⁸⁹ DRBOHLAV Dušan a kol.: *Migrace a (i)imigranti v Česku*, SLON, Praha, 2010, s. 45-47.

⁹⁰ Policisté z Oddělení dokladů a specializovaných činností pražského odboru CP rozlišují doklady *padělané, pozměněné (až 70 %), smyšlené* (např. diplomatický pas Gibraltaru) a *pravé, ale neoprávněně vyplněné*. Dále se vyskytuje tzv. *zneužívání dokladu na podobu* (např. deset lidí na jeden doklad).

⁹¹ Zdroj: *Český statistický úřad*, http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nelegalni_migrace (duben 2012).

⁹² Podrobněji např. VAVROCH František: *Cizinci na území České republiky*, bakalářská práce obhájena na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze, 2010.

3.3 Právní hledisko

Cizinci jsou v ČR povinni řídit se **Zákonem o pobytu cizinců č. 326/1999 Sb.** (dále jen „cizinecký zákon“), který v § 1 stanovuje, že: *„Tento zákon upravuje v návaznosti na přímo použitelný právní předpis Evropských společenství podmínky vstupu cizince na území České republiky (dále jen „území“) a vycestování cizince z území, stanoví podmínky pobytu cizince na území a vymezuje působnost Policie České republiky (dále jen „policie“), Ministerstva vnitra (dále jen „ministerstvo“) a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy.“*

Podmínky vstupu a pobytu cizinců v ČR se různí podle toho, do jaké „skupiny“ ten který cizinec patří. První skupinu tvoří občané Evropské unie,⁹³ Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska. Druhou skupinu tvoří občané třetích zemí - rodinní příslušníci občanů EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska. Rodinným příslušník je podle § 15a) cizineckého zákona definován jako:

- a) manžel,
- b) rodič, jde-li o občana Evropské unie⁹⁴ mladšího 21 let, kterého vyživuje a se kterým žije ve společné domácnosti,
- c) dítě mladší 21 let nebo takové dítě manžela občana Evropské unie a
- d) nezaopatřený přímý příbuzný ve vzestupné nebo sestupné linii nebo takový příbuzný manžela občana Evropské unie.

(2) Za nezaopatřenou osobu podle odstavce 1 písm. d) se považuje občanem Evropské unie nebo jeho manželem vyživovaný cizinec, který

- a) se nejdéle do 26 let věku soustavně připravuje na budoucí povolání,
- b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo
- c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopen vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.

(3) Ustanovení tohoto zákona, týkající se rodinného příslušníka občana Evropské unie, se obdobně použijí i na cizince, který hodnověrným způsobem doloží, že

- a) je příbuzným občana Evropské unie neuvedeným v odstavci 1, pokud

⁹³ Tj. Belgie, Bulharska, České republiky, Dánska, Estonska, Finska, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Spojené království Velké Británie a Severního Irsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko a Švédsko.

⁹⁴ Včetně Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska.

1. ve státě, jehož je občanem, nebo ve státě, ve kterém měl povolen trvalý či dlouhodobý pobyt, žil s občanem Evropské unie ve společné domácnosti,

2. je občanem Evropské unie vyživovaný, nebo

3. se o sebe z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nedokáže sám postarat bez osobní péče občana Evropské unie, anebo

b) má s občanem Evropské unie trvalý vztah obdobný vztahu rodinnému a žije s ním ve společné domácnosti.

(4) Ustanovení tohoto zákona týkající se rodinného příslušníka občana Evropské unie se použijí i na cizince, který je rodinným příslušníkem státního občana České republiky^{1a}).

Třetí skupinu tvoří občané „třetích zemí“, kteří nejsou občany států EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska, ani jejich rodinnými příslušníky.

Cizince v ČR je možné dělit i podle toho, zda podléhají vízové povinnosti či nikoliv (viz níže), nebo podle druhů pobytu – krátkodobý (nepřesahující 3 měsíce), přechodný (týká se občanů EU a rodinných příslušníků), dlouhodobý (občané třetích zemí) a trvalý. Specifické postavení mají žadatelé o mezinárodní ochranu (azyl) – viz níže.

3.3.1 Podmínky vstupu a pobytu občanů EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska

Vnější hranice schengenského prostoru má ČR pouze na mezinárodních letištích (viz výše). Z tohoto důvodu se hraniční kontroly provádí jen u letů do/ze zemí mimo Schengen v souladu s pravidly **Schengenského hraničního kodexu**. V případě občanů EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska se jedná o povinnost předložit platný cestovní doklad či průkaz totožnosti – podléhají tzv. minimální kontrole. Jestliže u sebe tyto občané cestovní doklad nemají, umožní jim policie prokázat svou totožnost a původ z výše uvedených států jiným dokladem. Povinnost předložit cestovní doklad nemají osoby mladší 15 let, které jsou zapsány v cestovním dokladu osoby, se kterou cestují, avšak pouze do 26. června 2012 – po tomto datu už musí mít děti vlastní cestovní doklad. Podmínky odepření vstupu (všech třech „kategorií“) cizinců na území stanovuje § 9 cizineckého zákona.

Pobyt této skupiny občanů na území ČR je limitován jen ohlašovací povinností (neplatí v případě, že náleží ubytovateli, nevztahuje se na občana mladšího 15 let, na člena personálu zastupitelského úřadu cizího státu či mezinárodní vládní organizace akreditované v

ČR a jeho rodinného příslušníka registrovaného MZV ČR, nebo na cizince, jemuž zajišťuje ubytování MV ČR) na příslušném odboru CP, a to pouze v případě, že bude delší než 30 dní (ohlášení však musí stihnout před uplynutím této doby).

Na základě cestovního dokladu či průkazu totožnosti mohou tito cizinci přechodně pobývat na území ČR bez jakéhokoliv povolení. Pokud mají v úmyslu pobývat na území ČR po dobu delší než 3 měsíce, jsou oprávněni zažádat o vydání potvrzení o přechodném pobytu (podle § 87a odst. 2 cizineckého zákona předloží k žádosti cestovní doklad, doklad potvrzující účel pobytu – např. potvrzení o studiu, fotografii, doklad o zdravotním pojištění – pokud není účelem pobytu zaměstnání, podnikání nebo jiná výdělečná činnost, a doklad o zajištění ubytování na území).

Po pěti letech nepřetržitého přechodného pobytu na území / po dvou letech nepřetržitého přechodného pobytu v ČR – pokud je alespoň jeden rok rodinným příslušníkem jiného občana EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska – může cizinec z této skupiny rovněž požádat o vydání povolení k trvalému pobytu.⁹⁵

V případě změny údajů (např. příjmení) v cestovním dokladu či dokladu vydaném k pobytu na území ČR (potvrzení o přechodném pobytu nebo povolení k trvalému pobytu), jsou cizinci povinni tuto změnu ohlásit příslušnému imigračnímu úřadu (MV ČR nebo CP jedná-li se o pobyt bez potvrzení/povolení).⁹⁶

3.3.2 Podmínky vstupu a pobytu občanů třetích zemí – rodinných příslušníků občanů EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska

Pravidla pro překračování vnějších hranic se v zásadě shodují s pravidly platnými pro předchozí skupinu uvedenou v oddíle 3.3.1. Na hraničním přechodu se však vedle platnosti cestovního dokladu zjišťují i rodinné vazby. Jinak je tomu ovšem pokud jsou rodinní příslušníci ze států s vízovou povinností. V tom případě nemusí mít vízum jen ti občané, kteří k nám cestují na dobu kratší než 3 měsíce a zároveň mají platné povolení k přechodnému či trvalému pobytu vydané státem EU, Islandem, Lichtenštejnskem, Norskem nebo Švýcarskem. Vízum může rodinným příslušníkům na hraničním přechodu vyznačit do cestovního dokladu i CP (pokud cestují společně s občanem EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska, a nejsou u nich překážky znemožňující vstup na území uvedené v § 9 cizineckého zákona).

⁹⁵ <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-cizince-obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici-trvaly-pobyt.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d> (květen 2012).

⁹⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/prijezd-do-cr.aspx> (květen 2012).

Po vstupu na území mají rodinní příslušníci taktéž ohlašovací povinnost na odboru CP (nejpozději do 30 dnů ode dne vstupu na území – v případě, že jejich pobyt bude delší než 30 dní / nejpozději do 3 pracovních dnů, pokud s nimi na území nepobývá občan EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska). Výjimky (kdy neplatí) jsou stejné jako u výše zmíněné skupiny cizinců (tj. pokud ohlašovací povinnost náleží ubytovateli atd.). Stejně tak jsou i rodinní příslušníci povinni hlásit změny v dokladech imigračním úřadům (např. změnu příjmení v pobytové kartě rodinného příslušníka občana EU je nutné hlásit na příslušném pracovišti MV ČR).

Cizinci z řad rodinných příslušníků bez vízové povinnosti mohou na území ČR krátkodobě pobývat (tj. délka jejich pobytu nepřesáhne 3 měsíce) pouze s cestovním dokladem. Občané s vízovou povinností mohou na území pobývat bez víza jen v případě, že mají platné povolení k přechodnému či trvalému pobytu vydané jiným státem EU, Islandem, Lichtenštejnskem, Norskem či Švýcarskem. Pokud jim krátkodobé vízum vypršelo, mohou zde pobývat jen s příslušníkem výše uvedených států po dobu nepřesahující 3 měsíce. Uznáváno je i jednotné schengenské vízum (viz níže) pro krátkodobý pobyt vydané jiným státem Schengenu (pokud ČR není z platnosti víza územně vyloučena). V ostatních případech mohou rodinní příslušníci zažádat bezplatně o udělení víza na zastupitelských úřadech ČR.

Pokud rodinní příslušníci chtějí pobývat na území s občanem EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska po dobu delší než 3 měsíce, jsou povinni během této lhůty ode dne vstupu na území požádat MV ČR o vydání povolení k přechodnému pobytu. V případě, že rodinný příslušník pobývá na území bez občana EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska, je vázán podmínkami pobytu pro příslušníky třetích zemí (viz níže).⁹⁷

V souladu s § 87 h cizineckého zákona si mohou rodinní příslušníci zažádat i o povolení k trvalému pobytu (podmínky jsou stejné jako u výše zmíněné skupiny cizinců, avšak musí doložit, že jsou jejich rodinnými příslušníky).⁹⁸

3.3.3 Podmínky vstupu a pobytu občanů třetích zemí

Pravidla překračování vnějších hranic Schengenu občany třetích zemí stanovuje Hlava II, článek 5 Schengenského hraničního kodexu. Podle něj tato skupina cizinců podléhá tzv. důkladné kontrole – kontroluje se jejich totožnost, cestovní doklady, platné vízum (jestliže cizinec pochází ze státu s vízovou povinností vůči ČR nebo nemá platné povolení

⁹⁷ <http://www.mvcr.cz/clanek/prijezd-do-cr.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d> (květen 2012).

⁹⁸ <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-cizince-obcane-eu-a-jejich-rodinni-prislusnici-trvaly-pobyt.aspx> (květen 2012).

k pobytu na území), účel a podmínky pobytu (zda mají dostatek financí – např. platnou mezinárodní platební kartu), nejsou vedeni v SIS jako osoby, jimž má být odepřen vstup na území, a nejsou považováni za hrozbu pro veřejný pořádek, bezpečnost, zdraví či mezinárodní vztahy.⁹⁹ Občanům třetích zemí se při překračování vnějších hranic Schengenu opatřují cestovní doklady (nejsou požadovány od osoby mladší 15 let, která je zapsána do cestovního dokladu svého doprovodu) razítkem.¹⁰⁰

Po vstupu na území mají i tito cizinci ohlašovací povinnost (výjimky jsou stejné jako v předchozích dvou případech), a to ve lhůtě 3 pracovních dní (předloží platný cestovní doklad, vyplněný přihlašovací lístek eventuelně i doklad o zdravotním pojištění). Ohlášení provedou cizinci na příslušném odboru CP nebo na pracovišti MV ČR – v případě, že přijíždí do ČR k vyzvednutí povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu. Pokud mají ohlašovací povinnost na MV ČR, pak zde zároveň poskytnou biometrické údaje (zobrazení obličeje a sejmutí otisků prstů¹⁰¹). Také tato skupina cizinců je povinna hlásit změny v dokladech CP/MV ČR.

Krátkodobé pobyty se u občanů třetích zemí liší podle toho, zda podléhají vízové povinnosti či nikoliv. Cizinci ze třetích zemí, kteří nemusí mít vízum, mohou po překročení schengenské hranice pobývat ve státech Schengenu po dobu půl roku od vyznačení razítka do cestovního dokladu (doba pobytu v jednotlivých zemích se sčítá), v každém státě však mohou být maximálně 3 měsíce, přičemž pokud chtějí zůstat déle, musí být držiteli platného národního dlouhodobého víza či povolení k pobytu. Cizinci, kteří jsou v ČR za účelem výdělečné činnosti, ovšem musí před příjezdem do ČR požádat o udělení krátkodobého víza. ČR uzavřela před vstupem do Schengenu s některými státy bilaterální smlouvu¹⁰² o bezvízovém styku, na jejímž základě mohou příslušníci těchto států pobývat v ČR i po uplynutí 3 měsíců v daném půlroce.

Občané třetích zemí s vízovou povinností *„mohou pobývat na území ČR bez víza po dobu nepřesahující 3 měsíce během jakéhokoli šestiměsíčního období za podmínky, že jsou držiteli platného cestovního dokladu a dokladu o povolení k pobytu (dlouhodobému nebo trvalému) vydaného jiným schengenským státem, nebo dlouhodobého víza typu D (viz níže)*

⁹⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:01:CS:HTML> (květen 2012).

¹⁰⁰ <http://www.mvcr.cz/clanek/prijezd-do-cr-povinnosti-a-delka-pobytu.aspx> (květen 2012).

¹⁰¹ Povinnost poskytnout biometrické údaje vychází z evropské legislativy a v ČR platí od 4. 7. 2011. Tato povinnost se vztahuje pouze na občany třetích zemí, kteří pobývají v ČR na základě povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu a dále pro držitele jedné z forem mezinárodní ochrany (azyl/doplňková ochrana). Viz <http://www.mvcr.cz/clanek/biometrika.aspx> (květen 2012).

¹⁰² Viz <http://www.mvcr.cz/clanek/prijezd-do-cr-povinnosti-a-delka-pobytu.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d> (květen 2012).

vydaného jiným schengenským státem. V ostatních případech mohou občané třetích zemí pobývat na území ČR pouze na základě krátkodobého víza C, které držitele opravňuje k pobytu na území Schengenu po dobu vyznačenou ve vízu, nejvýše však 3 měsíce během šesti měsíců ode dne prvního vstupu na území Schengenu.“¹⁰³

Jestliže chtějí cizinci ze třetích zemí pobývat na území déle než 3 měsíce, mohou požádat o dlouhodobé vízum (pokud podléhají vízové povinnosti) nebo o povolení k dlouhodobému pobytu – v obou případech je však nutné doložit účel pobytu (studium, zaměstnání, podnikání...). Pokud cizinec požádá o prodloužení dlouhodobého víza či povolení k dlouhodobému pobytu před skončením platnosti toho stávajícího a MV ČR nestihne jeho žádost vyřídit dřív, než mu vyprší jeho platnost, pak si může cizinec na počkání zažádat o tzv. „překlenovací štítek“,¹⁰⁴ na jehož základě může zůstat i nadále legálně na území ČR.

Po pěti letech nepřetržitého pobytu na území ČR má občan třetí země rovněž možnost požádat o povolení k trvalému pobytu. K formuláři žádosti musí cizinec doložit vedle cestovního dokladu a fotografie též doklad o zajištění ubytování, doklad o zajištění prostředků k pobytu, doklad o zkoušce z českého jazyka (úroveň A1), eventuelně období dokladu výpisu z trestního rejstříku.¹⁰⁵

3.3.4 Typy víz

Obecná definice víza zní podle MZV následovně: „Vízum je povolení, které za podmínek v něm vyznačených opravňuje cizince ke vstupu a pobytu na území ČR, resp. území smluvních stran schengenského společenství, a k vycestování z něho, pokud splňuje i ostatní podmínky stanovené zákonem, resp. právem Evropských společenství.“¹⁰⁶ Mimo tuto rovinu je však definice mnohem složitější, neboť jak už vyplývá z výše uvedených kapitol, dělí se víza na krátkodobá a dlouhodobá, přičemž oba typy v sobě nesou ještě další kategorie.

Krátkodobá (schengenská) víza vychází z pravidel Nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 810/2009, ze dne 13. července 2009, o kodexu Společenství o vízech – tzv. **Vízový kodex**, a vztahují se na pobyty kratší než 90 dnů. Tato víza udělují zastupitelské

¹⁰³ <http://www.mvcr.cz/clanek/prijezd-do-cr-povinnosti-a-delka-pobytu.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d> (květen 2012).

¹⁰⁴ <http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-dlouhodoby-pobyt.aspx?q=Y2hudW09MTM%3d> (květen 2012).

¹⁰⁵ <http://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-trvaly-pobyt.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d> (květen 2012).

¹⁰⁶ http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/obecne_vizove_informace/co_je_to_vizum.html (květen 2012).

úřady, ale žádost o jejich prodloužení lze v mimořádných případech podat i na příslušném odboru CP.¹⁰⁷ Podle počtu možných vstupů na území Schengenu rozlišujeme následující typy krátkodobých víz:¹⁰⁸

- jednorázové – opravňuje k jednomu nepřerušovanému pobytu na území ČR/schengenského prostoru po dobu v něm vyznačenou, nejdéle však na 3 měsíce během půl roku
- dvourázové (ke dvěma vstupům) – opravňuje ke dvěma pobytům na území ČR/schengenského prostoru po dobu v něm vyznačenou, přičemž celková doba pobytu nesmí překročit 3 měsíce během půl roku;
- vícenásobné – opravňuje k vícenásobnému pobytu na území ČR/schengenského prostoru, přičemž celková doba pobytu nesmí překročit 3 měsíce během půl roku.

Schengenská víza lze ještě rozlišit podle účelu na:

- Letištní průjezdní vízum (dříve označované jako typ A, respektive B) – uděluje se cizincům, kteří z důvodu čekání na letecký spoj pobývají v tranzitním prostoru mezinárodního letiště nacházejícího se na území ČR.¹⁰⁹
- Vízum k pobytu do 90 dnů (dříve označované jako typ C) – toto vízum se dále rozlišuje na Schengenské vízum za účelem:¹¹⁰
 - a) *turistiky, léčby, obchodní cesty, účasti na semináři, kultury, sportu apod.*
 - b) *studia nebo vědeckého výzkumu*
 - c) *zaměstnání*
 - d) *na základě pozvání*
 - e) *pro rodinného příslušníka občana EU*

Žádost o **dlouhodobé vízum** (typ D) se podává na zastupitelském úřadě ČR, avšak o jeho (ne)udělení rozhoduje příslušné pracoviště oddělení pobytů OAMP. Zastupitelský úřad si nicméně vyhrazuje právo provést s příslušným žadatelem pohovor, jehož záznam v českém jazyce je pak podepsán osobou provádějící pohovor i samotným žadatelem. Toto vízum je určeno k pobytům delším než 90 dní a vyznačuje se jako vícenásobné (viz výše). Stejně jako v případě krátkodobých víz se i zde rozlišuje účel pobytu – *zaměstnání, podnikání, studium, sloučení rodiny, sportovní účel a zdravotní účel*.¹¹¹

¹⁰⁷ Seznam států, jejichž občané podléhají vízové povinnosti je uveden v příloze č. 2.

¹⁰⁸ http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/kratkodobe_vizum/obecne_informace.html (květen 2012).

¹⁰⁹ http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/kratkodobe_vizum/letistni_vizum.html (květen 2012).

¹¹⁰ http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/kratkodobe_vizum/index.html (květen 2012).

¹¹¹ http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/dlouhodobe_vizum/index.html (květen 2012).

3.3.5 Zelené karty

Zelená karta představuje povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání a je upravena cizineckým zákonem a zákonem č. 382/2008 Sb. Mezi třetí země, jejichž občané jsou vázáni povinnostmi opatřit si zelenou kartu, patří: *Australské společenství, Černá Hora, Chorvatská republika, Japonsko, Kanada, Korejská republika, Nový Zéland, Republika Bosna a Hercegovina, Republika Makedonie, Spojené státy americké, Srbsko, Ukrajina.*¹¹²

Existují tři typy zelených karet:

- *typ A* – vydává se vysokoškolsky vzdělaným kvalifikovaným pracovníkům a klíčovému personálu.
- *typ B* – tento typ je určen těm pracovníkům, kteří na své pozici splňují minimálně požadavek „vyučen“.
- *typ C* – je určen ostatním pracovníkům.

Platnost zelených karet je 2-3 roky, přičemž zelené karty typu „A“ a „B“ je možno prodloužit o další 3 roky (podle platnosti pracovní smlouvy), kartu typu „C“ už dále prodloužit nelze.¹¹³

Cizinec, jenž potřebuje získat zelenou kartu, si nejdříve vybere pracovní pozici na webové stránce portálu Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV),¹¹⁴ a poté si podá žádost o vydání zelené karty na příslušném zastupitelském úřadě ČR (v některých případech¹¹⁵ lze podat žádost i na pracovišti OAMP, který žádost posuzuje).

V případě kladného posouzení zastupitelský úřad ČR vyzve cizince, aby se osobně dostavil k udělení víza (před tím je třeba předložit doklad o cestovním zdravotním pojištění na dobu od vstupu na území do vzniku pracovního poměru) k pobytu nad 90 dnů za účelem převzetí zelené karty. Poté žadatel může odjet do ČR.¹¹⁶

Po příjezdu do ČR je cizinec povinen nejpozději do 3 pracovních dnů převzít osobně na ministerstvu zelenou kartu a poskytnout biometrické údaje. Ve stejné lhůtě musí cizinec ohlásit CP/MV ČR místo pobytu na území a předložit doklad o zajištěném ubytování. Pokud tento doklad nepředloží při ohlášení, je povinen tak učinit nejpozději do 10 pracovních dnů od vstupu na území ČR.¹¹⁷

¹¹² Vyhláška MV ČR č. 461/2008 Sb.

¹¹³ <http://www.mvcr.cz/clanek/zelene-karty.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d> (květen 2012).

¹¹⁴ http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/vm (květen 2012).

¹¹⁵ Cizinec pobývá v ČR na zelenou kartu a podává žádost v ochranné lhůtě 60 dnů po skončení zaměstnání nebo zde pobývá na zelenou kartu nejméně 1 rok nebo zde pobývá nepřetržitě po dobu 2 let (přičemž se nezapočítává doba pobytu na vízum k pobytu nad 90 dnů a na povolení k dlouhodobému pobytu a cizinec musí prokázat, že získal zaměstnání na pracovní pozici uvedenou v registru míst vhodných pro zelené karty). Zdroj: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/ciz#coje (květen 2012).

¹¹⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/zelene-karty.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> (květen 2012).

¹¹⁷ Tamtéž.

3.3.6 Modré karty

Modrá karta je určena občanům třetích zemí s vysokou kvalifikací – tj. těm, kteří mají řádně dokončené vysokoškolské vzdělání nebo vyšší odborné vzdělání, jež trvalo alespoň tři roky. Pro tyto cizince představuje modrá karta (stejně jako karta zelená) povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání o délce trvání 1-2 roky (dle pracovní smlouvy, která musí být uzavřena minimálně na 12 měsíců se zákonem stanovenou týdenní pracovní dobou a sjednanou měsíční/roční hrubou mzdou ve výši alespoň 1,5násobku průměrné hrubé roční mzdy v ČR vyhlášené sdělením Ministerstva práce a sociálních věcí ČR – dále jen MPSV).¹¹⁸

Při získávání modré karty cizinec postupuje tak, že si nejdříve vyhledá vhodnou pracovní pozici na internetových stránkách MPSV,¹¹⁹ a poté se spojí s budoucím zaměstnavatelem ve věci pracovní smlouvy, která se přikládá k žádosti o modrou kartu. Žádost se podává osobně na zastupitelském úřadě ČR nebo na pracovišti MV ČR.¹²⁰

V případě kladného posouzení žádosti o modrou kartu je cizinec kontaktován zastupitelským úřadem (aby se dostavil k vyznačení dlouhodobého víza za účelem převzetí modré karty) nebo MV ČR (k převzetí modré karty na území).¹²¹ Cizinec je povinen poskytnout biometrické údaje a splnit ohlašovací povinnost (viz výše – povinnosti při převzetí zelené karty).¹²²

3.3.7 Azyl a uprchlictví

OAMP definuje azyl následovně: „*Institut azylu v kontextu s uprchlictvím jsou pojmy, které si jsou svým účelem velmi blízké - oba plní humanitární účely s cílem ochránit cizince před pronásledováním státními orgány založeném na nejrůznějších důvodech.*“ V současnosti azyl/uprchlictví nějakým způsobem uplatňuje 144 států světa. ČR se v tomto směru řídí jak mezinárodními dohodami (např. **Úmluvou o právním postavení uprchlíků** z r. 1951), tak vlastní legislativou - **čl. 43 Listiny základních práv a svobod** a **zákonem o azylu č. 325/1999 Sb.** – dále „azylový zákon“).¹²³

¹¹⁸ http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/modka/ciz#coje (květen 2012).

¹¹⁹ http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/modka/vm (květen 2012).

¹²⁰ Jestliže zde cizinec pobývá na dlouhodobé vízum / má povolení k dlouhodobému pobytu / je držitelem modré karty v jiném státě EU a žádost podá ve lhůtě 1 měsíc ode dne vstupu na území. Zdroj: <http://www.mvcr.cz/clanek/modra-karta.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d> (květen 2012).

¹²¹ <http://www.mvcr.cz/clanek/modra-karta.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> (květen 2012).

¹²² http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/modka/ciz#coje (květen 2012).

¹²³ <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d> (květen 2012).

Správní řízení o udělení mezinárodní ochrany (dále „řízení“) je v kompetenci MV ČR, respektive OAMP. Zahájení samotného řízení předchází prohlášení cizince, ze kterého je jasný úmysl požádat o mezinárodní ochranu. Cizinec se musí (kromě výjimečných případů – např. hospitalizace) do 24 hodin od prohlášení dostavit do přijímacího střediska. Zde podává žádost o mezinárodní ochranu a CP s ním následně provede „identifikační úkony“ (odevzdání cestovního dokladu, sejmutí otisků prstů¹²⁴ a pořízení obrazového záznamu). Poté se cizinec ještě podrobí zdravotní prohlídce.¹²⁵

Jestliže MV ČR neshledá důvody, pro které by měl cizinec zůstat v přijímacím středisku,¹²⁶ je přemístěn do střediska pobytového, kde čeká na rozhodnutí řízení. Je s ním zde veden pohovor, jenž má blíže specifikovat důvody uvedené v žádosti o azyl. Žadatel má právo vést tento pohovor v mateřském jazyce (právo na tlumočnicka) a právo na právní pomoc v řízení (včetně zastupování, např. od zástupců neziskových organizací – viz kapitola 4).

MV ČR vydává rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany zpravidla do devadesáti dnů od zahájení řízení. Toto rozhodnutí nabývá právní moci dnem doručení žadateli (to je povinen převzít osobně). Řízení může být ukončeno udělením mezinárodní ochrany, zamítnutím žádosti jako zjevně nedůvodné nebo zastavením řízení. V případě negativního rozhodnutí vystaví CP cizinci výjezdní příkaz, na jehož základě je povinen z území ČR vycestovat. Proti rozhodnutí MV ČR lze podat žalobu k příslušnému krajskému soudu, proti následnému rozhodnutí soudu lze ještě podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně.¹²⁷

Žadatel o azyl má v pobytovém středisku provozovaném Správou uprchlických zařízení, kde je hlášen k pobytu, právo na ubytování, stravu, kapesné (podle podmínek zakotvených v zákoně o azylu) a jiné služby. Pokud má finanční prostředky převyšující životní minimum, podílí se jimi na úhradě nákladů na stravu a ubytování. Za určitých podmínek smí pobytové středisko opustit a pobývat v soukromí, ale MV ČR mu na základě informací od CP musí odchod na soukromou adresu povolit.¹²⁸

¹²⁴ Otisky prstů jsou sejmuty elektronicky a poslány do centrální evropské databáze *EUDORAC*, jejímž cílem je efektivní dodržování *Dublinké úmluvy* (viz pozn. č. 44). Zdroj: <http://www.mvcr.cz/clanek/eurodac.aspx> (květen 2012).

¹²⁵ <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-prubeh-spravniho-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx> (květen 2012).

¹²⁶ Pokud nebyla spolehlivě zjištěna totožnost cizince (nemá platný cestovní doklad nebo je jeho doklad totožnosti padělaný) či pokud představuje nebezpečí pro bezpečnost státu, veřejné zdraví či veřejný pořádek, může MV ČR rozhodnout o **povinnosti žadatele setrvat v přijímacím středisku** po dobu až 120 dní. Zdroj: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-prubeh-spravniho-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx> (květen 2012).

¹²⁷ <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-prubeh-spravniho-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx> (květen 2012).

¹²⁸ <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> (květen 2012).

4. NEVLÁDNÍ ORGANIZACE PRACUJÍCÍ S MIGRANTY

4.1 Mezinárodní organizace pro migraci

Mezinárodní organizace pro migraci – International Organization for Migration (dále IOM) byla založena jako mezivládní organizace v roce 1951 a sídlí v Ženevě. Řídí se principem, že „*humánní a řízená migrace přináší užitek jak migrantům, tak i společnosti.*“¹²⁹

V ČR působí IOM od roku 1998, kde se věnuje několika tématům. Jedním z nich je Projekt dobrovolných návratů a reintegrace, který byl spuštěn na základě podepsání *Smlouvy o asistovaných dobrovolných návratech* mezi IOM a MV ČR v roce 2001. Cílem tohoto projektu je umožnit migrantům (především z řad žadatelů o azyl, jimž byla žádost zamítnuta) dobrovolný návrat do země původu legální cestou a „*bez administrativních průtahů.*“ Tito migranti se pak vrací do své původní vlasti jako běžní turisté, tj. aniž by byly informovány tamní úřady.¹³⁰

Dále se IOM v ČR angažuje v oblasti pracovní migrace, kdy se snaží, aby „*byl systém pracovní migrace nastavený ku prospěchu jak cizinců, tak české společnosti, ale i země původu, a aby bylo zamezeno nelegálnímu zaměstnávání cizinců.*“ K tomu je dle IOM třeba informovat cizince, poskytnout jim nabídku jednoduché legální migrace, posílit jejich práva na pracovním trhu, nabídnout jim integraci a pomáhat případným obětem. Zároveň je třeba nastavit jasný systém kontrol a sankcí.¹³¹

Mezi další tematické okruhy, kterými se IOM zabývá, patří např. *Migrace a rozvoj, Prevence a potírání obchodu s lidmi, Budování kapacit v migračním managementu a Integrace cizinců v ČR.*¹³² Je také správcem internetových stránek „*Doma v ČR.*“¹³³

4.2 Charita Česká republika

Charita ČR má statut neziskové humanitární organizace, která je součástí římskokatolické církve a zároveň je členem *Charitas Internationalis* (konfederace 162 národních charit). Hlavní činností Charity ČR je pomoc potřebným v ČR i v zahraničí (humanitární a rozvojová pomoc).¹³⁴

¹²⁹ <http://www.iom.cz/o-nas> (duben 2012).

¹³⁰ <http://www.iom.cz/aktivity/dobrovolne-navraty-a-reintegrace> (duben 2012).

¹³¹ <http://www.iom.cz/aktivity/pracovni-migrace> (duben 2012).

¹³² <http://www.iom.cz/aktivity> (duben 2012).

¹³³ <http://www.domavcr.cz/> (duben 2012).

¹³⁴ <http://www.charita.cz/o-charite/> (březen 2012).

V rámci činnosti na území ČR, poskytuje Charita též pomoc cizincům v nouzi, která zahrnuje především poradenské služby, včetně pomoci v azylových zařízeních a v zařízeních pro zajištění cizinců. Dále nabízí např. jazykové kurzy, věnuje se obětem obchodu s lidmi a okrajově poskytuje i lékařskou péči dětem ze třetích zemí.¹³⁵

Od roku 2009 provozuje Charita ČR telefonickou informační linku pro občany Mongolska žijící a pracující v ČR. Operátoři (hovořící česky a mongolsky) jsou na lince k dispozici středy a soboty, ale cizinci mohou ke kontaktu využít i elektronickou poštu či *Yahoo chat*. Linka slouží nejen cizincům (informace k pobytu, zaměstnání, vzdělání,...), ale i českým institucím pro případ asistence či tlumočení při kontaktu s občany Mongolska.¹³⁶

V roce 2011 Charita ČR spustila projekt s názvem „Pozitivní obraz cizince v ČR“, jenž je financován z prostředků Charity ČR a Evropské unie, respektive z Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí. Cílem tohoto projektu je snaha „*přispět bližšímu porozumění a lepšímu chápání problematiky cizinců mezi českou veřejností.*“ Mezi projektové aktivity patří pořádání fotografické výstavy o imigrantech v ČR či tematických konferencí.¹³⁷

4.2.1 Arcidiecézní charita Praha

Arcidiecézní charita Praha (dále ADCH Praha) je součástí Charity ČR a provozuje Středisko Migrace, jehož vedoucí je Mgr. Světlana Porche. Středisko poskytuje právní i sociální poradenské služby (asistence při jednání na úřadech, pomoc při hledání zaměstnání, pomoc při hledání ubytování, informace o jazykových kurzech češtiny pro cizince, krizová pomoc, aj.¹³⁸) pro migranty a uprchlíky, a to jak ve svém sídle (v pražském Karlíně), tak terénní formou podle individuálních potřeb imigranta (na území Prahy a Středočeského kraje). Poradna v Karlíně je v provozu 2krát týdně, ale je možné se telefonicky domluvit i na jiný den.

Mezi další činnosti Střediska Migrace ADCH Praha patří např. spolupráce se Správou uprchlických zařízení – pomoc žadatelům o azyl v Příjímacím středisku Praha-Ruzyně (např. výuka českého jazyka, realizace volnočasových aktivit, humanitární sklad šatstva¹³⁹);

¹³⁵ <http://www.charita.cz/cinnost-v-cr/pomoc-cizincum-v-nouzi-na-uzemi-cr/> (březen 2012).

¹³⁶ <http://www.charita.cz/cinnost-v-cr/pomoc-cizincum-v-nouzi-na-uzemi-cr/telefonicka-info-linka-pro-mongoly-v-cr/> (březen 2012).

¹³⁷ <http://www.charita.cz/cinnost-v-cr/pomoc-cizincum-v-nouzi-na-uzemi-cr/pozitivni-obraz-cizince-v-cr/> (březen 2012).

¹³⁸ <http://praha.charita.cz/sluzby/migrace/poradna-pro-migranty-a-uprchliky/> (březen 2012).

¹³⁹ <http://praha.charita.cz/spoluprace-se-spravou-uprchlickych-zarizeni/> (březen 2012).

Resocializační program pro cizince – oběti obchodu s lidmi („podpora rozhodnutí klienta vymanit se z nepříznivých životních podmínek, pomoci vyřešit vzniklé problémy a pomoci při integraci klienta do společnosti takovým způsobem, aby byla maximálně podpořena jeho samostatnost.“¹⁴⁰); Program podpory při potírání nelegální migrace (besedy a informační brožury k této problematice, krizová pomoc, sociální a právní poradenství s přítomností tlumočnicka¹⁴¹).

Projekty Střediska Migrace ADCH Praha podporuje např. Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí, Evropský uprchlický fond, MV ČR, Správa uprchlických zařízení MV ČR, MPSV ČR, Magistrát Hlavního města Prahy či Středočeský kraj.¹⁴²

4.3 Konsorcium nevládních organizací

Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, což je celý název, je sdružení osmi organizací, které se zabývají cizineckou problematikou na území ČR. Cílem tohoto sdružení je především aktivní podíl na tvorbě české migrační politiky a práce s veřejností – informovat o situaci migrantů v českém i evropském kontextu. Konsorcium medializuje některé závažné kauzy migrantů (zejména v případě porušení práv) a podílí se na výměně informací mezi nevládními organizacemi a státní správou.¹⁴³

Mezi členské organizace patří *Člověk v tísni*, se svým „Programem migrace“¹⁴⁴, jehož cílem je „poskytovat objektivní informace o migraci v českém, evropském i světovém měřítku, bořit stereotypy o přistěhovalcích, které se běžně objevují v českých médiích, a přispívat tak k lepšímu soužití imigrantů a většinové společnosti.“¹⁴⁵

Mezi další členy patří *InBáze Berkat* (viz níže); *META o. s. – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů*¹⁴⁶ (poskytuje zejména sociální poradenství v oblasti vzdělávání cizinců v ČR, jazykové kurzy a doučování); *Multikulturní centrum Praha*¹⁴⁷ (provozuje veřejnou knihovnu s multikulturní tematikou a internetový portál www.migraceonline.cz); *Organizace*

¹⁴⁰ <http://praha.charita.cz/sluzby/migrace/resocializacni-program-pro-cizince-obeti-obchodu-s-lidmi/> (březen 2012).

¹⁴¹ <http://praha.charita.cz/program-podpory-pri-potirani-nelegalni-migrace/> (březen 2012).

¹⁴² <http://praha.charita.cz/sluzby/migrace/> (březen 2012).

¹⁴³ <http://www.konsorcium-nno.cz/> (březen 2012).

¹⁴⁴ <http://migration4media.net/> (březen 2012).

¹⁴⁵ <http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?id=321> (březen 2012).

¹⁴⁶ <http://www.konsorcium-nno.cz/clen-8-meta-o-s-sdruzeni-pro-prilezitosti-mladych-migrantu-counseling-and-information-center-for-young-migrants.html> (březen 2012).

¹⁴⁷ <http://www.konsorcium-nno.cz/clen-5-multikulturni-centrum-praha-mkc-multicultural-center-prague.html> (březen 2012).

pro pomoc uprchlíkům (viz níže); *Poradna pro integraci*¹⁴⁸ (poskytuje bezplatné právní i sociální poradenství a tlumočení česko-anglické při jednání s úřady); *Sdružení občanů zabývajících se emigranty*¹⁴⁹ (poskytuje právní, sociální a pracovní poradenství); *Sdružení pro integraci a migraci* (viz níže).

4.3.1 InBáze Berkat

InBáze Berkat jsou v podstatě dvě občanská sdružení, přičemž *Berkat* realizuje projekty v Afghánistánu, zatímco *InBáze* se soustředí na projekty v ČR a v Čečensku.¹⁵⁰ V ČR, konkrétně v Praze a v Rakovicích, provozuje InBáze dvě komunitní centra, jejichž cílem je „pomáhat migrantům v obtížných životních situacích a vytvářet otevřený a bezpečný prostor pro vzájemné poznávání lidí různých kultur.“¹⁵¹ Vedoucí těchto komunitních center je Parisa Zargari.¹⁵²

Pražské komunitní centrum InBáze nabízí imigrantům např. jazykové kurzy, ženské skupiny, psychoterapii, ale také bezplatné právní a sociální poradenství (v češtině, ruštině, ukrajinštině, angličtině, mongolštině, vietnamštině a arabštině).¹⁵³ V rámci právního poradenství nabízí InBáze asistenční služby (tlumočení, vyplňování formulářů) na oddělení pobytu cizinců OAMP (pracoviště Praha 3 – Žižkov, Praha 4 – Chodov a Praha 10 – Bohdalec).¹⁵⁴

Vedle těchto aktivit nabízí InBáze např. *ethnocatering* (imigrantky z Arménie, Gruzie a dalších zemí připravují své národní pokrmy, přičemž výtěžek z této činnosti je věnován na rozvoj integračních programů InBáze).¹⁵⁵ Činnost InBáze podporuje např. Magistrát hlavního města Prahy, Městská část Praha 2, MPSV ČR, MV ČR, Nadace *Open Society Fund Praha* či *PricewaterhouseCoopers*.¹⁵⁶

¹⁴⁸ <http://www.konsorcium-nno.cz/clen-3-poradna-pro-integraci-ppi-counseling-centre-for-integration.html> (březen 2012).

¹⁴⁹ <http://www.konsorcium-nno.cz/clen-7-sdruzeni-obcanu-zabyvajicich-se-emigranty-soze-association-of-citizens-assisting-emigrants.html> (březen 2012).

¹⁵⁰ http://inbaze.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=97&Itemid=101 (březen 2012).

¹⁵¹ http://inbaze.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=75 (březen 2012).

¹⁵² http://inbaze.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=108&Itemid=57 (březen 2012).

¹⁵³ http://inbaze.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=75 (březen 2012).

¹⁵⁴ http://inbaze.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=252%3Ainbaze&catid=36&Itemid=85 (březen 2012).

¹⁵⁵ http://inbaze.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=64 (březen 2012).

¹⁵⁶ Viz zápatí internetových stránek www.inbaze.cz (březen 2012).

4.3.2 Organizace pro pomoc uprchlíkům

Organizace pro pomoc uprchlíkům (dále OPU), jejímž ředitelem je JUDr. Martin Rozumek, je nestátní nezisková organizace, která byla založena v roce 1991. V počátcích byla jejím cílem, jak už napovídá název, především snaha pomoci těm cizincům, kteří byli nuceni ze své vlasti uprchnout kvůli nějaké formě pronásledování (politické, náboženské,...), tj. žadatelům o azyl, azylantům a těm, kteří v ČR využívají práva dočasné ochrany.

Dnes se snaží OPU pomáhat rovněž imigrantům ze třetích zemí a cizincům v nouzi, např. obětem obchodu s lidmi. OPU poskytuje bezplatné právní (otázky vstupu a pobytu cizinců, správní vyhoštění, občanství apod.¹⁵⁷) a sociální (vzdělávání, sociální zabezpečení, zdravotní péče, zaměstnání atd.¹⁵⁸) poradenství. Dále se OPU stará o nezletilé cizince, kteří jsou na území ČR bez doprovodu rodičů a provozuje sociální službu Dům na půl cesty pro klienty, kteří dovrší zletilosti (poskytnutí přechodného ubytování cca na 1 rok, asistence při návštěvách úřadů, pomoc s hledáním zaměstnání a následného ubytování s cílem „pomoci mladým lidem-cizincům bez rodinného zázemí plnohodnotně se začlenit do společnosti“¹⁵⁹).

OPU sídlí v Praze, ale své poradny má i v Brně, Českých Budějovicích a v Plzni. Pracovníci OPU pravidelně dochází také do pobytových středisek, azylových zařízení a zařízení pro zajištění cizinců.

Mezi další aktivity OPU patří pořádání multikulturních přednášek pro studenty základních a středních škol, ale také vzdělávací programy pro studenty českých vysokých škol, jejichž cílem je „*výchova budoucích odborníků v oblasti právní a sociální práce s uprchlíky a migranty*.“¹⁶⁰

OPU má dlouhodobou podporu – např. MV ČR; MPSV ČR; MZV ČR; Evropské unie; Evropského sociálního fondu v ČR; Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky; Městské části Praha 14; Plzeňského kraje – a spolupracuje s řadou dalších organizací.¹⁶¹

4.3.3 Sdružení pro integraci a migraci

Sdružení pro integraci a migraci (dále SIMI) je nezisková organizace, jejíž počátky sahají do roku 1993, kdy byla otevřena Poradna pro uprchlíky Českého helsinského výboru.

¹⁵⁷ <http://www.opu.cz/cz/co-nabizime/pravni-poradenstvi/co-nabizime/> (březen 2012).

¹⁵⁸ <http://www.opu.cz/cz/co-nabizime/socialni-poradenstvi-a-integrace/socialni-sluzby/odborne-socialni-poradenstvi/> (březen 2012).

¹⁵⁹ <http://www.opu.cz/cz/co-nabizime/socialni-poradenstvi-a-integrace/socialni-sluzby/dum-na-pul-cesty/> (březen 2012).

¹⁶⁰ <http://www.opu.cz/cz/o-nas/> (březen 2012).

¹⁶¹ <http://www.opu.cz/cz/o-nas/nasi-podporovatele/> a <http://www.opu.cz/cz/o-nas/spolupracujeme/> (březen 2012).

Tato poradna se zpočátku soustřeďovala hlavně na uprchlíky z válečné Jugoslávie, postupem času však pracovala i s uprchlíky z jiných zemí. V roce 1998 vzniklo občanské sdružení Centrum pro otázky migrace, které se věnovalo problematice migrace a integrace do české společnosti. V roce 2003 se Poradna pro uprchlíky osamostatnila od Českého helsinského výboru a roku 2008 došlo ke spojení této poradny s Centrem pro otázky migrace, čímž vzniklo SIMI. Ředitelkou SIMI je Magda Faltová.¹⁶²

SIMI nabízí bezplatné právní, sociální a psychosociální poradenství v českém, anglickém, francouzském a ruském jazyce, popř. zajistí i tlumočení do jiných jazyků. Právní poradenství se zaměřuje především na oblast cizineckého a uprchlického práva, ale individuálně řeší i jiné (např. pracovní či rodinné – v případě uzavírání manželství, úpravy pobytu dětí ze smíšených rodin...). Některé případy jsou řešeny ve spolupráci se státními orgány (OAMP, CP, úřady práce, zdravotní zařízení...) nebo s jinými nevládními organizacemi (mimo jiné s OPU).¹⁶³ Praktické informace o pobytu cizinců na území ČR jsou dostupné i na internetových stránkách SIMI.¹⁶⁴

Sociální poradenství, jehož cílem je „podpořit integraci cizinců do české společnosti“, poskytuje SIMI zejména v oblasti zaměstnání (pomoc při hledání vhodného pracovního místa), bydlení, zdravotního a sociálního pojištění, sociální podpory, zdravotnictví, vzdělání apod. Toto poradenství je možné osobně nebo prostřednictvím telefonu, e-mailu, *skype* či *facebooku*.¹⁶⁵

Psychosociální poradenství je určeno zejména těm cizincům, kteří museli ze své země uprchnout z obav o svůj život, rodinu,... nebo těm, kteří se stali obětí obchodu s lidmi, vykořisťování či jiné trestné činnosti, kvůli čemuž byla nějakým způsobem narušena jejich psychika. V případě vážnějších psychických problémů, zprostředkuje SIMI cizinci kontakt se zkušeným psychoterapeutem/psychiatrem.¹⁶⁶

SIMI se věnuje i práci s českou veřejností, která má za cíl „rozvíjet toleranci vůči cizincům a potírat existující xenofobii a rasismus“, a to formou prezentace v médiích, účasti na konferencích, publikováním odborných článků či pořádáním přednášek na základních, středních i vysokých školách.¹⁶⁷ Dne 8. března 2012, na Mezinárodní den žen, např. SIMI odstartovalo kampaň s názvem „Domácí pracovnice“, která má upozornit na ženy-cizinky, zaměstnávané v českých domácnostech na uklízení či hlídání dětí, přičemž některé z nich

¹⁶² <http://www.migrace.com/cs/organizace/kdo-jsme> (březen 2012).

¹⁶³ <http://www.migrace.com/cs/co-delame/pravni-socialni-poradenstvi/pravni-poradenstvi> (březen 2012).

¹⁶⁴ www.migrace.com (březen 2012).

¹⁶⁵ <http://www.migrace.com/cs/pravni-socialni-poradenstvi/socialni-poradenstvi> (březen 2012).

¹⁶⁶ <http://www.migrace.com/cs/pravni-socialni-poradenstvi/psychosocialni-poradenstvi> (březen 2012).

¹⁶⁷ <http://www.migrace.com/cs/delame/pusobeni-na-verejnost> (březen 2012).

mají vysoké vzdělání a čelí v práci bezpráví (nevyplacené mzdy, málo odpočinku, slovní i fyzické útoky...).¹⁶⁸ V rámci této kampaně byl natočen videoklip určený české veřejnosti s názvem „Víte, kdo vám doma uklízí?“¹⁶⁹

4.4 La Strada Česká republika

La Strada ČR je nevládní nezisková organizace, která se specializuje na řešení problematiky obchodu s lidmi a vykořisťovaných osob. Poskytuje bezplatné sociální služby ve třech oblastech – krizová pomoc, azylové domy a odborné sociální poradenství.¹⁷⁰

Krizová pomoc představuje poskytnutí krizového ubytování po dobu maximálně sedmi dnů, pro osoby obchodované či vykořisťované, české i cizí státní příslušnosti, starší 18 let, bez ohledu na jejich pobytový status. Cílem této služby je „stabilizovat krizovou situaci klientek a klientů a minimalizovat ohrožení jejich života či zdraví“ a „poskytnout krizovou intervenci.“¹⁷¹

Azylové ubytování je rovněž určeno vykořisťovaným či obchodovaným osobám, české i cizí státní příslušnosti nad 18 let bez ohledu na pobytový status, avšak poskytuje se na přechodnou dobu, tj. maximálně 1 rok. Během pobytu v azylových domech La Strady ČR je snaha zlepšit životní situaci cizinců tak, aby její služby poté už nepotřebovali (materiální pomoc, minimalizování následků trestné činnosti spojené s obchodováním a vykořisťováním, podíl na běžných činnostech v azylovém domě – úklid, praní apod.).¹⁷²

Poradna organizace La Strada ČR je poskytována osobně i telefonicky s cílem pomoci vykořisťovaným/obchodovaným osobám či jejich blízkým, nebo osobám, kteří cestují za prací do zahraničí, a dalším lidem, kteří mají zájem o informace z oblasti prevence proti vykořisťování a obchodování s lidmi.¹⁷³

Mezi další aktivity La Strady ČR patří provoz informační (v českém, ruském a anglickém jazyce) a SOS telefonní linky (bezplatné volání v českém, ruském a rumunském jazyce), ve vybraných hodinách jsou konzultace možné i v ukrajinštině a moldavštině.¹⁷⁴ Dále

¹⁶⁸ <http://www.migrace.com/cs/pracovni-migrace/kampan-domaci-pracovnice> (březen 2012).

¹⁶⁹ Viz http://www.youtube.com/watch?v=lvDn-Q_uNXE (březen 2012).

¹⁷⁰ <http://www.strada.cz/cz/kdo-jsme/o-nas/registrovane-socialni-sluzby> (březen 2012).

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ <http://www.strada.cz/cz/co-delame/sos-a-info-linka> (březen 2012).

jsou to „advokační a lobby aktivity“, např. za právo obchodovaných osob na finanční odškodnění; podíl na přípravě nového zákona o obětech trestných činů.¹⁷⁵

4.5 PwC

PwC je celosvětová síť poradenských firem, která vznikla v roce 1998 spojením společností *Coopers & Lybrand* a *Price Waterhouse*. V ČR působí obě tyto firmy od roku 1990, přičemž v roce 1998 vzniká PwC Česká republika. PwC ČR nabízí zejména auditorské, daňové a poradenské služby, jež poskytuje v českém, anglickém, německém a japonském jazyce.¹⁷⁶

Z hlediska naší problematiky je ovšem důležité, že přestože se nejedná o nevládní (neziskovou) organizaci, tak vedle čistě „podnikatelských poradenských služeb“ nabízí PwC rovněž „*služby týmu odborníků na poradenství v oblasti legalizace pobytu cizích státních příslušníků v České republice. Zahraničním pracovníkům (tj. cizincům ze třetích zemí či občanům členských států EU) a jejich rodinným příslušníkům pomůžeme splnit jejich povinnosti vůči imigračním úřadům, včetně vyřízení agendy před zahájením a po ukončení pracovního pobytu.*“¹⁷⁷ Mezi základní služby v této oblasti patří např. vyřízení krátkodobých a dlouhodobých víz; prodlužování pracovních povolení a povolení k pobytu; ohlášení pobytu na CP; přihlášení na úřadu práce; získávání pasů na cizích zastupitelských úřadech v ČR; podání žádosti o rodné číslo; české řidičské průkazy; povolení k trvalému pobytu; získávání českého státního občanství apod.¹⁷⁸

Společnost PwC zastupuje především vysoce kvalifikované zahraniční pracovníky na základě dohod s nadnárodními korporacemi. V praxi to probíhá tak, že firma z ČR má pracovní místo pro zaměstnance zahraniční firmy. Osloví, respektive najme společnost PwC, která s tímto zaměstnancem naváže kontakt a následně probíhá vyřízení pobytu (víza) a pracovního povolení. Jakmile je vše vyřízeno a cizinec přijede do ČR, asistent z PwC s ním jde na CP ohlásit místo pobytu.¹⁷⁹

¹⁷⁵ <http://www.strada.cz/cz/co-delame/advokacni-a-lobby-aktivity> (březen 2012).

¹⁷⁶ <http://www.pwc.com/cz/cs/o-nas/index.jhtml> (duben 2012).

¹⁷⁷ <http://www.pwc.com/cz/cs/danove-sluzby/zajisteni-pracovniho-povoleni-a-viza/index.jhtml> (duben 2012).

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Na základě rozhovoru se S. Schovánkovou, pracovnící PwC – viz. kapitola Terénní výzkum.

5. IMIGRANTI A ÚŘADY V MÉDIÍCH A V LITERATUŘE

5.1 Literární obraz

V tištěné literatuře se s tématem imigračních úřadů ze společenského hlediska příliš nesetkáváme. V odborné literatuře se objevují práce právního charakteru nebo sociologické, politologické či etnologické studie, které ovšem obsahují spíše „střípky“ této problematiky. Má předchozí bakalářská práce o CP tak byla do značné míry precedentní, jelikož se věnovala vztahům mezi imigranty a CP v ČR z „etnologického“ hlediska.¹⁸⁰

Zajímavé vyprávění poskytuje beletristická kniha Vladimira Borody *Bez hrdinů*. Autor zde líčí své zážitky z uprchlického tábora v Červeném Újezdu. Každý z uprchlíků má svůj vlastní důvod, proč žádá o azyl v ČR – převládají však důvody ekonomické. Při vstupu do tábora každý imigrant absolvuje rozhovor s příslušníky CP, kde kromě osobních údajů sdělí i informace o případné předchozí žádosti o azyl. Poté je imigrant tázán, co se s ním stane, jestliže ho deportují zpět do vlasti a proč žádá o azyl právě v ČR. Boroda podotýká, že policisté „velmi často nechtějí rozumět cizí řeči“ a „poté, kdy naprosto nepochopili, co tihle otravní a tupí cizinci, kteří vůbec neumějí česky chtějí, posílají do tábora i ty, kteří se třeba přišli zeptat, jak se pustit do obchodování nebo jak mohou dostat občanství.“¹⁸¹

Své zkušenosti s příchodem do azylového tábora popisuje i Nina Jakovleva z Běloruska.¹⁸² Po příjezdu do ČR se s rodinou rozhodli požádat o azyl. Na policii si zjistili adresu příjímajícího uprchlického tábora ve Vyšních Lhotách a po chvíli váhání zazvonili a policisté je pustili dovnitř. „Byla tam spousta nepříjemných věcí jako například osobní prohlídky atd., ale tomu už se nedá vyhnout, pokud jste na tu azylantskou cestu jednou vstoupili“ (s. 120).

V knize *Jsem imigrant* se lze dočíst i jiné příběhy. Z názorů na CP uvedu následující citaci Anny Prunerové: „CP tady má špatnou pověst, také se tam občas najdou odborníci, takoví slušní, ale často jsou bohužel hrubí a nevědí vůbec nic. Taky jsem si skoro dva měsíce nemohla vzít zpátky svou občanku, protože tam byly takové fronty, nemůžu tam stát celý pracovní den. Čili ČR není připravena na problematiku cizinců, nemá na to ani kapacity“ (s. 173). Vladimír Vědraško k tomu dodává, že stál 4 hodiny ve frontě na CP, přičemž

¹⁸⁰ Z toho důvodu je následující podkapitola částečně převzata z této práce (*Cizinecká policie*, kapitola 4.3, s. 37) a je dále rozšířena o novější tituly.

¹⁸¹ BORODA Vladimír, *Bez hrdinů*, nakladatelství Mat' a, Praha, 1999, s. 34-35.

¹⁸² *Jsem imigrant*, Ústí nad Labem: Vlasta Králová, 2006, s. 119-124.

úředníci najednou přestali pracovat kvůli pauze na oběd – nikdo ho o tom neinformoval, což pro něj představuje „*nízkou profesionalitu*“ (s. 174).

Negativní zkušenosti ukrajinských dělníků s CP zachycuje výzkumná zpráva Etnologického ústavu AV ČR. CP je zde vnímána značně represivně, jako „*orgán, před kterým se museli skrývat, který u nich prováděl noční kontroly, ztěžoval nebo jim znemožňoval pracovní pobyt.*“¹⁸³

O zkušenostech vietnamských přistěhovalců s českými úřady píše O. Hofírek a M. Nekorjak,¹⁸⁴ kteří uvádí, že pokud Vietnamci neovládají český jazyk, pak využívají při kontaktu s úřady služeb zprostředkovatelů, přestože je stojí „*nemalé peníze.*“ Dále zde rozebírají skutečnost, že imigranti z Vietnamu neradi hovoří o svých potížích, a proto popisují jednání s úřady jako bezproblémové. „*Ve srovnání s ostatními skupinami tedy Vietnamci otevřeně nekritizují ani cizineckou policii, přestože jisté potíže naznačují*“ (s. 179-180).

M. Rákoczyová s R. Trbolou píše o nejčastějších problémech v komunikaci mezi imigranty a CP.¹⁸⁵ Za stěžejní podle nich považují cizinci neschopnost úředníků hovořit v některém ze světových jazyků. Dále je to jistá „*nadřazenost*“ příslušníků CP, „*dlouhé hodiny čekání a nutnost opakovaných návštěv cizinecké policie (např. z důvodu administrativních nedostatků nebo proto, že nepřišli na řadu.*“ Zaznamenali však i pozitivní hodnocení CP, a to z řad zahraničních zaměstnanců nadnárodních společností, kteří jsou na CP doprovázeni dobře informovaným pověřeným pracovníkem. „*Dokonce jsme se setkali i s případem, kdy pracovníci CP v Brně nad rámeč běžné agendy poskytli krizovou intervenci a pomohli vyřešit situaci rodiny, která byla po udělení doplňkové ochrany nucena opustit azylové středisko a ocitla se v bezprostředním ohrožení bezdomovectvím.*“

M. Krahlík se věnuje CP z hlediska detence (zadržení cizince), respektive deportace. Rozebírá právní aspekty, přičemž spolupracuje i s CP. Jako časté odůvodnění rozhodnutí o správním vyhoštění se prý uvádí, že „*neoprávněné zdržování se cizince na území ČR je v současnosti rozšířeným negativním jevem, ohrožujícím zájmy státu i ve vztahu k udržení veřejného pořádku.*“¹⁸⁶

¹⁸³ UHEREK Zdeněk a kol.: *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu: výzkumná zpráva*, Etnologický ústav AV ČR, Praha, 2004, s. 185.

¹⁸⁴ HOFÍREK Ondřej, NEKORJAK Michal: *Vietnamští imigranti v českých velkoměstech – Integrace přistěhovalců z Vietnamu*, IN: RÁKOCZYOVÁ Miroslava, TRBOLA Robert (eds.): *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, SLON, Praha, 2009, s. 161-197.

¹⁸⁵ RÁKOCZYOVÁ Miroslava, TRBOLA Robert (eds.): *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, SLON, Praha, 2009, s. 235-236.

¹⁸⁶ KRAHLÍK Martin, *Nelegální migrace a detentismus v ČR*, rigorózní práce, Ústav etnologie FF UK, 2006, s. 25.

F. Vavroch provedl v rámci své absolventské práce¹⁸⁷ terénní výzkum tématicky zaměřený na „*cizineckou problematiku v praxi*“, a to na území hlavního města Prahy a Středočeského kraje, v jehož rámci oslovil 136 respondentů. Zjistil, že největším problémem cizinců je „*administrativní zátěž, která je spojena s vyřizováním pobytu na území ČR*.“ Informace o pobytu cizinci nejčastěji získávají od svých krajanů nebo od občanů ČR. Dostupnost informací podle F. Vavrocha cizinci hodnotili jako dobrou a ti co nikoliv, tak „*věří svým krajanům, kteří obstarávají pobyt*.“ S prací CP jsou cizinci podle něj spokojeni a nemají větší výhrady. Ve svém výzkumu se zaměřil i na otázku korupce, ale „*na tuto otázku odpovědělo jen 15 dotázaných, a to velmi vyhýbavě až podezřívavě*.“

5.2 Zaostřeno na cizince

Od února roku 2007 běží na vlnách Českého rozhlasu 6 pořad s názvem „*Zaostřeno na cizince*.“¹⁸⁸ Tento zhruba dvacetiminutový pořad, který se věnuje problematice kulturní integrace, uprchlictví a migrace, je na programu každé úterý od 21:40. Redaktorkami pořadu jsou Goranka Oljača a Daniela Vrbová.

V následujících oddílech jsou představeny chronologicky řazené reportáže věnované imigračním úřadům, odvysílané od roku 2011. Za zmínku však stojí jeden z posledních dílů roku 2010 (odvysílaný 7. prosince 2010), v němž byla řeč o „*nedůstojných frontách před CP*.“ Redaktorka D. Vrbová se v něm vydala na tehdejší pracoviště CP v pražském Chodově, kde se odehrával tzv. *fronta fest*, neboli způsob protestu pořádaný cizinci proti dlouhým frontám. Zazněly zde naděje a přání do budoucna, aby byla agenda pobytů pod správou MV ČR vykonávána nejen na úřadě civilním, nýbrž i civilizovaným.

5.2.1 Jak se cítí Češi jako cizinci?

Díl odvysílaný dne 25. ledna 2011 připravila G. Oljača. Zde je zmíněn zejména proto, že představuje zkušenosti českých občanů s úřady (nejen imigračními) v zahraničí, a nabízí tak srovnání se situací cizinců v ČR. V pořadu vystoupili Jan Pokorný a Jiří Hošek – novináři Českého rozhlasu, přičemž oba strávili nějaký čas jako zahraniční zpravodajové v zemích EU.

¹⁸⁷ VAVROCH František: *Cizinci na území České republiky*, bakalářská práce obhájena na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze, 2010, s. 39-44.

¹⁸⁸ Archiv pořadu je dostupný na: http://www.rozhlas.cz/radionaprani/archiv/?p_po=1977 (červenec 2012).

J. Pokorný pracovně pobýval jeden rok ve Francii. Tamní úředníky hodnotil tak, že nejsou ani xenofobní, ani proti regulím, ale když zaslechnou ve francouzštině slovanský přízvuk, tak nepomohou a zachovávají si svůj úřednický odstup. Situace ve Francii ve srovnání s ČR se mu tak jevila jako „*stonásobně horší*.“ Dále popisoval „*nekonečné fronty na prefektuře a běda pokud jste něco neměli vyplněné*“ – v tom případě cizinec musí přijít ještě jednou, ale až příští týden, takže nemá ani tu možnost vyčkat ve frontě znovu téhož dne. Právě na prefekturách si cizinci vyřizují povolení k pobytu. On sám se musel na prefektuře přihlásit jako novinář a vyplnit dotazník do syndikátu zahraničních novinářů s tím, že mu dají vědět do tří měsíců. V době internetu se mu to jevilo jako „*do nebe volající*.“

J. Hošek strávil čtyři roky v Německu. Z místních úřadů měl „*jednoznačně pozitivní dojmy*.“ Úřední styk s cizinci funguje podle jeho názoru bez problémů a není zde prostor pro korupci. K německým byrokratům vyslovil jedinou výtku, a to že neumí moc improvizovat – na každou situaci je nějaký předpis či nařízení a pokud mají řešit problém na pomezí dvou kategorií, tak si potom neví rady. J. Hošek musel přinést potvrzení od zaměstnavatele na spolkový úřad pro tisk a informace, poté získal předběžné pracovní potvrzení, jenž doručil na místní úřad v berlínské čtvrti a následně se zde přihlásil i k pobytu „*zcela jednoduše, vyplněním jednoho či dvou formulářů*.“ Velice chválil skutečnost, že frontu na úřadě sdílel s občany Německa, neboť zde nejsou speciální přepážky pro cizince. U občanů třetích zemí pak podle J. Hoška záleží, zda už mají domluvenou práci u německé firmy a sjednané ubytování.

5.2.2 Česko zve do země akademiky

Dne 29. března 2011 byl pořad věnovaný problematice zahraničních vědecko-výzkumných pracovníků s ohledem na jejich povinnosti vůči českým úřadům při vyřizování pobytu. Připravila jej D. Vrbová a jejími hosty byly Viktoria Bodnárová z centra Euraxess¹⁸⁹ a Hana Rambousková z Fulbrightovy komise.¹⁹⁰

D. Vrbová hovořila o převzetí agendy dlouhodobých pobytů MV ČR, které se zavázalo být civilním úřadem, jenž bude jednat s cizinci slušně jako s klienty. „*Podle prvních*

¹⁸⁹ Centra Euraxess ČR jsou součástí evropské sítě servisních center Euraxess, která pomáhají výzkumným pracovníkům a jejich rodinám s přípravami a organizací jejich cesty do cizí země a poskytují komplexní pomoc v otázkách jejich mobility. V ČR jsou finančně podporovány z prostředků ministerstva školství. Viz <http://www.euraxess.cz/cz/> (červenec 2012).

¹⁹⁰ Fulbrightova komise vznikla na základě vládních dohod mezi ČR a USA v roce 1991. Jejím cílem je „*podporovat vzájemné porozumění prostřednictvím vzdělávacích, vědeckých a kulturních výměn na základě vládních stipendijních programů a poradenských a informačních služeb*.“ Komise je financována ze dvou třetin vládou USA z jedné třetiny pak vládou ČR. Viz <http://www.fulbright.cz/o-nas> (červenec 2012).

ohlasů slušní jsou, přesto tato změna přinesla oběma institucím nemalé komplikace.“ V. Bodnárová je specifikovala tak, že jim schází kontaktní osoba, na niž by se mohli obrátit v případě potřeby konzultace, hromadného podávání i vyzvedávání žádostí (u CP takovou osobu měli a nyní se snaží obdobnou spoluprací navázat s OAMP).

Kritiku si zasloužila i linka telefonického objednávání, neboť je obtížné se dovolat. V lednu a v únoru roku 2011 byla ještě linka dostupná, v době vysílání pořadu už nikoliv. V. Bodnárová si to vysvětluje rostoucím zájmem z řad ostatních cizinců, protože když už se jim telefonické spojení přece podařilo, tak byl volný termín až následující týden (a oni byli díky kontaktní osobě v minulosti zvyklí na operativnější jednání). Naopak pochváleni byli ministerští úředníci – jsou vstřícnější a zkontrolují všechny náležitosti.

Další nepříjemností je délka zpracovávání žádostí. V. Bodnárová zmínila případ občana Japonska, jenž čekal na prodloužení vědeckého víza v době vysílání tři měsíce. H. Rambousková zase hovořila o americkém profesorovi, který přijel na pozvání českých škol a na vízum čekal toho času dokonce čtyři měsíce.

Dlouhodobé vízum za účelem vědeckého studia urychluje některé administrativní požadavky. Horší situace je v případě rodinných příslušníků. Ti mohou se zahraničním pracovníkem přijet na turistické vízum, které je jednodušší na získání, ale vzhledem k tomu, že je jen krátkodobé, tak je poměrně nákladné jezdit do ČR opakovaně. Vízum za účelem sloučení rodiny je možné v případě modré karty akademického pracovníka, kdy jeho vyřízení trvá do šedesáti dnů. Pokud však zahraniční vědec nemá modrou kartu ale „klasické vědecké vízum,“ pak může trvat vyřízení dlouhodobého víza za účelem sloučení rodiny až devět měsíců a akademik navíc musí být na území ČR minimálně patnáct měsíců.

5.2.3 Zázrak na úřadovnách pro cizince?

Tento díl, připravený G. Oljačou, byl odvysílaný 31. května 2011 a věnuje se pilotní fázi projektu přítomnosti pracovníků neziskové organizace InBáze Berkat na pražských úřadovnách OAMP (Koněvova a Chodov) s cílem poskytnout cizincům bezplatné poradenství ohledně pobytu.¹⁹¹

Luboš Šafránek, tehdejší vedoucí úřadovny na Chodově, projekt podpořil s tím, že pracovníci InBáze mohou cizincům vysvětlit náležitosti formulářů, aby nemuseli chodit opakovaně, čímž se urychlí i rozhodovací proces. G. Oljača k tomu dodává, že neziskové

¹⁹¹ Dnes je poradenství rozšířeno i na úřadovnu trvalých pobytů, v Praze na Bohdalci – viz kapitola 4.3.1.

organizace se z role oprávněných kritiků dostávají do role spolupracovníků ve zlepšování administrativního prostředí pro cizince.

Eva Dohnalová z InBáze vidí největší přednosti projektu v podání pomocné ruky cizincům, kteří „jsou dezorientovaní z informací, které jsou poskytovány hůře srozumitelným právním jazykem, jenž je problematický i pro Čechy, natož pro cizince.“ Cílem InBáze je tedy pomoci imigrantům tam, kde je to nejvíce potřeba, tj. přímo na úřadovnách, a to prostřednictvím tzv. kulturních mediátorů – příslušníků nejpočetnějších etnických skupin (ruské, běloruské, ukrajinské, vietnamské, arabské a mongolské). Tito mediátoři zároveň disponují i anglickým jazykem, takže poskytují tlumočnické služby i informace k druhům pobytu.

G. Oljača se pak jednotlivých kulturních mediátorů zeptala na jejich zkušenosti. Nejdříve odpovídala pracovnice původem z Mongolska – ještě před třemi roky docházela sama na úřad, takže zná byrokratickou anabázi „na vlastní kůži.“ Dnes je ráda, že může pomoci svým krajanům a tuto službu považuje téměř za „zárak.“

Další mediátorkou, která v pořadu vystoupila, byla žena původem ze Sýrie. Před deseti lety se provdala za Čecha a v době vysílání už měla české státní občanství. Při své práci využívala spíše angličtinu, protože arabština má menší zastoupení oproti ruštině či vietnamštině.

Pracovnice z ruského kulturního prostředí vyjádřila uspokojení, že může pomoci krajanům, aby nebyli odkázáni na často nespolehlivé zprostředkovatele. Přesto podotkla, že pro tyto zmocněnce jsou malá konkurence, neboť oni operují i v pracovní sféře (zprostředkování zaměstnání či podnikání).

Posledním osloveným kulturním mediátorem byl muž z vietnamského prostředí, jenž ovšem nebyl tak vytížený (a pokud ano, tak mimo jiné jako tlumočnický u přepážky), jelikož Vietnamci také dávají přednost spíše službám zprostředkovatelů, ačkoliv je podle něj stojí sedm až deset tisíc korun.

G. Oljača se pokusila oslovit i samotné klienty-zprostředkovatele. Ptala se jich, zda je to jejich práce pomáhat cizincům, respektive zda si takto vydělávají. Oni odpověděli, že ne, že jen pomáhají kamarádovi se zařizováním překlenovacích víz. G. Oljača má informace, že tito zmocněnci poskytují tzv. *full servis*, což je v jejich podání osobní asistence cizinci na úřadě a není možné je vykázat. L. Šafránek k tomu podotknul, že je snaha proti nim bojovat, především informační osvětou – přesvědčit cizince, že zprostředkovatele nepotřebují a vše si zvládnou vyřídit sami. Činnost InBáze tak pochválil, neboť dává imigrantům možnost vymanit se z jejich vlivu.

Podle Martina Bartoně, toho času vedoucího úřadovny na Koněvově, je přítomnost zaměstnanců InBáze přínosná i pro úředníky, neboť pomáhají odstranit případné vady na žádostech a cizinci jsou díky nim lépe zorientovaní.

V závěru E. Dohnalová pochválila fungování agendy dlouhodobých pobytů pod správou OAMP, především menší fronty a vstřícnější úředníky. Jediným nešvarem bylo podle ní nedodržování lhůt nebo přesněji řečeno vyřizování žádostí se zpožděním. Řešila se možnost pokračování projektu (což se nakonec podařilo), protože se došlo ke všeobecné shodě, že je smysluplný.

5.2.4 Zneužívání studentských víz

Tématu možného zneužívání studentských víz se věnovala G. Oljača hned ve dvou epizodách pořadu *Zaostřeno na cizince*, jež se objevily ve vysílání 9. a 16. srpna 2011. Podnětem pro ni byl případ padělání dokladu o nostrifikaci studia zahraničního studenta na Vysoké škole finanční a správní. Na základě této události došlo ve škole k prověřování všech zahraničních studentů a objevilo se podezření na falšování nostrifikací u patnácti z nich, přičemž všichni podezřelí studenti měli stejného zprostředkovatele.

Pavla Novotná z OAMP hovořila o desítkách až stovkách (není přesná evidence) případů od roku 2009, kdy byli přijati studenti na vysoké školy (soukromé i veřejné) s nedokončeným středoškolským vzděláním. U některých kauz byla dokonce zjištěna organizovanost, takže byly poustoupeny Policii ČR.

Proti zneužívání víz jako prostředku k získání pobytu v ČR se výrazně ohradila Ludmila Kašpurová, toho času doktorandka antropologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Hovořila o svých zkušenostech – jak chodila každý rok na CP prodlužovat pobyt a tam jí nechtěli uznat potvrzení o studiu. Pod správou MV ČR se jí zdá úroveň komunikace lepší, navíc se může telefonicky objednat, ale stále má pocit, že nejsou jasná pravidla. Na informacích jí totiž řekli, že na prodloužení víza musí mít výpisy z bankovního účtu za posledních šest měsíců s disponibilním zůstatkem alespoň třicet tisíc korun a každý měsíc musí na tento účet přicházet alespoň čtyři tisíce korun. Na přepážce jí pak sdělili, že to není třeba a stačí jen kreditní karta. Přátelům L. Kašpurové ale kreditní karta nestačila a museli mít na účtu minimálně osmdesát tisíc korun. Po těchto zkušenostech si neumí představit, že by někdo volil studentské vízum jako jednoduchou cestu k pobytu v ČR.

Program migrace neziskové organizace Člověk v tísni provozuje fórum migrantů na blogu serveru idnes.cz. Jedna z koordinátorek Masha Volynsky, jež pochází z Ruska a má i

americké státní občanství, soudí, že český stát není vstřícný vůči cizincům, kteří zde chtějí studovat. Největší kontrast je podle ní patrný ve Spojených státech amerických, kde mají lepší úroveň drahé soukromé vysoké školy. Tyto univerzity se ovšem snaží prostřednictvím různých stipendijních programů přivést studenty ze zahraničí, protože diverzita pomáhá k lepšímu vzdělávání, zajistit jim ubytování a celkově situaci s pobytem usnadnit. V ČR si zahraniční studenti musí vše zařídit sami.

Marie Kavanová, vedoucí studijního oddělení CERGE¹⁹² v pořadu sdělila, že u nich nezaznamenali žádný případ falšování nostrifikací ani jiných dokumentů. Příjímáčí řízení je zde velice náročné, pro studenty je však podle ní nejvíce nepříjemné vízum, neboť jeho vyřízení nemohou nijak ovlivnit. Řízení o udělení víza může trvat až sto dvacet dní, což je v případě jeho neudělení pro studenty značně komplikované, neboť jsou-li na CERGE přijati, tak už si nestihnou vyřídit nové. Častými důvody neudělení víza jsou chyby v žádosti, na něž uchazeče o studium na českých zastupitelských úřadech nikdo neupozorní. Pokud studenti vízum dostanou, studijní oddělení jim nabídne „*pečovatelský servis*“, tj. doprovod na pracoviště CP a OAMP (protože tamní úředníci nehovoří anglicky), pomoc s ubytováním či zdravotním pojištěním.

Ve druhém díle vysílání opět hovořila M. Volynsky, která zdůraznila, že studenti musí vedle skládání zkoušek i každý rok obnovovat vízum. Po ukončení studia zde mohou pracovat bez povolení, ale pokud zaměstnání nenajdou, musí se vrátit do své vlasti. Ona sama slyšela o zneužívání pouze z médií a zdá se jí, že novináři je účelově zneužili kvůli ekonomické situaci, kdy jsou cizinci podle ní v ČR považováni za nežádoucí.

Dále bylo řečeno, že OAMP připravuje novelu zákona, protože v současnosti se tato problematika řídí primárně evropským právem. M. Kavanová v závěru připomněla, že vzdělaný imigrant je pro ČR přínosem – přináší nové impulzy a zůstane-li, podílí se na ekonomickém růstu.

¹⁹² Centrum pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy, které se spojilo s Národohospodářským ústavem Akademie věd ČR: CERGE-EI (Center for Economic Research and Graduate Education – Economics Institute), jehož cílem je „*účelně propojit vědeckou a pedagogickou práci obou ústavů a v jejím rámci vzdělávat novou generaci ekonomů ze zemí bývalého komunistického bloku, kteří budou odborníky v oblasti transformace a fungování tržní ekonomiky.*“ Viz <http://www.ei.cas.cz/> a <http://www.cerge-ei.cz/about/welcome-to-cerge-ei> (červenec 2012).

5.2.5 Nové průkazy pro cizince s biometrickými údaji

Od 4. července 2011 vydává MV ČR občanům třetích zemí s dlouhodobým či trvalým pobytem v ČR průkazy s biometrickými údaji (viz kapitola 3.3.3). G. Oljača záhy o této problematice připravila další díl „*Zaostřeno na cizince*“, který byl odvysíláný 4. října 2011.

Vydávání biometrických průkazu bylo připravováno v Evropské unii už od roku 2002. V ČR cizincům zpočátku chybělo dostatek informací, což nahrávalo šíření různých spekulací. Barbora Čejková, toho času vedoucí oddělení trvalých pobytů v Praze na Bohdalci, uvedla, že potřebné informace MV ČR poskytuje na úřadovnách, internetových stránkách nebo v brožurách různých jazykových mutací, jež pro tento účel připravilo. Zdůraznila však, že vydávání průkazů s biometrickými údaji je postupný proces – pořídit si jej musí cizinci, jimž končí platnost cestovního dokladu nebo dlouhodobého víza.

Nový cestovní doklad měla v pořadu občanka Číny, tak si byla požádat o průkaz s biometrickými údaji, ale dali jí termín až za dva týdny. To pro ni představovalo velké komplikace, neboť potřebovala na víkend odcestovat do Rakouska na rodinné setkání a bez víza vyznačeném v cestovním pase to nebylo možné. Chtěla tedy vyznačit do nového pasu „po staru“ vízový štítek. B. Čejková však uvedla, že pro účely cestování se mohou vydávat jen v mimořádných situacích – pohřeb, svatba či služební cesta, nikoliv rodinné setkání. Mohli jí vystavit pouze potvrzení o trvalém pobytu, ale v českém jazyce, což se dotyčné Čínance příliš nezamlouvalo, jelikož to znamenalo finanční náklady navíc za překlad.

V počátcích byly problémy i s velkou vytížeností „bio budek“, tj. kabin, které umožňují snímání biometrických údajů (měli k dispozici pouze dvě), takže cizinci museli mnohdy čekat, přestože byli objednaní. Selma Muhič Dizdarevič z Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy byla toho názoru, že došlo k selhání příprav na biometriku a zhoršení situace pro cizince s trvalým pobytem vzhledem k nákladům za nové doklady (správní poplatek 2.500 korun a v případě jeho ztráty či odcizení 4.000 korun za vystavení duplikátu).

5.2.6 Rychlá víza pro zahraniční zaměstnance

Pořad odvysílaný 28. února 2012 připravila D. Vrbová a je věnován zahraničním zaměstnancům velkých firem v ČR. V úvodu je nastíněna jejich důležitost pro českou ekonomiku, následuje výčet administrativních překážek, jimž musí čelit, ve srovnání s dalšími státy Evropské unie.

Radek Špicar, viceprezident Svazu průmyslu a dopravy, se vyjádřil k otázce získávání víz pro vysoce kvalifikované pracovníky ze třetích zemí. Ve zpracovávání víz je podle něj ČR

nejhorší ze všech dvaceti sedmi států Evropské unie. V extrémních případech trvá jejich vyřízení až půl roku, kdežto v Holandsku trvá maximálně několik týdnů. To podle něj výrazně snižuje konkurenceschopnost českých podniků v Evropě.

Martin Rozumek z OPU (viz kapitola 4.3.2) zase vidí problém ve špatném fungování systému VISAPPOINT, do něhož se mnohdy nelze přihlásit. Jako příklad uvedl Ukrajinu – tam se podle něj lze přihlásit jen přes zprostředkovatele, kteří se prý do systému „nabourali.“ Na nemožnost přihlášení si stěžovaly nejen firmy, ale i vysoké školy, neboť se nemohli zaregistrovat ani jejich zahraniční studenti.

R. Špicar souhlasí s tím, že bezpečnost je na prvním místě, takže vízum nemůže dostat každý. Na druhou stranu by však celý proces zjednodušil, protože se mu zdá zdlouhavý. Manažeři velkých podniků musí čekat i několik hodin v nekulturním prostředí úřadu, kde se s nimi navíc nikdo z úředníků nemluví anglicky, takže musí leckdy přijít i opakovaně. Taková procedura manažery odradí. Podle R. Špicara by nikdo neměl být zvýhodňován, ale ČR by měla mít kvalitní státní správu – v případě imigrantů v podobě úřadu, kde budou byrokraté disponovat angličtinou.

D. Vrbová pak hovořila o projektu zrychlené procedury pro vnitropodnikově převáděné zaměstnance, jenž platí od 1. února 2012. Podle tohoto projektu mohou zahraniční zaměstnanci velkých firem za určitých podmínek dostat vízum do třiceti kalendářních dnů (společnost působí v ČR alespoň dva roky, odvádí minimálně jeden milion korun ročně na daních a má alespoň 2 500 zaměstnanců, z nichž minimálně 500 pracuje v ČR).

Teprve praxe ukáže výhody tohoto projektu, nicméně všichni hosté pořadu se shodli, že zahraniční zaměstnanci (kvalifikovaní zvláště v technických oborech i nekvalifikovaní pro průmysl) jsou v ČR potřeba. M. Rozumek ještě dodal, že ČR by si měla umět říct, kolik lidí a jakého vzdělání je možné přijmout.

5.3 Internetové obrazy

Před rokem 2011 se na internetu objevovaly především kritické články o CP. Jako největší problém se v té době jevíly dlouhé fronty, přístup tamních úředníků a korupční prostředí. Ivan Kratochvíl například napsal koncem roku 2009 na blog idnes.cz článek o korupci na tehdejší inspektorátu CP v Plzni – někteří „*klienti navíc*“ zde byli odbavováni i

bez pořadového čísla, kvůli čemuž museli ostatní cizinci čekat v několikahodinové frontě.¹⁹³ O rok později líčí na stejném serveru své zkušenosti s pražskou CP zahraniční studentka, která se rozhodla zůstat v anonymitě – podle ní musí každý student „*obstarat řadu dokladů, absolvovat ponižující fronty a nesmyslný odpor pracovníků CP.*“¹⁹⁴ Po tomto „zlomovém datu“ vychází o CP spíše články zaměřené na její policejní práci v terénu – např. rozsáhlé kontroly v pražském metru.¹⁹⁵ V prosinci roku 2011 pak internetový portál novinky.cz zveřejnil informaci o zlepšení podmínek pro občany EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska s biometrickým cestovním dokladem – na pražském ruzyňském letišti už nemusí procházet „klasickou“ policejní pasovou kontrolou, ale mohou využít samoobslužné brány pro kontrolu cestujících (tzv. e-gate).¹⁹⁶

Do centra mediální pozornosti v souvislosti s cizineckou agendou se po roce 2011 dostal OAMP. Časopis *SLOVO: Bulletin pro cizince a o cizincích* vydal v prvním čísle roku 2011 článek G. Oljači s názvem „*Váš vstřícný úřad,*“¹⁹⁷ v němž popisuje vize vedení OAMP pro budoucnost úřadoven. T. Haišman (ředitel OAMP) v něm říká: „*Víte, pro nás je docela důležité, aby ten správný úřad proti sobě měl klienty, kteří neklečí na kolenu, aby to byli sebevědomí lidé, aby si byli vědomi svých vlastních práv a aby byli schopni s tím úřadem komunikovat. Naší povinností je vycházet jim maximálně vstřícně. Počítám, že do poloviny roku nastavíme takové parametry, aby se tam ti lidé cítili komfortně a zároveň důstojně.*“ Myslí se tím především přesvědčit cizince, aby nečekali v ranních frontách a přicházeli i během dne, a proškolit úředníky tak, aby s nimi jednali jako s klienty. Právě o školení pracovníků OAMP je článek uveřejněný v následujícím čísle téhož magazínu¹⁹⁸ – občanské sdružení *Slovo 21* (vydavatel magazínu) uspořádalo projekt osmnácti dvoudenních školení v mezikulturní komunikaci, s cílem zlepšit jednání na úřadech „*ku prospěchu obou stran.*“

¹⁹³ KRATOCHVÍL Ivan: *Je cizinec našinec? aneb Cizinecká policie, živnost nevázaná,* <http://ivankratochvil.blog.idnes.cz/c/116395/Je-cizinec-nasinec-aneb-Cizinecka-policie-zivnost-nevazana.html> (červenec 2012).

¹⁹⁴ *Zážitky studentky na cizinecké policii: celonoční čekání, ponížení,* <http://forummigrantu.blog.idnes.cz/c/162464/Zazitky-studentky-na-cizinecke-policii-celonocni-cekani-ponizeni.html> (červenec 2012).

¹⁹⁵ *Zátah na cizince, policie jich v metru zatkla deset,* <http://aktualne.centrum.cz/domaci/regiony/praha/clanek.phtml?id=721369> (červenec 2012).

¹⁹⁶ *Pražské letiště má samoobslužnou bránu pro kontrolu cestujících,* <http://www.novinky.cz/ekonomika/252564-prazske-letiste-ma-samoobsluznou-branu-pro-kontrolu-cestujících.html> (červenec 2012).

¹⁹⁷ OLJAČA Goranka: *Váš vstřícný úřad – úřadovny v režii OAMP ministerstva vnitra*, IN: *SLOVO Bulletin pro cizince a o cizincích* 1/2011, s. 6-7, dostupné http://www.slovo21.cz/nove/images/dokumenty_integrace/bulletin_slovo_01_11.pdf (červenec 2012).

¹⁹⁸ ČÍŽKOVÁ Karla: *Posílení mezikulturních kompetencí pracovníků OAMP*, IN: *SLOVO Bulletin pro cizince a o cizincích* 2/2011, s. 12, dostupné http://www.slovo21.cz/nove/images/dokumenty_integrace/slovo_bulletin_02_11.pdf (červenec 2012).

Již v únoru 2011 však přišly kritické články i vůči OAMP. Martin Nejezchleba, občan EU, jenž si byl na pražskou úřadovnu v Koněvově ulici vyzvednout povolení k přechodnému pobytu, dospěl k názoru, že „*proměna v efektivní úřad bude vyžadovat od pana Johna (toho času ministr vnitra) a jeho podřízených o něco více než jen přejmenování.*“ Odešel totiž s nepořízenou, ačkoliv se dostavil šest dnů po stanovené třicetidenní lhůtě.¹⁹⁹

Pouze o dva týdny později byl zveřejněn rozhovor s právníčkou Oksanou Ryzak, jež byla „v nové úřadovně“ se svým klientem.²⁰⁰ Podle ní jsou fronty viditelně menší a chování úředníků zdvořilejší než u CP. Přesto měla i výtky – telefonické objednávání bylo jen na podání žádosti a stejně museli čekat, než se jich někdo ujal; někteří úředníci si zákon vykládali po svém a stalo se jí, že úředník odmítl přijmout řádně vyplněnou, odůvodněnou žádost o překlenovací vízum. Když mu sdělila, že podá stížnost na průtahy v řízení, tak jí „*pohrozil,*“ že si tím její klient jen uškodí. K tomu ještě dodala: „*Trochu mě děsí, že státní úředník klidně deklaruje právníkovi, že má takovou moc. Doufám, že tahle zvláště teď z úřadoven zmizí.*“

Na webových stránkách *Program migrace*, jež spravuje nezisková organizace Člověk v tísni, byla dne 31. ledna 2012 zveřejněna bilance prvního roku cizinecké agendy „v rukou“ MV ČR.²⁰¹ Pozitivně bylo hodnoceno vylepšení internetového portálu pro cizince, zvláště jeho cizojazyčných verzí. Dále je to odstranění komplikací při udělování překlenovacího víza; možnost telefonického objednání a konkrétně v Praze i přítomnost kulturních mediátorů na třech hlavních úřadovnách. Jako problematické se jevílo nedodržování zákonem stanovených lhůt na vyřízení žádostí (místo třiceti až šedesáti dnů se čeká i šest měsíců); nejednotnost v rozhodování případů či vážná pochybení úřadu (např. ztráty dokladů žadatele); protikorupční opatření v podobně znemožnění využití zprostředkovatelů – to je některými skupinami migrantů (zvláště z Vietnamu) vnímáno negativně, protože raději své záležitosti řeší s prostředníkem, aby se vyhnuli chybám.

Nedodržování zákonných lhůt zmíněném výše kritizoval i článek *Českého rozhlasu*, zveřejněný 26. března 2012.²⁰² Je v něm uveden příběh Češky, jež se po čtyřletém vztahu na

¹⁹⁹ NEJEZCHLEBA Martin: *John slíbil lepší úřad pro cizince, zatím je ale vše při starém*, <http://forummigrantu.blog.idnes.cz/c/175664/John-slibil-lepsi-urad-pro-cizince-zatim-je-ale-vse-pri-starém.html> (červenec 2012).

²⁰⁰ POLANSKÁ Jitka: *Zvláště a výhrůžky úředníků musí skončit*, <http://forummigrantu.blog.idnes.cz/c/177666/Zvule-a-vyhruzky-uredniku-musi-skoncit.html> (červenec 2012).

²⁰¹ *Rozhodování o pobytech cizinců v rukou ministerstva vnitra: bilance prvního roku*, <http://migration4media.net/2012/01/30/rozhodovani-o-pobytech-cizincu-v-rukou-ministerstva-vnitra-bilance-prvniho-roku/> (červenec 2012).

²⁰² SPĚVÁČKOVÁ Martina: *Mnozí cizinci čekají na udělení pobytu podstatně déle, než stanovuje zákon*, http://www.rozhlas.cz/zpravy/spolecnost/_zprava/1037421 (červenec 2012).

dálku provdala za občana Tuniska a on se za ní přestěhoval do ČR. Požádal zde o udělení přechodného pobytu, ale na rozhodnutí čekal tou dobou již osm měsíců (místo zákonem stanovených šedesáti dnů). Manželé už doložili všechny náležitosti, přesto je však OAMP zve z důvodu pochybností na další pohovory (má-li úřad nějaké pochybnosti, tak se nemusí držet zákonných lhůt). Manželka se domnívá, že je to způsobeno věkovým rozdílem (je výrazně starší než její muž) – jinak si průtahy v řízení vysvětlit nedovede a považuje to za „šikanu a diskriminaci.“

Naopak pochvalu si OAMP vysloužil od společnosti *Transparency International*. Ta se v dokumentu dostupném na internetu vyjadřuje k jeho protikorupční strategii.²⁰³ OAMP zavedl nulovou toleranci vůči možným pokusům o korupci. Úředníci nesmějí přijímat žádné dary, byť zanedbatelné hodnoty (květiny, bonboniéra), a jakékoliv pokusy o předání darů musí hlásit Policii ČR jako trestný čin. Pokud je porušena následnost děje (přinese-li cizinec dar až po vyřízení jeho žádosti), je čin také chápán jako úplatek. Cílem opatření je především prevence takového jednání. „*Transparency International zároveň věří (a komunikuje v tomto smyslu), že OAMP dělá zároveň všechny možné kroky, aby cizince na uvedenou praxi nulové tolerance vůči dárkům včas upozornil. Je ovšem chyba, že takovýto postoj je v rámci státní správy spíše ojedinělý a zejména, že podobné kroky nebyly přijaty v jiných oblastech cizinecké problematiky, např. při udělování vstupních víz.*“

5.3.1 Migrace online

Zajímavým zdrojem informací jsou internetové stránky www.migraceonline.cz, provozované *Multikulturním centrem Praha* za podpory *Open Society Fund Praha*. Stránky jsou určeny odborníkům a dalším zájemcům z řad akademické sféry, veřejné správy, nevládních organizací, médií i širší veřejnosti. Jejich obsahem je problematika cizinců žijících v ČR, střední a východní Evropě, přičemž důraz je kladen především na vývoj legislativy a migračních politik v této věci.²⁰⁴

Je zde mimo jiné velký tematický blok „*Migrace a víza*,“ v jehož rámci se objevují poměrně kritické články k problematice víz a českých zastupitelských úřadů v zahraničí. Takovým článkem je i reportáž z českého velvyslanectví ve vietnamské Hanoji,²⁰⁵ jež

²⁰³ BROŽ Vladan, BUREŠ Radim, JANSÁ Petr: *Protikorupční iniciativa Odboru azylové a migrační politiky očima Transparency International České republiky*, migration4media.net/wp-content/uploads/2010/11/TI1.doc (červenec 2012).

²⁰⁴ <http://migraceonline.cz/o-nas/omigraci/> (červenec 2012).

²⁰⁵ JIRKOVÁ Barbora, KUŠNIRÁKOVÁ Tereza: *Druhé dějství českého konzulátu v Hanoji – ticho a klid*, <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2280635> (červenec 2012).

porovnává tamní podmínky žadatelů o dlouhodobý i krátkodobý pobyt v ČR před ekonomickou krizí v roce 2008 se stavem v měsíci lednu roku 2011. V roce 2007 bylo žadatelů nejvíce, což dokládaly dlouhé fronty. Podle autorek reportáže museli úředníci odbavit v průměru sedmdesát žadatelů za pět úředních hodin – na jednoho migranta tak měli jen cca deset minut. Navíc zde operovali zprostředkovatelé a hovořilo se v této souvislosti i o úplatcích. Pro zlepšení situace bylo spuštěno *Call centrum* – telefonické objednávání provozované IOMem, nicméně dovolat se prý bylo možno jen z privilegovaných čísel za nemalé finanční částky. V únoru 2009 tak zde byl spuštěn systém VISAPOINT, jenž se „prozatím ukázal jako nejefektivnější opatření ke zvýšení transparentnosti celého procesu.“ V říjnu 2009 bylo omezeno přijímání žádosti o dlouhodobá víza za účelem zaměstnání a podnikání, což se postupně projevilo i na snížení počtu žadatelů. V lednu 2011 už tak žádné fronty nebyly, ačkoliv zprostředkovatelé fungují stále, neboť Vietnamci jsou zvyklí spoléhat na jejich pomoc (přestože často finančně nákladnou).

Byla zde rovněž publikována „výzkumná zpráva“ Oresty Ochorcak, která provedla v lednu 2011 „terénní výzkum“ u českého konzulátu v ukrajinském Lvově.²⁰⁶ Výzkum byl založený na rozhovorech s žadateli o vízum (krátkodobé i dlouhodobé, ačkoliv krátkodobé převažovalo). Na místě pak oslovila i zprostředkovatele a rozhovor s ním také zveřejnila.²⁰⁷ Ve Lvově, stejně jako v Hanoji, se projevil úbytek žadatelů o dlouhodobé vízum vzhledem k omezení počtu přijímaných žádostí (viz výše). Autorka se soustředila na různé aspekty žádosti o vízum – od podání až po přijetí/zamítnutí včetně finanční stránky věci. V závěru říká, že ačkoliv práce konzulátu prošla změnami, stále je co zlepšovat – především v poskytování informací (důsledná aktualizace webových stránek). Dále autorka navrhuje např. umístit k budově lavičky a přístřešek, jenž by chránil před nepřízní počasí. Pracovníci konzulátu by měli hovořit ukrajinsky a mít s žadateli více trpělivosti. Nepodařilo se jí „zmapovat“ situaci s VISAPOINTEM, avšak soudí, že „práce českého konzulátu ve Lvově se ve srovnání s předchozími lety značně zlepšila.“

K VISAPOINTU se ale váže další článek – na stránkách migrace online byl ve formátu pdf zveřejněn otevřený dopis OPU (viz kapitola 4.3.2), adresovaný ministrovi zahraničí Karlu Schwarzenbergovi, ze dne 13. ledna 2012.²⁰⁸ M. Rozumek, ředitel OPU,

²⁰⁶ OCHORCAK Oresta: *Vízové formality a nejen ony: situace na českém konzulátu ve Lvově*, <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2287986> (červenec 2012).

²⁰⁷ OCHORCAK Oresta: „Obyvatelé měst si své dokumenty vyplňují sami a o pomoc nás žádají, jen když se objeví nějaký větší problém.“ *Rozhovor s „poradcem“ před českým konzulátem ve Lvově.*, <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2282783> (červenec 2012).

²⁰⁸ ROZUMEK Martin: *Proč ministerstvo zahraničí toleruje kšeftování v rámci systému Visapoint?*, <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2322996> (červenec 2012).

upozorňuje na problémy s přihlášením do VISAPPOINTU, a to především ve Vietnamu a na Ukrajině – např. ve Lvově je možné se do systému přihlásit jen po zaplacení „poplatku/úplatku neformálním strukturám ve výši 300-500 EUR.“ K tomu dále uvádí, že zaměstnanci jednotlivých zastupitelských úřadů o tomto jednání ví, ale k překvapení OPU jej tolerují. Zahraniční zaměstnanci, podnikatelé či studenti si tak vyřizují všechny potřebné náležitosti spojené s pobytem v ČR, aniž dostanou možnost fakticky podat žádost o vízum. M. Rozumek proto žádá ministra „o nápravu v nejbližším možném termínu.“

5.3.2 Zpravodajství cizinecké policie

Na internetových stránkách Policie ČR je dostupné i celorepublikové zpravodajství Služby CP.²⁰⁹ Vzhledem k množství zpráv jsou níže uvedeny jen vybrané „případy“ z letošního roku, či přesněji řečeno z prvního pololetí roku 2012, jež ukazují cizineckou problematiku z pohledu policejní praxe.

První zpráva, zveřejněná 4. ledna, informuje o tom, jaké důsledky mohou mít účelově uzavřené sňatky. Žena z Ústeckého kraje se provdala v roce 2008 za občana Nigérie, ale tuto skutečnost nenahlásila na příslušném úřadě práce. Od prosince roku 2008 až do září 2011 totiž pobírala dávky státní sociální podpory a neoprávněně se tak obohatila o částku přesahující 108 tisíc korun. Bylo s ní zahájeno trestní řízení pro podvod a navíc jí hrozí i stíhání za trestný čin napomáhání k neoprávněnému pobytu. Podle CP jsou v poslední letech účelové sňatky „fenomémem problematiky nelegální migrace v ČR(...) Tyto sňatky ve většině případů organizují osoby, které oslovují občany ČR zejména z řad romské populace, drogově závislých a sociálně slabších obyvatel, kteří se snadno nechají zlákat vidinou snadného přivýdělku.“²¹⁰

Dne 23. ledna CP informovala o rutinní kontrole na Šluknovsku, jež skončila „polapením“ mezinárodně hledaného pachatele. Příslušníci CP totiž v prodejně potravin prověřovali muže z Vietnamu. V dokladu měl vyznačené platné povolení k dlouhodobému pobytu v ČR za účelem podnikání, ale SIS (viz kapitola 2.2.2) ukázal, že je na něj v Maďarsku vydán evropský zatykač pro podezření „z trestného činu nedovolené výroby a distribuce omamných a psychotropních látek, za který mu hrozí až 20 let vězení.“²¹¹

²⁰⁹ <http://www.policie.cz/sluzba-cizinecke-policie-zpravodajstvi.aspx?q=Y3BpPTE%3d> (červenec 2012).

²¹⁰ JAKLOVÁ Eva: *Ženy se vdaly za cizince a neoznámily to*, <http://www.policie.cz/clanek/neopravnene-pobraly-140-tisic-korun.aspx> (červenec 2012).

²¹¹ JAKLOVÁ Eva: *Polapen mezinárodně hledaný cizinec*, <http://www.policie.cz/clanek/polapen-mezinarodne-hledany-cizinec.aspx> (červenec 2012).

Příslušníci CP reagují i na anonymní podněty, jak dokládá zpráva z 23. března. V žatecké prodejně masných výrobků měla prodávat cizinka „na černo.“ Policisté se na místo vydali s inspektory práce a zjistili, že žena, původem z Moldavska, žije v ČR nelegálně už od roku 2007. Pracovní smlouva byla uzavřena na jméno matky jejího českého přítele, s nímž měla Moldavanka dvě děti. Právě díky dětem bylo zastaveno řízení o správním vyhoštění, neboť nesmí být zasahováno do jejich práv. Otec dětí však čelí trestnímu stíhání pro podvod, protože svou družku zamlčel a pobíral sociální dávky v hmotné nouzi, jejichž celková částka od roku 2010 přesáhla 216 tisíc korun.²¹²

Dne 11. dubna byl zveřejněn případ muže z Vietnamu, jenž v ČR pobýval na falešnou identitu. V roce 2007 byl totiž za nelegální pobyt správně vyhoštěn na sedm let a za policejního dozoru byl letecky vrácen do Vietnamu. Zde si ovšem opatřil novou identitu a rok poté byl zpět v ČR s platným vízem za účelem podnikání. Na tuto falešnou identitu pak v ČR páchal majetkovou trestnou činnost, kvůli čemuž se dostal do celostátního pátrání. Po jeho chycení bylo zjištěno, že muž už stihl požádat o azyl – jeho osud je tak nejistý a české úřady se budou jeho případem dále zabývat.²¹³

Zpráva ze 16. dubna přináší „*příběh jako za starých časů, kdy cizinci cestovali tajně za využití všemožných dopravních prostředků a úkrytů.*“ Na děčínském nádraží se v kolejišti u nákladního vlaku s osobními automobily směřujícího do Německa pohybovali tři cizí lidé. Policisté se na místo vydali se služebními psy, avšak jednu z osob se nalézt nepodařilo. Dvě osoby byly zadrženy, jednalo se o muže z Libye a z Alžírsku (bez dokladů). Alžírčan se chtěl po neúspěšném pokusu získat vízum v Turecku dostat za svým otcem do Francie. Za cestu do Paříže zaplatil převaděči částku ve výši 150 eur a cestoval různými dopravními prostředky přes Řecko, Balkán, Maďarsko, Slovensko, až byl po sedmi měsících chycen v ČR. Libyjec chtěl jet pracovat za svým bratrem do Itálie, aby vydělané peníze mohl posílat na léčbu nemocné matky. Převaděči zaplatil za cestu do Itálie 500 eur, cestoval kamionem do Turecka, následně lodí do Černé Hory, poté opět kamionem, který jej „vysadil“ den cesty pěšky od Děčína, kde byl chycen po šesti měsících putování. Oba muži požádali o azyl v Rumunsku, a policisté, přestože „*můžou jakkoli soucítit s osudy takových cizinců, musí dbát na dodržování zákonů.*“ Cizinci tak museli být vráceni zpět do Rumunska k azylovému řízení.²¹⁴

²¹² JAKLOVÁ Eva: *Anonym udal Moldavanku*, <http://www.policie.cz/clanek/anonym-udal-moldavanku.aspx> (červenec 2012).

²¹³ JAKLOVÁ Eva: *Vietnamec s více identitami*, <http://www.policie.cz/clanek/vietnamec-s-vice-identitami.aspx> (červenec 2012).

²¹⁴ JAKLOVÁ Eva: *Nelegálně přes hranice*, <http://www.policie.cz/clanek/nelegalne-pres-hranice.aspx> (červenec 2012).

6. TERÉNNÍ VÝZKUM

Terénní výzkum představuje praktickou část diplomové práce. Byl proveden kvalitativní metodou řízeného rozhovoru (rozhovorové listy viz příloha č. 3)²¹⁵ s cizinci žijícími na území ČR, s představiteli nevládních organizací, ale i se zástupci státní správy (CP, MV ČR – OAMP, MZV). Výzkum jsem dále doplnila metodou pozorování, kterou jsem aplikovala při návštěvě jedné z úřadoven MV ČR. Prostorově byl výzkum zaměřen na oblast hlavního města Prahy.

6.1 Rozhovory s imigranty

K rozhovorům jsem si vytipovala imigranty ze třetích zemí, přičemž jeden z nich je zároveň rodinný příslušník občana EU. Kvůli ochraně respondentů nejsou uvedena jejich jména, ale jsou označeni písmeny abecedy.

6.6.1 Paní A

Paní A pochází z Japonska a v ČR žije téměř 4 roky (má dlouhodobý pobyt). Našla si zde přítele – Čecha, který byl u rozhovoru přítomen, jelikož se jí snaží při jednáních s imigračními úřady pomoci. Sama paní A říká, že chování úředníků mnohdy závisí na tom, zda jde sama, nebo právě s Čechem. Vidí za tím hlavně jazykovou bariéru – česky dle svých slov ještě neumí dokonale, takže pokud na úřadě něčemu nerozuměla, úředníci se zdráhali pomoci. Pokud ji však doprovodil přítel, úředníci nebo přesněji řečeno úřednice, byly vždy příjemné.

Jakmile paní A slyší spojení imigrační úřad, ihned se jí vybaví CP, jelikož je to pro ni „nejvíce nepříjemné.“ Pokud musí jít na pražskou Koněvovu ulici vyřídit něco ohledně pobytu, tak přestože ví, že agendu dlouhodobých pobytů převzalo MV ČR, tak stále říká, že chodí na CP – „*mezi Japonci se ví, že nastala změna, ale neřeší to. Stále se chodí na CP*“ – jinými slovy: CP je pro ni synonymem imigračního úřadu, ačkoliv fakticky se může jednat o MV ČR.

Svou roli ve vnímání imigračního úřadu jakožto CP zřejmě u paní A sehrál i fakt, že zažila pobytovou agendu jak pod CP, tak pod MV ČR. V době, kdy byla agenda dlouhodobých pobytů pod správou CP (tj. před rokem 2011), to ovšem bylo pro ni lepší

²¹⁵ V konkrétních situacích byly položeny i doplňující otázky, které se promítají v textu.

v tom, že nemusela čekat v mnohahodinové frontě, jelikož občané Japonska nepodléhají vízové povinnosti, a proto řešili své záležitosti v oddělení pro občany EU a jejich rodinné příslušníky. Od roku 2011 se s hlediska odbavení na přepážkách nerozlišuje, zda občané třetích zemí podléhají vízové povinnosti či nikoliv a jejich agenda je vyřizována na stejném místě.

V zimě 2011 představovala tato skutečnost pro paní A nemalé komplikace – *„byla zima a já jsem musela čekat venku, protože tam bylo hodně lidí. Později jsem se dostala dovnitř, ale stejně jsem musela čekat na vyřízení celý den, asi 7 hodin.“* MV ČR, respektive OAMP, nabízí i možnost telefonického objednání, ale podle přítele paní A není snadné se dovolat – *„já jsem to zkoušel asi tři čtvrtě roku, ale bylo permanentně obsazeno. Nakonec se mi to podařilo, ale mimo pracovní dobu.“* S objednáním byla paní A spokojená – na jaře letošního roku (tj. 2012) šla takto splnit povinnost poskytnout biometrické údaje (viz právní hledisko) a nemusela čekat v žádné frontě, navíc bylo vše vyřízeno zhruba za 10 minut. Téměř po roce tak bude mít konečně prodlouženo povolení k dlouhodobému pobytu (do té doby měla jen potvrzení, že byla žádost o prodloužení podána – tzv. překlenovací štítek, viz právní hledisko).

Paní A hovořila o některých změnách, které by prospěly MV ČR. Zavedla by kontrolu úředníků ve věci přístupu k cizincům – zda jsou ochotni cizincům pomoci. Dále by zvýšila počet úředníků, aby nemuseli cizinci stát v dlouhých frontách. Telefonické objednávání pochválila v tom smyslu, že pokud už se člověk dovolá, tak pak nemusí čekat. Nicméně, vzhledem k tomu, že je linka neustále obsazená, tak navrhla objednávání přes internet – *„mám kamarády ve Francii a ti se objednávají přes internet a nemusí čekat nebo se bát, že se nedovolají.“* Další výtku měla paní A k dostupným informacím v angličtině – *„hodně informací je rusky, ale anglicky málo.“* Zdá se jí, že ani úředníci moc nedisponují cizími jazyky a to by také zlepšila – *„alespoň tu angličtinu.“*

Jisté změny navrhl i přítel paní A, především v oblasti legislativy. Ta se mu zdá příliš složitá a informace hůře dostupné i v češtině – *„internetové stránky ministerstva vnitra jsou špatně strukturované, tak jsem zkoušel na vnitro zavolat a tam mě 6krát nebo 7krát přepojili a nikdo nic nevěděl.“*

CP, či přesněji řečeno imigrační úřad, je pro paní A natolik stresující, že si jen těžko dokáže představit, že by tam pracovala. *„Den před tím, než tam jdu, tak už jsem nervózní.“* Pokud by tam přesto měla pracovat, hodně by podle ní záleželo na kolektivu. Paní A soudí, že ani pro úředníky to není jednoduchá práce, neboť když jsou cizinci po celém dni čekání naštvaní, svou zlost pak mohou směřovat právě na ně.

Během čekání ve frontě si paní A všimla rusky mluvících klientů, kteří vyřizovali pobyty svým krajanům. To by dle svých slov také dělat nemohla. V této souvislosti jsem se jí zeptala, zda klienti nepředbíhali ve frontě, protože z předchozích výzkumů vím, že klienti často předběhli u výdejního automatu na pořadové lístky nebo si vzali více lístků najednou. Na to mi odpověděla, že naštěstí nikoliv, protože lístky tam vydával nějaký pán – úředník. Přítel paní A k tomu na závěr dodal – „*ten pán byl docela ostrej.*“

6.6.2 Pan B

Pan B je původem z Vietnamu a v ČR žije od roku 2007. Stále má však problémy s češtinou, takže náš rozhovor proběhl ve vietnamštině s pomocí tlumočnice. Když slyší spojení imigrační úřad, nejdříve se mu vybaví CP, protože zde si sjednával pobyt dřív. Později dodává, že i MV ČR, neboť tam chodí v současnosti, potřebuje-li prodloužit dlouhodobý pobyt případně nahlásit změny.

Když hovořil o tamních úřednicích v obecné rovině, tak chválil jejich přístup, zejména ochotu pomoci. Přestože, jak sám přiznal, česky umí velice málo, úředníci „*byli trpěliví a snažili se pomoci.*“ Zažil i zcela opačné chování, když „*někteří úředníci viděli Vietnamce, tak ani nepozdravili*“, ale to jsou dle jeho slov spíše výjimky.

Vedle chování úředníků ocenil pan B i korektní přístup úřadů. „*Když máte všechny papíry OK a neporušujete zákony, tak nejsou problémy a žádost vám prodlouží.*“ Zde narážel na paralelu z Vietnamu, kde jsou zvyklí za vše platit.

Přes slova chvály navrhl pan B i některé změny, které by podle něj prospěly imigračním úřadům v ČR. Zejména soudí, že je zde velká byrokracie, jež nahrává různým zprostředkovatelům. On sám se chce naučit dobře česky, aby si mohl vše vyřizovat sám, jelikož zprostředkovatelé často líčí situaci s úřady horší než ve skutečnosti je, aby z imigrantů „*vylákali*“ více peněz. V této souvislosti jsem se ho zeptala na neziskové organizace, které poskytují poradenství zdarma. Na to odpověděl, že on sám o nich ví, ale ve vietnamské komunitě k nim panuje velká nedůvěra, protože když to dělají zdarma, tak to nemusí dělat pořádně. Pan B se domnívá, že Vietnamci se raději obrátí na zprostředkovatele, neboť pokud jej platí, je to pro ně záruka kvality. Z toho důvodu by na úřadovnách pan B rád viděl mezi zaměstnanci i tlumočnický, aby byla moc zprostředkovatelů omezena.

Poté zmínil pan B ještě poradenské služby předního českého vietnamisty I. Vasiljeva, k němuž jednou také zavítal. I. Vasiljev poradí Vietnamcům zdarma v běžných záležitostech a když je třeba, pomůže jim napsat dopis na úřady.

Když pan B hovořil o čekání na úřadech, tak působil dojmem, že je to pro něj běžné a nepředstavuje to zásadní problém. Nejdéle prý čekal necelých šest hodin a to z důvodu, že tam přišel pozdě a měl vysoké číslo pořadí. V současnosti už ale moc dlouho nečeká, neboť většinu formulářů lze podle něj poslat poštou či elektronicky, což rád využívá. Když si byl prodloužit pobyt naposledy, tak měl s sebou dvouletého syna, takže byl odbaven přednostně. To rovněž ocenil.

Na otázku, zda si dovede představit práci na některém s imigračních úřadů odpověděl, že by moc rád pracoval na CP, pokud by se dobře naučil česky. Policistou chtěl být už ve Vietnamu a v ČR jej láká představa, že by mohl tlumočit a v případě legislativní změny by mohl informovat vietnamskou komunitu. Závěrem dodal, že se bude snažit vychovat policistu alespoň ze svého syna.

6.6.3 Pan C

Pan C pochází z Ukrajiny a v ČR žije již šest let. Tradičním pojmem imigračního úřadu je pro něj CP. OAMP, kam si v současné době chodí prodlužovat dlouhodobý pobyt, vnímá jako seriózní úřad, který se zabývá „papírováním.“

Přístup imigračních úředníků OAMP hodnotí slovy „*poslední dobou v pohodě.*“ Zdůvodňuje to tím, že se podle jeho názoru snaží vyhovět a pokud něco pan C nedoloží, tak se mu ozvou telefonicky nebo mu napíší dopis, ve kterém mu vysvětlí, co má přinést. „*Ted poslední dobou fungují úřady úplně perfektně.*“

V zápětí však pan C dodává, že stále existuje problém s klientelismem. „*Je tam klient, který na vás číhá a pokud nemáte nějaké známosti, tak se na úřad nedostanete, protože nevěmete číslo u automatu a nedostanete se do fronty, pokud si od klienta číslo nekoupíte.*“ Tuto situaci zažil na pražské Koněvově ulici, a to pod správou CP i MV ČR. Naposledy si byl prodloužit pobyt v únoru letošního roku, tj. 2012, a preventivně přišel na místo již okolo čtvrté hodiny ranní. Přesto se dle svých slov dostal na řadu až odpoledne, neboť „*už tam byli klienti, vzali čísla a prodávali je.*“ Rád by využil telefonického objednání, aby nemusel stát ve frontě, ale linka je podle jeho zkušeností obasezna, nebo telefon nikdo nezvedá.

Na otázku, co by na imigračních úřadech zlepšil tak jednoznačně odpověděl, že CP by si měla „*vyšlápnout*“ na klienty. Podle pana C musí být známo, kdo klienti jsou, protože jsou tam stále. „*Měli by klienty vyhostit a ne honit obyčejné dělníky, kteří chudáci dřou od rána do večera, a nemají často ani na jídlo. Klient jim zaplatí minimum, pak říká zítra, zítra... až řekne neotravuj nebo ti utrhnu hlavu a konec.*“ Pan C je živnostník a přístup klientů zažil

„na vlastní kůži.“ Když má práci zprostředkovanou Ukrajinцем, tak mu neproplácí faktury a vyhrožují mu smrtí. Navíc se jedná o malé částky, takže se domnívá, že soudní řešení by se ani nevyplatilo.

Nelibě pan C hovořil ještě o dlouhých čekacích lhůtách na prodloužení víza. Po půlroce má od úřadu jen „překlenovací štítek“ a stále čeká na vyřízení. Nerozumí tomu, proč prodloužení trvá tak dlouho, ale vyslovil domněnku, že je to kvůli tomu, aby udělal nějaký přestupek a úřady měly záminku žádost o prodloužení zamítnout. Od svých přátel z Ukrajiny má navíc informace, že na českých konzulátech víza nedávají „od té doby, co má ČR problémy s Ukrajinou kvůli Tymošenkové.“

Práci na některém z imigračních úřadů si za daných okolností dokáže představit jen ztěží. Jediné pozitivum byl v tomto směru pro něj představovala jistota stálého zaměstnání a platu, ale „nejdřív by museli změnit ten systém, aby už tam nemohli klienti.“

6.6.4 Pan D

Pan D je občan Namibie a do ČR přijel před sedmi lety za účelem studia. Spojení imigrační úřad pro něj představuje CP, protože „všechno co vyřizuju jako vízum, tak dělám s nima.“ Převzetí agendy dlouhodobých pobytů MV ČR v roce 2011 ani nezaregistroval. Všiml si pouze, že „na nějakém jejich dopisu bylo MV ČR.“ Přestože tedy dnes jedná především s MV ČR, respektive s OAMP, tak o něm stále hovoří jako o CP.

Chování tamních úředníků hodnotí špatně a dokládá to slovy „úřad, který dělá s cizincema by měl umět komunikovat i s těmi, co neuměj tak dobře česky – alespoň v angličtině.“ Podle pana D jsou tito úředníci buď „neschopní nebo nechtěj pomáhat.“

Vedle chování úředníků by však pan D změnil „celý systém,“ neboť má pocit, že v jiných evropských zemích, kdy jako příklad uvádí Španělsko či Švédsko, je lepší přístup k cizinecké problematice. V ČR se mu nelíbí např. délka trvání řízení o udělení víza. On sám teď navíc řeší problém, že mu zrušili vízum „kvůli chybě z jejich strany.“ Následně mu poradili, ať podá odvolání, což učinil a čeká na odpověď.

Výhody imigračních úřadů nevidí pan D žádné. Pochválil pouze přístup úředníků, ovšem jen za předpokladu, že jej doprovází Čech. Jinak je to prý špatné a kritizoval i dlouhé fronty na úřadech – nejdéle čekal osm hodin, ačkoliv to podle něj závisí na místě a času. „Na Koněvově ulici jsem čekal déle než na Chodově, ale často tam vidím, že maj deset přepážek, ale fungujj jen tři. V poslední době musel nejdéle čekat pět hodin.“

Představa, že by byl zaměstnán na imigračním úřadě, na pana D působila spíše komicky. „*S tímto systémem bych tam určitě nepracoval. Leda když by tam byl jiný přístup, ale moc si to nedovedu představit.*“

6.6.5 Pan E

Pan E pochází z Egypta, kde se oženil s Češkou a koncem roku 2011 se za ní do ČR i přistěhoval. Český jazyk pan E ještě neovládá, a proto náš rozhovor proběhl v angličtině, za přítomnosti jeho manželky, která jej v některých bodech doplnila.

Imigrační úřad pro něj představuje jednoznačně MV ČR, protože všechny záležitosti spojené s pobytem řešil právě s nimi. Na CP byl jen „*na začátku*“ ohlásit pobyt, ale jinak je pro něj spíše represivní orgán, se kterým nemá důvod přicházet do styku, což dokládá slovy: „*jsm tu legálně a všechny papíry mám v pořádku vyřízené, tak proč CP.*“

Přístup úředníků MV ČR hodnotil pan E poměrně negativně. Nejvíce mu vadila jejich neochota pomoci. Když se jich chtěl na něco zeptat, tak ho v lepším případě odkázali na kolegu, v horším řekli, že to není jejich věc. Podle pana E by měli „*umět poradit a mít lepší přehled a ne vás poslat do háje slovy: to není moje věc.*“ Totéž soudí i jeho žena, která byla jejich přístupem „*překvapená a zklamaná.*“ Manželka pana E se o této záležitosti zmínila svému známému – pracovníkovi MV ČR, který přístup úředníků omlouval nedostatkem financí, respektive špatně placenou prací. K tomu dodala, že sice chápe, že to úředníci nemají jednoduché, ale: „*to přeci není problém cizinců. Oni jsou tu od toho, aby ty informace poskytli. Nemusí být příjemní pořád, ale alespoň by měli umět odpovědět na otázku a ne abychom se báli zeptat se nebo se kvůli tomu cítili špatně.*“

Dále panu E vadila neschopnost úředníků hovořit anglicky. Podle něj by příslušníci úřadu, který má na starosti cizince, měli právě tímto světovým jazykem disponovat. Argumentuje tím, že i pro něj je to cizí jazyk, stejně tak pro skupiny Španělů, Italů, Maďarů... A dokládá to i situací v Egyptě, kde všichni pracující ve veřejném sektoru musí anglicky umět. Souhlasí s tvrzením, že pokud by šel na MV ČR bez své manželky, bylo by to mnohem komplikovanější, neboť když úředníkům v něčem neporozumí, tak má smůlu. Jeho manželka k tomu dodala: „*Vím, že existují i nějaké neziskovky, co mají tlumočníky a snaží se cizincům pomoci, ale pokud o tom nevědí a nemají zajištěn český doprovod, tak jsou asi v koncích, protože ti úředníci jim neporadí.*“

Oba manželé se shodli na tom, že by OAMP prospělo lepší zaškolení úředníků, aby měli přehled o cizinecké agendě a dokázali cizincům poradit. Své výhrady měli i k výdejnímu

automatu na pořadové lístky. Podle pana E by tam měla být kompetentní osoba, která by cizince „třídila.“ Při první návštěvě se jim totiž s manželkou stalo, že čekali čtyři hodiny, než přišli na řadu, aby zjistili, že dotyčná úřednice nemá jejich agendu na starost a museli počkat další dvě hodiny, než přišli na řadu.

„*Nezbytnou nepříjemností*“ byl pro manželský pár pohovor na MV ČR před získáním přechodného pobytu. Tento rozhovor měl prokázat, zda neuzavřeli účelové manželství s cílem získat zde pobyt. Rozhovor absolvovali odděleně, pan E tam strávil tři hodiny, jeho manželka pak o hodinu méně. Odpovídali na otázky, jak se seznámili a prokazovali, že spolu skutečně žijí (domů na kontrolu k nim přijeli i příslušníci CP).

Slova chvály měl pan E jen pro český zastupitelský úřad v Egyptě, kde mu jasně vysvětlili, jaké má „práva a povinnosti“ a co je třeba vyřídit. Částečně si to vysvětloval i tím, že přestože byl na cizím konzulátu, tak přece jen ve své zemi. Navíc tam byla zaměstnaná přítelkyně jeho kolegy, ale i přes tyto „příznivé okolnosti“ se mu zdáli úředníci mnohem vstřícnější než na MV ČR.

Práci na OAMP či na CP si pan E představit dokáže. Především by byl rád, že má zaměstnání a mohl by zde i zlepšit přístup vůči cizincům. „*Pokud by to byla moje práce, tak bych ji chtěl dělat dobře.*“

6.2 Rozhovory se zástupci nevládních organizací

6.2.1 Rozhovor se Soňou Schovánkovou

Mgr. Soňa Schovánková pracuje v oddělení *Global Visa Solutions* společnosti PwC (viz kapitola 4.5), kde se věnuje legalizaci pobytu cizinců v ČR – především z řad vysoce kvalifikovaných pracovníků (viz kapitola 3.2.1).

Když hovořila o zkušenostech s imigračními úřady, tak převažovaly dobré pocity – zejména ze spolupráce s MV ČR a s CP. Mírné problémy nastaly počátkem roku 2011, kdy OAMP přebíral většinu agendy CP. Tato změna byla náročná pro obě strany – „*zhruba dva měsíce trvalo, než se obě strany rozkoupaly. Teď už je to zaběhnuté a spolupráce funguje bez problému.*“ S. Schovánková chválila především možnost telefonické objednávky na konkrétní hodinu, což jednání urychlí. Výjimečně se jí stalo, že se předem telefonicky objednali, ale když v daný termín přišli, tak na místě zjistili, že objednaní nejsou. Připouští však, že se to může stát prakticky kdekoliv.

S CP rovněž nejsou problémy – jakmile přijede ten který zahraniční pracovník, jde s ním ona či jiný asistent z PwC vyřídit registraci místa pobytu, na kterou se již neobjednávají. *„Na CP to není tak náročné. Během půl hodiny bývá zpravidla vše vyřízené.“*

Náročná spolupráce je podle S. Schovánkové s *Legalizačním oddělením* MZV ČR, které se *„snaží delegovat svoji agendu na jiné subjekty.“* Toto oddělení má dle jejích slov přidělenou agendu verifikace dokumentů – potvrzuje, že doklad je pravý a může být použit v zahraničí. Jako příklad uvedla případ českého občana, který se rozhodl jít pracovat na Ukrajinu – potřeboval zajistit vyšší ověření, tzv. apostilu, na maturitní vysvědčení. S. Schovánková měla k dispozici i razítko z ministerstva školství, na základě kterého měla být zmíněným oddělením MZV vystavena apostilizační doložka. Tam jim odmítli apostilu vydat s tím, že ČR a Ukrajina mají dohodu o uznávání dokumentů a odkázali je na ambasádu v Kyjevě, ať tento „problém“ vyřídí s nimi. S. Schovánkové se nezamlouvá přístup legalizačního oddělení v této záležitosti, neboť *„legalizační oddělení je tu od toho, aby tyto záležitosti řešilo, ne aby to musel vyřizovat občan sám s ambasádou. My třeba víme, jak tyto situace řešit, ale když přijde běžný občan, tak nemusí být tak dobře orientován a má s tím mnohem více práce.“*

Klienti (zahraniční pracovníci) zpravidla spoléhají na asistenty PwC, avšak pokud se vyskytne nějaký problém, tak to z komunikace poznají, přestože nemluví česky. Nicméně, v případě problému je snaha jej řešit na místě, aby se proces urychlil ke spokojenosti všech stran. Klienti jsou většinou nespokojení jen v případech, kdy jsou objednáni na určitou hodinu, ale přesto musí čekat, což se však moc často nestává.

Vyjma výše zmíněné náročnější komunikace s *Legalizačním oddělením* MZV a s počátečními zmatky při převzetí agendy dlouhodobých pobytů OAMP, nemá ke spolupráci s českými imigračními úřady S. Schovánková větší výhrady, ačkoliv *„vždy je co zlepšovat.“*

6.2.2 Rozhovor se Světlanou Porche

Mgr. Světlana Porche pracuje jako vedoucí Střediska Migrace ADCH Praha (viz kapitola 4.2). U našeho rozhovoru byla přítomna i sociální pracovnice Mgr. Pavlína Jilečková, která ji v některých bodech doplňovala.

Posláním Charity je podle S. Porche především pomoc lidem v nouzi. V tomto duchu je směřována i pomoc cizincům, kteří kontaktují Středisko Migrace. Zaměřují se tak na různé cílové skupiny, v oblasti vstupu cizinců na území i v oblasti legalizace pobytu. V případě vstupu cizinců uvedla S. Porche příklad, kdy za rodiči (cizinci) přijedou do ČR na

krátkodobou návštěvu jejich děti a řeší, jak by zde mohly zůstat déle. V případě pobytu nelegálních migrantů je snaha buď jejich pobyt zlegalizovat nebo „*jim pomoci s důstojným návratem do vlasti.*“ V praxi se tak ve Středisku Migrace setkávají se širokou škálou klientů.

P. Jilečková pak hovořila o doprovázení cizinců na imigrační úřady (zejména OAMP, ale i CP). Podle jejích slov většinou vyčkají s cizinci dlouhou frontu a pak jsou prostředníky mezi cizincem a daným úřadem. V případě potřeby terénní pracovník Střediska Migrace tlumočí (u anglicky mluvících cizinců) nebo zajistí překladatele telefonicky. Čekání ve frontě lze předejít objednáním přes telefon, ale to se podaří zřídka kdy, protože bývá obsazeno. S. Porche k tomu dodala, že někteří cizinci přijdou s tím, že už mají termín na určitou dobu a chtějí asistenci – v tomto případě se pak také nečeká.

Zkušenosti s imigračními úřady mají pracovníci Střediska Migrace dle S. Porche různorodé. Nepříjemné je pro ně čekání ve frontách, ale pokud je řeč o samotném jednání tak „*záleží, jestli zahraje lidský faktor a narazíte na někoho, s kým se nemůžete domluvit.*“ Zároveň dodává, že cizinec je doprovázen na úřad s tím, že se buď obává nebo se nedomluví, takže terénní pracovníci jsou tam od toho, aby nastavili jednání tak, že bude fungovat. Její slova potvrdila i P. Jilečková – „*Je to individuální, všude narazíte na lidi příjemné i nepříjemné.*“

S. Porche rázně odmítla, že pokud je něco během jednání špatně, tak je to systémová chyba. „*Víme, že zákon byl novelizován, obraz úřadu se změnil a kde se dělá něco nově, je snadné kritizovat, ale my jsme na systémovou chybu nenarazili.*“ Opět zopakovala, že problém může nastat spíše individuálním přístupem, avšak nejen ze strany úřadů, ale i samotných cizinců. „*Pokud nejsou dvě jednací strany, ale tři, tak může dojít snadno k nedorozumění.*“ Také podle ní záleží na tom, co řeší – „*Když se jedná o nějakou banální záležitost, kde nejde o život, tak je jednání vždy v mírnějším tónu, než když je závažný problém např. s ilegálem.*“

Následně S. Porche sdělila, že pokud jsou jasně nastavené pracovní vztahy, tak není problém. „*Pokud státní správa i neziskový sektor spolupracují, tak je to ve prospěch věci, protože jde o dobro cizince i státu.*“ Pokud se přece vyskytne nějaký problém, je podle ní snaha řešit věc na místě a „*nevyvolávat z toho nějakou mediální bouři.*“

Klienti Střediska Migrace z řad cizinců hodnotí práci úřadů různě; často v závislosti na tom, co konkrétně potřebují vyřídit, ale i na temperamentu a jazykové vybavenosti cizince, jakož i délky pobytu v ČR. S. Porche k tomu dodává: „*Sama jsem cizinka (pochází z Ukrajiny), tak vím, že na začátku je vše vnímáno negativně.*“ P. Jilečková zase míní, že pokud cizinci např. druhý den končí pobyt, tak je nervózní a rozhodně vnímá situaci jinak,

než když má platné vízum ještě půl roku a jdou jen „*pro nějaký papír*.“ Dlouhé fronty cizinci zpravidla respektují, neboť vědí, že čekají všichni a je to nutné. S. Porche ještě zmínila problémy vyvolané změnou legislativy, o které cizinci často netuší a řídí se starými předpisy. K tomu mají ve Středisku Migrace k dispozici právníky, aby byl jasně daný výklad. Další problémy cizinců jsou podle S. Porche často způsobené klientelismem, kdy cizinci důvěřují raději svým zprostředkovatelům (zvláště Ukrajinci a Vietnamci), ale když pak nastane problém, obracejí se na neziskové organizace, jejichž bezplatné pomoci zprvu nevěřili.

V obecné rovině však jde cizinecká problematika podle S. Porche „*správným směrem*.“ Dílem je to lepší informovaností, dílem vznikem integračních středisek. Přestože ke zlepšení je toho stále dost, ČR se jakožto země s relativně krátkou migrační tradicí řídí i evropskými předpisy, s nimiž se může hůře vypořádávat MV ČR, natož pak samotní cizinci.

6.2.3 Rozhovor s Pavlem Dubou

Mgr. Pavel Duba je vedoucím Sociálního oddělení Sdružení pro integraci a migraci – SIMI (viz kapitola 4.3.3). SIMI z pozice neziskové organizace poskytuje právní a sociální poradenství pro všechny cizince bez ohledu na druh pobytu – tj. nelegálním migrantům, občanům třetích zemí i občanům EU.

Když cizinec přijde do poradny se žádostí o pomoc a vyjde najevo, že by byla dobrá asistence při komunikaci s úřady, tak se pracovníci SIMI dle P. Duby snaží fungovat jako prostředníci. Většinu záležitostí se daří vyřešit telefonicky přímo v poradně. V případě, že to takto vyřešit nelze, doprovodí pracovníci SIMI cizince na příslušný úřad – jako mediátor či podpora. Takto zaměstnanci SIMI často spolupracují s úřady práce či sociálními odbory. S CP či OAMP však podle P. Duby prakticky ne – „*naší snahou je pomoci cizincům, aby se zorientovali – vysvětlit jim jejich práva a povinnosti a motivovat je, aby si vše vyřídili sami, bez závislosti na dalších osobách nebo institucích. My jim můžeme pomoci sepsat žádost nebo podat odvolání, ale nechceme, aby přišli na úřad s tím, že to za ně někdo vyřídí.*“

V případě nelegálních, nebo přesněji řečeno neregulérních (pracovníci SIMI se drží stanoviska, že nikdo není nelegální) migrantů, je snaha eliminovat možná rizika v souvislosti s rodinou – aby nehrozilo zanedbání péče o děti, povinné školní docházky apod. Zaměstnanci SIMI se snaží tyto cizince motivovat, aby svůj pobyt zlegalizovali, což, jak říká P. Duba, není podle českého zákona úplně jednoduché, avšak „*jsou situace, kdy jsou ti cizinci obchodováni nebo jinak zneužíváni a rozhodnou se z toho vystoupit, tak se mohou dostat pod ochranu MV ČR – udělí jim vízum strpění, a poté je otázka, co s nimi bude dál, nicméně to*

jsou spíše ojedinělé případy.“ K tomu ještě P. Duba doplnil, že v neregulárním statusu migranta v žádném případě nepodporují, ale snaží se jej *„podnítit ke krokům, jež pobyt legalizují, nebo alespoň předcházet sociální exkluzi rodiny.“*

V konkrétních případech vstupují pracovníci SIMI do kontaktu s českými zastupitelskými úřady v zahraničí – *„zde se snažíme pomoci cizincům, aby vůbec mohli vstoupit do systému.“* V některých zemích je podle P. Duby *„zoufalá situace.“* Jako příklad uvádí občany Mongolska, kteří měli v ČR zažádáno o vydání zelené karty, ale nepodařilo se jim přihlásit do VISAPOINTU, čímž se na ambasádu nedostali a žádost o zelenou kartu jim zatím propadla. S tím je spojena *„naštvanost cizinců i firem.“* P. Duba za tímto problémem vidí nedostatky v imigrační politice státu, který by měl *„jasně definovat, zda stojí o cizince z tohoto kulturního zázemí nebo s touto pracovní kvalifikací apod.“* Příkladem zde může být situace, kdy *„průmyslové podniky chtějí levnou pracovní sílu, tak sem přivezou lidi bez hlubší analýzy, jim pak skončí ze dne na den zelená karta a takový občan Mongolska, který neumí ani pořádně rusky a je tu náhle „na blint“, to se mi zdá poněkud nedomyšlené.“*

S CP jednájí spíše právníci SIMI, a sice u konkrétních kauz, kde je otázka právního výkladu zákona. Podle P. Duby je často rozdílný výklad mezi SIMI, CP, OAMP či IOM. Nicméně i v těchto případech je cílem SIMI především vysvětlit cizincům jejich práva a povinnosti, a poté to záleží na vzájemné komunikaci. Příslušníci CP v Praze jsou podle P. Duby *„poslední dobou poměrně vstřícní. Přihlédnou ke konkrétní situaci, kdy pokud by se měli držet pouze litery zákona, tak toho člověka vyhostí, ale v poslední době přihlíží, zda tu nemá rodinné závazky – malé děti, družku se kterou už tu nějakou dobu žije apod. – a jsou ochotni o tom přemýšlet.“* Spolupráci s CP konkrétně v Praze tak P. Duba chválí.

V případě OAMP je podle P. Duby *„největší bolest v porušování správního řádu tím, že absolutně nedodržují lhůty“* – MV ČR má 30 dní na rozhodnutí žádosti a pokud to nestihne, vydá cizinci překlenovací štítek. P. Duba zmínil kauzy cizinců, kteří kvůli tomu přišli o živnost, neboť živnostenský úřad neuznává překlenovací štítek jako povolení k pobytu. *„Ti lidé tady platí daně, vytváří hodnoty tím, že třeba někoho zaměstnávají a takto přijdou o svůj byznys.“* P. Dubovi se to zdá ze strany státu *„poměrně krátkozraké,“* na druhou stranu uznává, že je to z velké části dané podfinancováním, kdy *„není personál na to, aby žádosti zpracovával. Ti úředníci tam navíc často vydrží pracovat jen krátce a musí se zaškolit noví.“*

Největším problémem českých zastupitelských úřadů je podle P. Duby *„neprůhledný systém vstupu do VISAPOINTU,“* ačkoliv uznává, že je to lepší než v minulosti. Z vyjádření klientů z řad cizinců ví, že např. na Ukrajině či ve Vietnamu stále operují zprostředkovatelé a

system je zneužíváný. Zdá se mu velice špatné, že „než ti lidé dostali možnost podat žádost, tak museli dát někomu úplatek.“

U OAMP je to vedle výše zmíněného nedodržování lhůt i „ne vždy dobrá jazyková vybavenost úředníků.“ Pracovníci SIMI se s cizinci podle P. Duby vždy nějak domluví – ať už světovým jazykem, nebo „pokud je to něco extra, jako např. arabština, tak máme tlumočnicka na telefonu.“ Cizinci však často přichází s tím, že jim na MV ČR nikdo nerozuměl, nedostali odpověď na otázku nebo odpovědi nepochopili a „ztratili se v tom.“ Obecně by pak pohled OAMP do budoucna měl být takový, aby nekoukali na cizince jako na problém, „jinak ti schopní odejdou do jiné země, což už se děje.“

Cizinci často do poradny SIMI přijdou apriori s pohledem „je to úředník, zasedl si na mě; jsou to rasisti; je tam xenofobie.“ Za všechny zaměstnance SIMI však P. Duba říká, že je v tomto názoru nepodporují a snaží se je spíše zapojit, neboť „podpora v ukřivděnosti není užitečná pro nikoho zúčastněného.“ Tyto stížnosti cizinců mnohdy vychází i z jejich nepochopení. Navíc P. Duba připouští, že neochotný úředník bývá často neochotný i vůči českým občanům – proto se snaží cizince motivovat, aby byli více komunikativní a snažili se řešit věc konstruktivně. Pokud jsou tam však aspekty „vyložené na stížnost,“ tak jim pomohou situaci řešit, ale jsou i úředníci, kteří „jsou ochotní ke spolupráci a snaží se problémy spíše řešit než vytvářet.“

6.3 Rozhovory s příslušníky státní správy

6.3.1 Rozhovor s Alešem Benediktem

Plukovník Mgr. Aleš Benedikt je vedoucím Odboru CP Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy. Před reorganizací Služby CP byl ředitelem Oblastního ředitelství CP pro Prahu a Střední Čechy (viz kapitola 2.2.3).

V úvodu rozhovoru A. Benedikt podotkl, že CP už má jen část cizinecké agendy – „odevzdali jsme agendu trvalých a dlouhodobých pobytů OAMP a jsme za to rádi. Myslím si, že tady už si nikdo neposteskne, že by to rád dělal.“ A. Benedikt je toho názoru, že správní agendy patří „do rukou“ správních úřadů, nikoliv policie. Výjimkou jsou záležitosti spojené s bezpečnostním rizikem. To je zejména v oblasti ověřování pozvání, kdy může docházet k propojení pozvání cizince s kriminální činností související s nelegálním převaděčstvím, nelegálním pobytem apod. Jinými slovy, na území ČR jsou zváni i cizinci, kteří zde nikdy nebyli – „a tím pádem ani pod policejním dohledem, takže tady je angažovanost CP na

místě.“ Otázkou k diskuzi je pak podle A. Benedikta povolování prvotního vstupu cizince do ČR na dlouhodobé vízum CP, ale není to ani nutné, ani zbytečné.

Mezi další agendu pražského odboru CP, respektive jeho Oddělení pobytových agend, patří potvrzení o legálnosti pobytu a přihlašování cizinců. Na oddělení chodí denně velké množství přihlašovacích lístků z hotelů, jimiž plní ohlašovací povinnost ubytovaných cizinců. V této oblasti pracovníci odboru nestíhají zadávat cizince pobývajících na území Prahy do informačního systému. Zaměstnanci hotelů navíc posílají údaje cizinců občas *„ne úplně v souladu se zákonem, odfaxované, načmárané rukou a považují to za uskutečněné.“* A. Benedikt si je vědom, že takto to nefunguje správně, proto se snaží příslušníci CP hotely náhodně vybírat a působit na jejich zaměstnance, nicméně nejefektivnějším řešením by v tomto směru bylo zavedení povinnosti elektronického přihlašování. *„Oddělení pobytových agend to nestíhá a určitě by sneslo dalších deset až dvacet lidí, kteří by dělali pouze toto, ale to je škoda peněz. Mnohem lepší je řešit to systémově elektronickým přihlašováním.“*

Převedení agendy dlouhodobých a trvalých pobytů na MV ČR znamená pro CP *„jednoznačné odbřemenění od správních činností, které policie mít nemusí.“* Policii však zůstává vymezený okruh správního řízení, který souvisí s její represivní činností – tj. řízení o správním vyhoštění, řízení o správním deliktu, přestupcích apod. Tyto záležitosti podle A. Benedikta patří policii, ale ne správní řízení o povolování pobytů. *„Policie je prostředek k ochraně společnosti před páchaním deliktuálního jednání (tzn. přestupků, narušování veřejného pořádku, trestné činnosti apod.), ne k úředničíně.“*

Po reorganizaci CP hodnotí situaci v Praze, protože jak sám říká, nemá právo mluvit za ostatní kraje, A. Benedikt *„jednoznačně pozitivně.“* Přestože ji provázely i nedostatky, jelikož *„byla tzv. spáchána strašně narychlo,“* tak převažují klady. A. Benedikt soudí, že toto rychlé řešení *„v ČR naprosto neobvyklé“* alespoň svědčí o tom, že se něco udělalo, neboť když se podle něj něco dělá delší dobu, tak se to nikdy nepovede – do vedení se dostane jiný člověk s odlišnými představami apod. V některých věcech má ještě odbor CP své nedostatky, ale ty se dají řešit postupně, *„bude-li vedení pražské policie rozumné“* – vždy je základem vzájemný respekt a dobrá komunikace s nadřízeným řídicím orgánem.

Pozitiva reorganizace, respektive převedení agendy dlouhodobých a trvalých pobytů, se podle A. Benedikta ukázala i na statistikách, kdy bylo odhaleno o 10-100 % více nelegálních migrantů, či přestupků nebo trestných činů spáchaných cizinci na území Prahy.

Spolupráce CP v Praze s MV ČR funguje podle A. Benedikta *„bezproblémově. To znamená, že pokud se objeví problém, protože neexistuje agenda bez nedostatků, tak se vždy*

najde nějaké řešení.“ A. Benedikt míní, že systémově je to nastaveno správně, takže vždy záleží na „dohodě a kooperaci, a ta funguje – naštěstí.“

A. Benedikt se domnívá, že obecný názor na budoucnost CP je takový, že by měla mít více příslušníků. On sám je však v tomto směru realista a s ohledem na ekonomický vývoj státu by si přál, aby co do počtu alespoň zůstali, jak jsou – dnes má pražský odbor CP k dispozici tři sta policistů.

Ostatním krajům by A. Benedikt přál stejný přístup krajských ředitelství k cizinecké problematice, jako má to pražské. Zde má CP dlouholetou praxi, a tím jakési cizinecké „know-how.“ Krajskému ředitelství hlavního města Prahy jsou tak příslušníci Odboru CP stále k dispozici a jsou tomu přizpůsobovány i informační systémy. Jako příklad uvedl A. Benedikt situaci, kdy dojde k loupežnému přepadení a pachatelem je osoba s ukrajinským přízvukem – „v tento moment nám už mají dát vědět, protože máme zmapované téměř všechny ubytovny v Praze, neustále monitorujeme kdo kde bydlí, takže policie může jednat s cizinou v zádech efektivněji.“ Zároveň funguje propojení s linkou 158, takže policisté v terénu se mohou operativně přesunout na místo činu. „Cizina je v tuto chvíli i v první linii, takže jsme alespoň zase policajti.“ A. Benedikt soudí, že pokud krajské ředitelství dobře spolupracuje, pak jim je odbor CP jen k užitku.

Závěrem jsem mu položila ještě otázku na problém s klientelismem. Na tomto poli působí Oddělení dokumentace, které má za úkol vyhledávat organizovanost migrace a okolnosti, které by nasvědčovaly trestné činnosti související s nelegální migrací, převaděčstvím apod. Pokud je v konkrétním případě podezření na organizovanost, tak „to hned stahují k sobě a ve vymezeném rozsahu prověřují okolnosti. Pokud se jedná o trestný čin, pak to řešíme sami nebo to postupujeme kriminální policii popřípadě Útvaru na odhalování organizovaného zločinu.“

6.3.2 Rozhovor s Lubošem Šafránkem

Bc. Luboš Šafránek je vedoucí Oddělení pobytu cizinců pro Prahu a Středočeský kraj. Nejvytíženější pražské úřadovny, jimiž jsou pracoviště Koněvova, Chodov a Bohdalec (zde se vyřizují trvalé pobyty), v nejnáročnějších dnech odbaví až 2.500 cizinců. V méně náročných dnech se čísla pohybují mezi 1.700-2.000 klienty. Obecně vytíženějšími dny jsou pondělí a čtvrtek, neboť mnoho cizinců si chce své záležitosti vyřešit před víkendem. Dále to závisí na jednotlivém ročním období (příjezdy studentů, sezónních pracovníků apod.).

Tato značná vytíženost s sebou přináší problémy s čekací dobou. Podle L. Šafránka je 70-80 % pořadových lístků vydáno do 10. hodiny dopolední, ačkoliv je snaha cizince naučit chodit později, aby nemuseli čekat dlouho. „*Kdo přijde hodinu a půl před koncem pracovní doby, je odbaven do hodiny. Kdo přijde ráno, tak pak čeká i čtyři až pět hodin.*“ Ranní fronty nejvíce vyhovují zprostředkovatelům, kteří obvykle za nemalý poplatek zajistí pouze místo ve frontě. „*Je těžké cizincům rozmluvit, ať nechodí ráno do fronty, když to slyší od zmocněnce ze své komunity, jemuž často důvěřují mnohem více než úředníkovi.*“ Je proto obtížné se s ranními frontami vypořádat, nicméně L. Šafránek soudí, že vývoj jde dobrým směrem, neboť se rapidně zmenšily, ačkoliv počty cizinců mají spíše vzrůstající tendenci. „*Dříve stálo ve frontě na Koněvově i na Chodově tři sta až čtyři sta lidí. Dnes je to do padesáti, šedesáti. Na Koněvově možná o něco více.*“ Jedná se o dlouhodobou práci, než cizinci zjistí, že to jde i jinak – mohou přijít odpoledne nebo se objednat.

Myšlenka převedení agendy dlouhodobých pobytů pod správu OAMP se L. Šafránkovi jeví jednoznačně pozitivně. Došlo ke zcivilnění úřadu, který už jen dohlíží na cizince pobývající na území, a zároveň se uvolnily „ruce“ policii, jež tak může dělat svou práci v terénu. „*Tuto práci mají vykonávat proškolení zaměstnanci ministerstva, s civilním přístupem, který se má jasně lišit od přístupu policejního – represivního.*“ L. Šafránek tak hodnotí tuto změnu slovy: „*směr je správný, cesta bude ještě dlouhá,*“ protože převzetí provázely i komplikace. „*Je třeba narovnat věci, které se dříve dělaly jinak, zároveň se mnohanásobně zvýšila agenda zavedením biometriky.*“

Právě biometriku zvládá podle L. Šafránka OAMP v porovnání s jinými úřady státní správy velmi dobře a cizinci si navíc novinku pochvalují (nemusí s sebou nosit pas, stačí jim jen „plastová kartička“). Kde však problémy jsou, to je nedodržování třicetidenních lhůt na rozhodnutí o žádostech. Je to způsobeno částečně ekonomickými důvody – zeštíhlením státní správy, částečně převzetím agendy od CP s velkým dluhem co do počtu nevyřízených žádostí. Další časovou i administrativní zátěží je způsob zpracování žádostí. OAMP rozdělil příjem žádostí od jejich vyřizování. Tento krok se ukázal být velice efektivní v boji proti korupci, neboť o žádosti rozhoduje nestranný, vyškolený pracovník za přísných bezpečnostních podmínek – na pracovišti nepřístupném nepovolaným osobám. Zároveň se zamezilo tlaku na úředníky, kteří žádosti přijímají a mohou teď podle L. Šafránka použít kouzelnou větu „*ale já o vaši žádosti nerozhoduji.*“

L. Šafránek je tak přesvědčen, že převedení agendy dlouhodobých pobytů na MV ČR přineslo cizincům spíše pozitiva, především zásluhou větší transparentnosti řízení. „*Cizinci mohou mít jistotu, že o jejich žádosti bude rozhodovat nestranný úředník, se kterým se*

nesetkali dříve na přepážce. To by měla být pro každého cizince, který to myslí s pobytem v ČR poctivě, výhoda. Pro ty nepoctivé, co nabízí úplatky, je to samozřejmě nevýhoda, ale takové v ČR nepotřebujeme.“

Pro státní správu je tato změna rovněž spíše pozitivní, neboť OAMP řídí jak dlouhodobé pobyty, tak imigrační politiku. Díky tomu má lepší přehled o pobytu cizinců na území a může v budoucnu reagovat flexibilněji na potřeby státu i samotných cizinců. Další výhodou je dle L. Šafránka i finanční úspora. *„Civilní úředník je levnější než policista, u něhož jsou náklady na výstroj, náhrady, výzbroj apod.“*

Komunikace s MZV a s CP, respektive s českými zastupitelskými úřady v zahraničí a s odborem CP v Praze, probíhá bez problémů, avšak co se týče konzulátů se jedná spíše o výjimečné případy (konzultace některých víz). S pražskou CP je spolupráce častější, ale podle L. Šafránka je na velmi dobré úrovni. *„V rámci šetření ministerstva, kdy potřebujeme od policie nějaké prověření, např. ohledně místa pobytu nebo sídla firmy, tak kontroly probíhají velice rychle a zejména v poslední době je vidět ten trend, že se policii uvolnily ruce a zvládá více práce než v minulosti.“* Řada nelegálně pobývajících cizinců je dokonce objevena přímo na úřadovně (např. ti, co byli v minulosti zastupováni zmocněncem, který jim nezažádal o prodloužení pobytu, a tak už jsou zde nelegálně). Také v těchto situacích je spolupráce s CP bezproblémová. Neodkladné záležitosti mohou navíc řešit příslušníci policie a ministerstva i po pracovní době, neboť mají přímé telefonní linky. L. Šafránek ještě podotknul, že v komunikaci hraje velkou roli lidský faktor, takže může dojít i k nedorozumění, ale jsou to spíše výjimky.

V otázce budoucnosti měl L. Šafránek poměrně jasno: *„těch kroků, co je třeba zlepšit, je celá řada. Nebudu alibisticky tvrdit, že jsme dokonalí a všechno děláme nejlépe – nejsme.“* Především se jedná o práci na poli personálním – zaškolení zaměstnance v oblasti jednání. Zde však podotknul, že se chystá nový zákon, takže *„cesta školení bude ještě dlouhá.“* Dalším bodem je rozšíření služeb pro cizince, zejména v oblasti elektronizace – zavést elektronické podatelny, internetové objednávání, zjednodušení některých formulářů apod. V neposlední řadě je to zlepšení informovanosti cizinců, aby se mezi nimi nešířily poplašné zprávy. *„Stává se nám, že přijdou cizinci a říkají – oni už nebudou trvalé pobyty? Ono už nebude to a to?“* Jednou z cest, které OAMP už započal, je vydávání informačních příruček a zřízení portálu pro cizince na stránkách ministerstva.²¹⁶ *„Vize máme, víme, jak vypadá cíl, ta cesta tam vede, ale je těžké odhadnout její délku.“*

²¹⁶ V české anglické i ruské verzi – viz <http://www.mvcr.cz/clanek/sluzby-pro-verejnost-informace-pro-cizince-informace-pro-cizince.aspx> (červen 2012).

6.3.3 Rozhovor s Janem Vyčítalem

Mgr. Jan Vyčítal je ředitel Odboru konzulárních koncepcí a metodiky MZV, jenž řídí vízovou agendu na českých zastupitelských úřadech v zahraničí (viz kapitola 2.4). Mezi nejvytíženější konzuláty patří z hlediska dlouhodobých víz/pobytů „tradiční migrační zdrojové země jako je Vietnam, Mongolsko, Rusko, Ukrajina či země Kavkazu – Gruzie, Ázerbajdžán a Arménie.“ Podle J. Vyčítala sem však částečně patří i Thajsko, protože v posledních letech byl zaznamenán nárůst počtu imigrantek, které se v ČR věnují poskytování masérských služeb.

Velká vytíženost zastupitelských úřadů s sebou přináší řadu problémů, přičemž nejvýraznější je jejich nedostatečná kapacita. Jako příklad uvedl J. Vyčítal Vietnam, kde jsou na konzulátu v Hanoji jen tři stálí pracovníci, jejichž pracovní náplní jsou víza, a v zápětí dodává, že „tam, kde je mnohonásobný příliv potencionálních migrantů, je jakýkoliv úřad nedostatečný.“

Dalším problémem je český správní řád, neboť část řízení o udělení víza probíhá právě podle něj. S tím je spojena povinnost doručit žadateli výzvu k řízení o dlouhodobém pobytu, což je ovšem v místech, kde neexistuje pošta, velmi komplikované, ne-li dokonce nemožné. „Jak předat písemnost s doručenkou, aby bylo možné věrohodně prokázat, že byla písemnost doručena?!“ Právě datum doručení je totiž klíčový pro počítání lhůt.

V některých zemích, např. afrických, je problém s přítomností tlumočnicků, jelikož řízení probíhá v českém jazyce. Veškeré předkládané doklady jsou od žadatelů sebrány pro potřeby řízení před českým správním úřadem. Výjimkou jsou snad jen výpisy z účtů ve srozumitelném jazyce (v angličtině), které není třeba překládat. J. Vyčítal uvádí jako příklad arabštinu, která je pro běžného Středoevropana nečitelná, takže i rodný list je třeba přeložit. Úředníci na některých ambasádách sice disponují místními jazyky, ale podle zákona je s žadatelem o dlouhodobé vízum povinnost provést pohovor, který je písemně zaznamenán do protokolu v češtině. Žadatel pak musí tento protokol podepsat, přestože mu nemusí rozumět. Na každém konzulátu však pracují i příslušníci daného státu, kteří hovoří alespoň jedním světovým jazykem. V případě potřeby je tak možná komunikace přes dva jazyky (angličtinu, francouzštinu, ruštinu...).

Před zavedením objednávkového registračního systému VISAPPOINT (viz kapitola 2.4) byly velkým problémem i živé fronty, které se tvořily před nejvytíženějšími zastupitelskými úřady (např. v Kyjevě, Lvově, Hanoji, Ulánbátaru atd.). Tyto fronty byly dle J. Vyčítala často organizovány i místními policejními orgány, přičemž s sebou přinášely řadu

negativních jevů – předbíhání, násilnosti, prodej míst ve frontě... Tato situace se řešila různými způsoby – od pořadníků na základě telefonického objednávání, až po systém VISAPOINT, který je částečně inspirován americkými úřady. *„U Američanů získáváte registraci do systému i termín podání žádosti. My jsme si vzali jen tu první část registrace, což má své výhody i nevýhody.“* Nespornou výhodou je to, že je systém kontrolovatelný z celého světa a je možné přímo z Prahy sledovat počet zaregistrovaných žadatelů. Naopak nevýhodou je sama podstata internetu – *„je to otevřený prostor, ve kterém může docházet k pokusům nějak ten systém ovlivnit či znefunkčnit.“*

Systém VISAPOINT odpovídá personálním možnostem toho kterého úřadu. V praxi to znamená, že může přijít deset žádostí o registraci z řad rodinných příslušníků, studentů..., ale na pohovor mohou být objednáni jen tři žadatelé. *„Jak objektivně posoudit, kteří z nich se mají dostavit? Jsou to ti první tři? A přihlásili se regulérně? Nebo to vyřídil někdo za ně?“* Tyto otázky byly vyřešeny principem náhodnosti, tj. systém nabídne volné termíny cca 3krát v měsíci, v různou denní dobu. Názory na tento způsob řešení se různí, avšak dle J. Vyčítala je to pro MZV za daných finančních podmínek asi nejschůdnější a nejefektivnější východisko.

K zavedení systému VISAPOINT i v jiných zemích J. Vyčítal řekl, že k tomu není důvod, neboť je určen právě tam, kde jsou příliš zatíženi zájmem potenciálních imigrantů. V úvahu by přicházely snad jen Spojené státy americké či Velká Británie, avšak pokud jsou na tamních zastupitelských úřadech schopni vízovou agendu zvládat i bez něj, pak je otázka VISAPOINTU bezpředmětná.

Spolupráce MZV s CP, respektive MV ČR, funguje podle J. Vyčítala bez problému – *„každý hraje v procesu svou roli a bez spolupráce by to nefungovalo.“* Základem dobré spolupráce jsou výborné vzájemné vztahy, kdy na příkladu MV ČR J. Vyčítal uvádí: *„každý týden se scházíme a řešíme konkrétní záležitosti, aby na vnitru nedostávali podklady ze zastupitelských úřadů v nepochopitelné podobě. Spolupráce partnerská tak přechází i do osobní sféry.“*

Do budoucna J. Vyčítal navrhl několik změn, které by prospěly cizinecké problematice nejen na zastupitelských úřadech. Především by zvýšil počet pracovníků na konzulátech, které čelí vzrůstajícímu trendu migrantů, avšak naráží zde na problém financování, neboť plošné škrtky se nevyhnuly ani MZV. Dále by zavedl jeden integrovaný informační systém, do kterého by měly přístup nejen všechny imigrační úřady – tj. MZV, CP, MV ČR, ale i úřady práce apod., aby nedocházelo k situacím, kdy úřady práce vyplácí sociální dávky na dítě, které ani není v ČR. *„Zde je obrovská roztržitost. Každý úřad má*

svůj informační systém, ale pokud by byl jeden společný, bylo by to mnohem jednodušší.“ Nakonec J. Vyčítal zmínil změnu, respektive zjednodušení legislativy, např. v otázce výše zmíněného doručování písemností, které je *„obtížné, nesmyslné, ale musí se dělat.“* Dále by dal větší pravomoc státu rozhodnout o žádosti, ať už pozitivně či negativně, poněvadž v současnosti se stává to, že *„dostanete krásně vyplněnou žádost, protože cizinci si najímají různé právní agentury, vy víte, že něco není v pořádku, ale pokud to nemáte podložené důkazy, musíte žádost schválit, neboť má-li veškeré náležitosti, je v podstatě nenapadnutelná.“*

6.4 Oddělení pobytu cizinců v pražské Koněvově ulici

Oddělení pobytu cizinců v pražské Koněvově ulici jsem navštívila záměrně, abych toto pracoviště mohla porovnat se stavem v roce 2010, kdy se zde nacházel inspektorát CP a já jsem na místě provedla pozorování pro účely bakalářské práce.²¹⁷ Dnes je pod správou OAMP a cizinci si zde mohou vyřídit dlouhodobý či přechodný pobyt a průkaz s biometrickými údaji.

Před budovu jsem dorazila první červencové úterý roku 2012 přibližně v 7:25, což bylo ještě před zahájením úředních hodin (8:00-15:00). Tou dobou se zde linula podle mých propočtů fronta čítající přibližně sto lidí, přičemž v 7:55 byla ještě navýšena asi o dvacet cizinců.

Oslovila jsem jednoho z čekajících zhruba ve středu fronty s dotazem, jak dlouho už na místě stojí. Ukázalo se, že je to občan Sýrie, který ještě neuměl moc dobře česky, tak jsme přešli do angličtiny a on odvětil, že přišel kolem 6. hodiny ranní. Do této úřadovny šel poprvé, neboť před tím pobýval čtyři měsíce v Brně, kde to bylo podle jeho slov lepší, protože tam nečekalo tolik lidí.

V 7:45 bylo znát, především z přední části fronty, značné napětí. Dvojstupy se rozšířily na troj až čtyřstupy (aby každý byl co nejlíže vchodu) a skupiny cizinců hovořící ruským/ukrajinským jazykem se mezi sebou hlasitě hádaly (pravděpodobně o místo). Také jsem si všimla aktivity zprostředkovatelů-klientů, kteří si vzájemně podávali ruce a čekali na „své“ cizince. Jednoho z nich jsem si dokonce pamatovala z poslední návštěvy dva roky zpět.

Přesně v 8:00 se dveře úřadovny otevřely, což vyvolalo u vchodu řádnou „tlačenicí.“ Cizinci spěchali do patra budovy vyzvednout si pořadový lístek, který ovšem vydávali pracovníci OAMP, takže fronta se částečně přesunula do budovy. Tři minuty po otevření stálo venku přibližně čtyřicet lidí, v 8:30 už čekali všichni uvnitř.

²¹⁷ Viz LIBICOVÁ L. *Cizinecká policie*, bakalářská práce, Ústav etnologie FF UK, 2010, s. 47-48.

V 8:10 dorazila před budovu žena s kočárkem. Tou dobou byl vchod ještě „zabarikádován“ čekajícími cizinci. Tvářila se poměrně bezradně, tak jsem se s ní pokusila navázat kontakt. Když jsem jí vysvětlila, že zde sbírám podklady pro diplomovou práci, tak mi prozradila, že pochází z Ukrajiny, kde také studovala vysokou školu a prováděla výzkumy. V ČR žije už čtyři roky, ale je zaměstnaná jako prodavačka. Zeptala jsem se jí, jak hodnotí úřad pod správou CP a jak pod MV ČR. Odpověděla, že nyní je to „trošku lepší.“ Především chválila možnost telefonického objednání – toho dne přišla kvůli vystavení biometrického průkazu a byla objednána na 8:30, nicméně se bála, že pokud se opozdí, tak už nebude odbavena. Poradila jsem jí tedy, ať lidem ve frontě vysvětlí, že je objednaná, což se podařilo, protože ji pustili.

Před budovou jsem oslovila i jednoho muže, který působil dojmem zprostředkovatele. Zeptala jsem se ho, zda zde pomáhá cizincům. Podezřavě odpověděl, že „trochu“ a proč se ptám. Vysvětlila jsem mu své studijní záměry a zeptala se ho, jak hodnotí situaci na úřadě dříve (pod správou CP) a nyní. Na to odpověděl: „*Ted' je to horší, to si klidně napište, protože ted' nikdo nic nedělá. Oni to neuměj. Cizinecká policie to alespoň uměla.*“

Fronta na pořadové lístky příslušníků třetích zemí byla v 8:45 stále poměrně dlouhá, a proto jsem se šla podívat do třetího patra vyhrazeného občanům EU a jejich rodinným příslušníkům. Překvapilo mě, že na rozdíl od roku 2010 se dá projít i vnitřní částí budovy (dříve byl přístup jen z opačné strany budovy), což bývaly vchody pouze pro policisty. Co se ovšem nezměnilo byl klid, který zde na rozdíl od patra občanů třetích zemí vládl. V provozu byly tři přepážky a na odbavení čekali tři cizinci. Na dveřích a u výdejního automatu na pořadové lístky stálo upozornění, že poslední klient bude odbaven 1 hodinu po skončení pracovní doby. Toto upozornění jsem následně zaznamenala i v sekci pro příslušníky třetích zemí (dříve zde příslušníci CP odbavovali posledního cizince 15 minut před skončením pracovní doby).

Poté jsem se přesunula do patra vyhrazeném občanům třetích zemí. V provozu zde bylo dvanáct přepážek a tři kabiny pro pořízení biometrických údajů. U jednotlivých přepážek viselo následující upozornění (v češtině a v ruštině – psané azbukou): „*Upozorňujeme, že podle platných zákonů je zakázáno poskytovat, nabízet nebo slibovat úředníkům úplatek, a to včetně jakýchkoliv dáreků (cukrovinky, květiny, atd.)*“ dále v něm stálo, že takové jednání bude vždy považováno za jednání naplňující znaky trestného činu podplácení a bude řešeno podáním trestního oznámení na Policii ČR.

U přepážek vyhrazeným příslušníkům třetích zemí stojí i informační pult neziskové organizace InBáze Berkat (viz kapitola 4.3.1), jenž byl v provozu od 9:00. Cizinci zde mohou

využít bezplatné poradenství i tlumočnické služby. Zeptala jsem se zdejší pracovnice, Mariny Pojmanové, jaký je o jejich nabídku zájem ze strany imigrantů. Uvedla, že dochází i na jiné úřadovny, ale konkrétně na Koněvově zaznamenala za měsíc červen 2012 celkově sto dvanáct případů složitějšího rázu (pomoc s vyplňováním žádostí apod.), neboť jednoduché „ujišťující“ dotazy cizinců, na něž se dá odpovědět ano/ne do statistiky nezapočítává.

V 9:30 už měli všichni cizinci svá pořadová čísla, a tak jsem se šla zeptat dvou pracovníků OAMP, kteří jim je vydávali, zda se vydávají proti jménu, protože jsem viděla, že jim při vydávání kontrolují doklady. Vysvětlili mi, že ano, a že se jedná o opatření proti zprostředkovatelům, kteří si dříve nabrali více lístků a následně prodávali místo ve frontě.

7. ZÁVĚR

V průběhu psaní diplomové práce se ukázalo, že by byl výstižnější název *Vztahy mezi imigranty a imigračními úřady v České republice*, neboť v současnosti přichází cizinci legálně pobývající na území ČR do kontaktu spíše s OAMP MV ČR. Nicméně, vzhledem k tomu, že většina respondentů z řad imigrantů úřadovny OAMP stále označovala jako CP, jeví se podtitul jako přinejmenším symbolický.

Lze předpokládat, že závěry plynoucí z této diplomové práce brzy pozbudou aktuálnosti, jako se to ukázalo i v případě mé bakalářské práce (byla obhájena v červnu 2010 a v lednu 2011 už by se dala považovat za zastaralou). V tomto směru to závisí nejen na přístupu jednotlivých imigračních úřadů, ale i na vývoji cizinecké legislativy. Nový zákon o vstupu a pobytu cizinců na území ČR²¹⁸ by měl být schválen do konce letošního roku (2012) a podle odhadů MV ČR by mohl nabýt účinnosti od roku 2014.²¹⁹ Podstatnou změnou je např. úprava dlouhodobých víz – nově budou vydávána jako víza *národní* s platností maximálně jeden rok a nebude možné je prodloužit. Na rozdíl od dlouhodobých pobytů však držitelům národních víz nebudou snímány biometrické údaje.

Vliv na vývoj má přirozeně i evropská legislativa – ta se projevila mimo jiné právě zavedením průkazů s biometrickými údaji. Stranou však nezůstávají ani vybrané nevládní organizace, protože jak vyplynulo ze čtvrté kapitoly, tak jejich sdružení – *Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR* – má za cíl aktivně se podílet na tvorbě české migrační politiky.

V ČR bylo nepochybně velkým krokem převedení agendy dlouhodobých pobytů „z rukou“ CP na MV ČR. Přes počáteční zmatky, které tuto změnu provázely, je v obecné rovině hodnocena převážně pozitivně, a to jak médii, tak i samotnými aktéry na poli cizinecké problematiky (státní správou, nevládním sektorem i cizinci). To ovšem neznamená, že dnes je pobytová agenda bez problémů.

Z rozboru mediálního a internetového obrazu OAMP vyplývá, že největším problémem je nedodržování zákonných lhůt na vyřizování žádostí o povolení k pobytu. Naopak kladně byla hodnocena přítomnost pracovníků InBáze na největších pražských úřadovnách, omezení vlivu zprostředkovatelů, menší fronty, ale i boj s korupcí.

²¹⁸ <http://www.mvcr.cz/clanek/navrh-nove-upravy-vstupu-a-pobytu-cizincu-volneho-pobytu-obcanu-eu-a-jejich-prislusniku-a-ochrany-hranic.aspx> (červenec 2012).

²¹⁹ Na základě *setkání o studentské migraci do ČR*, které se uskutečnilo 13. března 2012 v budově MV ČR v Praze na Letné – viz <http://www.mvcr.cz/clanek/pozvanka-pro-skoly-a-vzdelavaci-institute.aspx> (červenec 2012).

MZV bylo v médiích a v internetových článcích hojně kritizováno za systém VISAPOINT – cizinci často nemají možnost se do něj přihlásit, a tím nemohou ani podat žádost o vízum. Na druhou stranu se objevila i tvrzení, že je to lepší než živé fronty v minulosti.

Imigranti, s nimiž jsem vedla rozhovory v rámci terénního výzkumu, se shodli na tom, že se jim nelíbí přístup úředníků OAMP – nejsou ochotni pomoci cizincům, kteří přichází bez doprovodu Čecha. Výjimkou je občan Ukrajiny, kterému se zdál přístup lepší než pod správou CP, a občan Vietnamu, jenž naopak chválil úředníky za trpělivost a korektní přístup (to ovšem může být dáno i kulturou, jak ukazuje odborná literatura v kapitole 5.1). Úředníci by podle mých respondentů měli umět komunikovat anglicky – předním světovým jazykem. Další výtku měli ke složité legislativě a velké byrokracii, jež mohou „nahrávat“ zprostředkovatelům. Respondentce z Japonska se v rámci vyřizování pobytu nelíbí zařazení Japonska, země s bezvízovým stykem, mezi ostatní třetí země, protože takto musí stát frontu (CP řešila agendu občanů ze zemí s bezvízovým stykem u občanů EU a jejich rodinných příslušníků). Právě čekání ve frontách se cizincům také nelíbilo, avšak kladně hodnotili možnost telefonického objednání – pokud se jim ovšem podaří dovolat, neboť linka je podle nich stále obsazená. Pan B pak ještě pochválil přednostní odbavení cizinců s malými dětmi a pan E kladně ohodnotil úředníky na českém zastupitelském úřadě v Egyptě.

Oslovení zástupci nevládních organizací vidí velkou přednost v možnosti telefonického objednání na OAMP – ačkoliv připouští, že dovolat se je nutné zkoušet častěji. Dále se shodli, že pokud jsou nějaké problémy v komunikaci s úředníkem, je to spíše individuální záležitostí lidského faktoru, než systému, a je snaha problém vyřešit ihned. P. Duba ze SIMI poukázal na problémy s VISAPOINTEM a nedodržování lhůt ze strany OAMP – zde však připustil, že to může být dáno i podfinancováním. Za přístup pochválil příslušníky CP. S. Porche ze Střediska Migrace uvedla, že celkový vývoj jde správným směrem.

K problematice se ve výzkumu vyjádřili i zástupci státní správy. Ředitel Odboru konzulárních koncepcí a metodiky MZV J. Vyčítal zhodnotil fungování systému VISAPOINT – ačkoliv má svá úskalí daná samotnou podstatou internetu (může čelit pokusům o „nabourání“), tak je za daných okolností (nedostatečných kapacit konzulátů vlivem podfinancování na straně jedné a rostoucího zájmu migrantů na straně druhé) nejlepším možným řešením.

A. Benedikt, vedoucí pražského odboru CP, přivítal odevzdání agendy dlouhodobých pobytů do rukou OAMP jako odbřemenění od správních činností, které policie mít nemusí.

Výjimku tvoří agendy spojené s bezpečnostním rizikem, tj. ověřování pozvání. CP má nyní díky této změně čas na policejní práci v terénu, což se potvrdilo i na policejních statistikách.

Tento názor sdílí i L. Šafránek, vedoucí Oddělení pobytů cizinců pro Prahu a Středočeský kraj. Pražské úřadovny OAMP patří mezi nejvytíženější v ČR – tuto skutečnost dlouho potvrzovaly i neslavné fronty. OAMP se snaží cizince přesvědčit, aby chodili i odpoledne a nevěřili zprostředkovatelům, že je nutné čekat v ranních frontách. Nedodržování správních lhůt bylo způsobeno jednak převzetím agendy dlouhodobých pobytů s větším počtem nevyřízených žádostí, jednak zaškolováním nových pracovníků a změnou pracovních postupů. V současnosti se však daří počet nevyřízených žádostí snižovat. Do budoucna chce OAMP zlepšit informační osvětu, práci na poli personálním cestou školení a zlepšení služeb pro cizince – např. elektronickým objednáváním či zjednodušením některých formulářů.

Zhodnotím-li své vlastní pozorování na úřadovně v pražské Koněvově ulici dříve a nyní, pak musím konstatovat, že je zde patrný vývoj kupředu. Pořadové lístky zde vydávali pracovníci OAMP proti cestovnímu dokladu (na jméno), aby předešli problémům s jejich „kšeftováním.“ Posledního cizince odbavují tamní úředníci i jednu hodinu po skončení pracovní doby (CP jej odbavila nejpozději patnáct minut před jejím skončením). Nemohu opomenout ani přítomnost pracovníků InBáze, o jejichž služby zájem je. Když si mi pak oslovený zprostředkovatel na OAMP stěžoval, byla to rovněž známka, že se něco změnilo k lepšímu. Otázkou k diskuzi je přesunutí pobytové agendy občanů třetích zemí bez vízové povinnosti zpět k občanům EU a jejich rodinným příslušníkům, jak o tom hovořila paní A.

Závěrem nezbyvá než souhlasit s převedením pobytové agendy na OAMP, protože, jak ukázalo zpravodajství CP, ne každý cizinec je počestný, a na to je potřeba policie v terénu. Ti cizinci, kteří přijíždí do ČR s dobrými úmysly naopak zaslouží kvalitní „imigrační úřad,“ kterým se OAMP snaží být. Jak uvedli respondenti, stále je co zlepšovat, ale až čas, finance, počet migrantů a další faktory ukáží, na kolik se to daří.

8. POUŽITÉ ZDROJE INFORMACÍ

Bibliografie

- BORODA Vladimír: *Bez hrdinů*, Maťa, Praha, 1999.
- BUDILOVÁ Lenka, HIRT Tomáš: *Policista v multikulturním prostředí: informační manuál pro Policii ČR, Člověk v tísní – společnost při ČT*, Praha, 2005.
- DRBOHLAV Dušan a kol.: *Migrace a (i)imigranti v Česku*, SLON, Praha, 2010.
- DVOŘÁČEK Zdeněk: *Základy činnosti policejních služeb: služba kriminální policie a vyšetřování; cizinecká a pohraniční policie*, Policejní akademie ČR (PA ČR), Praha, 2004.
- HERRMANN Richard: *Potřeba vzniku nového vědního a studijního oboru migratologie*, IN: *Studia Ethnologica Pragensia 2/2012*, FF UK, Praha, 2012, s. 193-201.
- HŘEBÍKOVÁ Iva, KURŽEJA Jan: *Správní řízení na úseku pobytu cizinců*, PA ČR, Praha, 2006.
- *Jsem imigrant*, Ústí nad Labem: Vlasta Králová, 2006.
- KRAHULÍK Martin: *Nelegální migrace a detentismus v ČR*, rigorózní práce, Ústav etnologie FF UK, Praha, 2006.
- KURŽEJA Jan a kol.: *Cizinecká a pohraniční policie I.*, PA ČR, Praha, 2002.
- KURŽEJA Jan a kol.: *Cizinecká a pohraniční policie II.*, PA ČR, Praha, 2003.
- KURŽEJA Jan: *Cizinecká policie a evropské právo*, PA ČR, Praha, 2007.
- LIBICHOVÁ Lenka: *Cizinecká policie*, bakalářská práce, Ústav etnologie FF UK, 2010.
- MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: *Dějiny policie a četnictva II. Československá republika (1918 – 1939)*, Police history, Praha, 1999.
- MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: *Dějiny policie a četnictva III. Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939 – 1945)*, Police history, Praha, 2001.
- MACEK Pavel, UHLÍŘ Lubomír: *Dějiny policie a četnictva IV. Československo (1945 – 1989)*, Police history, Praha, 2011.
- MAREŠ Miroslav a kol.: *Etnické menšiny a česká politika: analýza stranických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2004.
- RÁKOCZYOVÁ Miroslava, TRBOLA Robert (eds.): *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*, SLON, Praha, 2009.

- SARTORI Giovanni: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti*, Dokořán, Praha, 2005.
- ŠATAVA Leoš: *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*, FF UK, Praha, 1989.
- ŠIŠKOVÁ Tatjana (ed.): *Menšiny a migranti v České republice*, Portál, Praha, 2001.
- UHEREK Zdeněk: *Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu (prostor bývalého SSSR a slovenští Romové): výzkumná zpráva*, Etnologický ústav AV ČR, Praha 2004.
- UHEREK Zdeněk, KORECKÁ Zuzana, POJAROVÁ Tereza a kol.: *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, Etnologický ústav AV ČR, Praha, 2008.
- UHEREK Zdeněk et al.: *Migration, Diversity and Their Management*, Etnologický ústav AV ČR, Praha, 2011.
- VAVROCH František: *Cizinci na území České republiky*, bakalářská práce, Univerzita Jana Amose Komenského v Praze, 2010.
- *Zákon o pobytu cizinců na území České republiky č. 326/1999 Sb.*

Internetové zdroje

- Arcidiecézní charita Praha: *Středisko Migrace*, <http://praha.charita.cz/sluzby/migrace/> [červenec 2012].
- BROŽ Vladan, BUREŠ Radim, JANSÁ Petr: *Protikorupční iniciativa Odboru azylové a migrační politiky očima Transparency International České republika*, migration4media.net/wp-content/uploads/2010/11/TI1.doc [červenec 2012].
- *Celní správa České republiky*, <http://www.celnisprava.cz/cz/Stranky/default.aspx> [červenec 2012].
- *Český rozhlas 6: Archiv pořadu Zaostřeno na cizince*, http://www.rozhlas.cz/radionaprani/archiv/?p_po=1977 [červenec 2012].
- *Český statistický úřad: Cizinci v ČR*, http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/cizinci_uvod [červenec 2012].
- ČÍŽKOVÁ Karla: *Posílení mezikulturních kompetencí pracovníků OAMP*, IN: SLOVO Bulletin pro cizince a o cizincích 2/2011, s. 12, dostupné online, http://www.slovo21.cz/nove/images/dokumenty_integrace/slovo_bulletin_02_11.pdf [červenec 2012].
- *Doma v České republice*, <http://www.domavcr.cz/> [červenec 2012].

- DRBOHLAV Dušan, UHEREK Zdeněk: *Reflexe migračních teorií*,
<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf> [červenec 2012].
- European Commission Home Affairs: *Schengen, Borders and Visas*,
http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/borders/borders_vis_en.htm [červenec 2012].
- GÜNTER Vladislav: *Cizinci v ČR*, Katedra antropologie ZČU v Plzni,
<http://www.antropologie.org/publikace/44-prehledove-studie/150-cizinci-v-r>
[červenec 2012].
- *Charita Česká republiky*, <http://www.charita.cz/> [červenec 2012].
- *InBáze Berkat*, <http://inbaze.cz/> [červenec 2012].
- Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, *Zelené karty pro cizince v ČR*, http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/ciz#coje [červenec 2012].
- Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, *Modré karty pro cizince v ČR*, http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/modka/ciz [červenec 2012].
- JIRKOVÁ Barbora, KUŠNIRÁKOVÁ Tereza: *Druhé dějství českého konzulátu v Hanoji – ticho a klid*, <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2280635> [červenec 2012].
- *Konsorciium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR*,
<http://www.konsorciium-nno.cz/> [červenec 2012].
- KRATOCHVÍL Ivan: *Je cizinec našinec? aneb Cizinecká policie, živnost nevázaná*,
<http://ivankratochvil.blog.idnes.cz/c/116395/Je-cizinec-nasinec-aneb-Cizinecka-policie-zivnost-nevazana.html> [červenec 2012].
- *La Strada Česká republika*, <http://www.strada.cz/cz/> [červenec 2012].
- *Mezinárodní organizace pro migraci – IOM*, <http://www.iom.cz/> [červenec 2012].
- *Ministerstvo vnitra ČR: Azyl* <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx> [červenec 2012].
- *Ministerstvo vnitra ČR: Informace pro cizince*, <http://www.mvcr.cz/clanek/sluzby-pro-verejnost-informace-pro-cizince-informace-pro-cizince.aspx> [červenec 2012].
- *Ministerstvo vnitra ČR: Návrh nové právní úpravy vstupu a pobytu cizinců*,
<http://www.mvcr.cz/clanek/navrh-nove-upravy-vstupu-a-pobytu-cizincu-volneho-pobytu-obcanu-eu-a-jejich-prislusniku-a-ochrany-hranic.aspx> [červenec 2012].
- *Ministerstvo vnitra ČR: Odbor azylové a migrační politiky*,
<http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx> [červenec 2012].
- *Ministerstvo zahraničních věcí ČR: vstup a pobyt*
http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/index.html [červenec 2012].

- *Nariadení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 – Schengenský hraniční kodex*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0001:01:CS:HTML> [červenec 2012].
- NEJEZCHLEBA Martin: *John slíbil lepší úřad pro cizince, zatím je ale vše při starém*, <http://forummigrantu.blog.idnes.cz/c/175664/John-slibil-lepsi-urad-pro-cizince-zatim-je-ale-vse-pri-starem.html> [červenec 2012].
- OCHORCAK Oresta: *„Obyvatelé měst si své dokumenty vyplňují sami a o pomoc nás žádají, jen když se objeví nějaký větší problém.“ Rozhovor s „poradcem“ před českým konzulátem ve Lvově.*, <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2282783> [červenec 2012].
- OCHORCAK Oresta: *Vízové formality a nejen ony: situace na českém konzulátu ve Lvově*, <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2287986> [červenec 2012].
- OLJAČA Goranka: *Váš vstřícný úřad – úřadovny v režii OAMP ministerstva vnitra*, IN: SLOVO Bulletin pro cizince a o cizincích 1/2011, s. 6-7, dostupné online, http://www.slovo21.cz/nove/images/dokumenty_integrace/bulletin_slovo_01_11.pdf [červenec 2012].
- *Organizace pro pomoc uprchlíkům*, <http://www.opu.cz/> [červenec 2012].
- POLANSKÁ Jitka: *Zvůle a výhrůžky úředníků musí skončit*, <http://forummigrantu.blog.idnes.cz/c/177666/Zvule-a-vyhruzky-uredniku-musi-skoncit.html> [červenec 2012].
- *Policie ČR: Služba cizinecké policie* <http://www.policie.cz/sluzba-cizinecke-policie.aspx> [červenec 2012].
- *Pražské letiště má samoobslužnou bránu pro kontrolu cestujících*, <http://www.novinky.cz/ekonomika/252564-prazske-letiste-ma-samoobsluznou-branu-pro-kontrolu-cestujicich.html> [červenec 2012].
- *PwC Česká republika*, <http://www.pwc.com/cz> [červenec 2012].
- *Rozhodování o pobytech cizinců v rukou ministerstva vnitra: bilance prvního roku*, <http://migration4media.net/2012/01/30/rozhodovani-o-pobytech-cizincu-v-rukou-ministerstva-vnitra-bilance-prvniho-roku/> [červenec 2012].
- ROZUMEK Martin: *Proč ministerstvo zahraničí toleruje kšeftování v rámci systému Visapoint?*, <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2322996> [červenec 2012].
- *Sdružení pro integraci a migraci*, <http://www.migrace.com/> [červenec 2012].

- SPĚVÁČKOVÁ Martina: *Mnozí cizinci čekají na udělení pobytu podstatně déle, než stanovuje zákon*, http://www.rozhlas.cz/zpravy/spolecnost/_zprava/1037421 [červenec 2012].
- *Správa uprchlických zařízení MV ČR*, <http://www.suz.cz/pages/7.html#mapJump> [červenec 2012].
- *Zátah na cizince, policie jich v metru zatkla deset*, <http://aktualne.centrum.cz/domaci/regiony/praha/clanek.phtml?id=721369> [červenec 2012].
- *Zážitky studentky na cizinecké policii: celonoční čekání, ponížení*, <http://forummigrantu.blog.idnes.cz/c/162464/Zazitky-studentky-na-cizinecke-policii-celonocni-cekani-ponizeni.html> [červenec 2012].
- *Zpravodajství Policie České republiky – Služba cizinecké policie*, <http://www.policie.cz/sluzba-cizinecke-policie-zpravodajstvi.aspx?q=Y3BpPTE%3d> [červenec 2012].

Ostatní zdroje informací

- Konference „*Budoucnost pracovní migrace v ČR*“, která se uskutečnila 20. března 2012 v Praze, pořádající organizací byla *Charita ČR*.
- *Muzeum Police ČR*, Ke Karlovu 1, 120 00, Praha 2, <http://www.muzeumpolicie.cz/> [červenec 2012].
- *Setkání o studentské migraci do ČR*, které se uskutečnilo 13. března 2012 v budově MV ČR v Praze na Letné.

Seznam příloh

- Č. 1: Potvrzení studentské praxe
- Č. 2: Seznam států, jejichž občané podléhají vízové povinnosti
- Č. 3: Rozhovorové listy